

HOPOMNIKO

Biblioteka
Zbornici
knjiga 3

Urednik
Dejan Smonović

Dizajn korica
Đorđe Ogrizović

Ljudi bez
osobina
zbornik

Oksimoron
Beograd, 2016.

Ovaj zbornik sadrži 26 najuspelijih priloga – 25 priča i 1 esej – pri-
stiglih na regionalni konkurs za priču i esej koji je, na temu *čovek bez
osobina* – sprovedlo udruženje Oksimoron. Polazište je bio istoimeni
roman Roberta Muzila. Tema je uobličena, ispriovedana i esejizirana
na različite načine. Na stranicama koje slede otkrićete kako.

Dea Paljević

ISPOVIJED

Tamjan. Kako li ga samo mrzi. Ovdje vladaju Murphyjevi zakoni. Uvijek će se desiti najgora varijanta od onih koje vam stoje na raspolaganju. A znajući njegovu sreću, bit će vjerovatno ne tako, već još gore od toga. Tako da je ta najgora varijanta, zapravo najbolja. U tom kontekstu.

Dakle, tamjan. Prokletio ga mrzi. Nije mu uopće jasno kako su mu uvalili ovu glupost. Čovjek očekuje da ga nakon godina i godina, koje, da se razumijemo, nisu uvijek isle glatko, vjerne pseće službe, makar poštede marginalija. Ali, ne! Ne! U ovom poslu čovjek nikad ne stari, nikad ne stječe ništa. Stagnira. To je poezija njegovog prokletstva. Vječnosti.

Dakle, tamjan. Dođavola. Dosvevišnjeg. Svejedno.

Crkva se nalazi na kraju stare ulice. Nije klišej. Ulica je zaštićena. Kao nacionalni spomenik, ili neka glupost. Važna jer je godine te i te dotični odlučio da prikrati muke tom i tom vojskovodiji i tako osloboди grad i postane narodni heroj. Stvar prošlosti, ali mještani vole da o tome razglabaju. Osjete se... važnima. Prikładan razlog da jednom godišnje na jedan dan pozatvaraju škole i dućane i organizuju povorku u centru. Djecu obuku u blesave historijske kostimiće i natjeraju ih da citiraju parole. Ili im daju ljepljive bombone, pa takva, umazana, marširaju sve do trga ususret oduševljenoj svjetini. Tamo, na sklepanoj pozornici, se održava priredba o historijsko-kulturno-nekakvom

značaju grada. Umazani kepeci skviče: „Mamaaaaaaa! Vidi meehee-eee!“ Boga mu.

Dakle. Tamjan. Gadi mu se. Neporecivo. Nije do njega. Nekoć ga je volio. Nekoć je volio ići u crkvu. S mamom i bakom. Ponekad bi se i stari prišlepao. Kad već ne bi imao posla. Ali seoske crkve su drugačije od gradskih. Zrak je drugačiji. I boje. Svećenik svakako. Rumen i debeo. Kao kifle koje je nemilice tamanio poslje mise. Tom buci ne bi palo na pamet da izvede nešto kao ovaj ovdje. Ili možda već jeste, ali je njega mimošlo. Kao i većina stvari. Da, nekoć ga je volio... Nekoć Ga je volio.

Crkva, zapravo, crkvica, jer izgleda teško da bi unutra moglo stati više od desetak osoba, je zapravo prilično lijepa. Bez kičarija (gradska uprava je na crkavici od budžeta), a opet nekako svečana. Dobro osvijetljena, šta li. Definitivno ni nalik bjelosvjetskim katedralama koje je pohodio na sličnim zadacima. Ali, tamjan. Prokleti tamjan. Iz nekog razloga ga golica po mozgu. Zapravo, grebe. Vražije mirodije. Zapravo su sigurno vražije, jer su taj trik pokupili od pagana. Ali u Paklu miriše drugačije. Sumporasto.

Kapelica za ispovijedanje (genijalno su se ovoga dosjetili!) je zapravo ukopana u zid. Tako makar izgleda. Ali crkva nije u podnožju planine. Arhitektonski blam. Nisu mogli srušiti zid susjedne građevine, iz nekog razloga. I eto ti ga na, ispade nahero. Svejedno, pričekat će svećenika unutra. Možda će dotični cijeniti ironiju. Zadatak ne bira lokaciju. Svećenik – pa šta? Pohodio je ovaj i na gorim mjestima – po grobljima, proslavama, maturama, rođendanim, u rodilištima i obdaništima. Nagledao se svakakvih spavačih, primačih, šivačih i sjedećih soba. Gotovo da mu je drago što je lokacija nekako službena. A još k tome i lijepa. Pa još crkva. Od šake do lakta dotičnom (po ko zna koji put, ali sada još direktnije).

Ušao je u ispovjedaonicu. Ispred njega mreža i zasun. S desne strane nekakva ikona. Sveti Petar, Ivan, Pavle, šta li. Zapekoše ga oči. Imunitet. Ponovo tamjan. Zašto nije nešto drugo? Tipa, kamilica. Ili nana. Zašto prokleti tamjan? Neke se stvari nikad neće promijeniti.

Na pamet mu pade, iz nekog razloga, njegov prvi pismeni sastav u seoskoj školi i kako se grozio da ga pročita. „Bio je lijep i sunčan dan...“ Svi sastavi počinju isto. Grčevito je gnijecio papir u mokroj ruci i kad je došao na red, ličio je više na zgužvanu maramicu, nego li na hartiju. Sunce (jer je uz narativ obavezno slijedio i vizuelni prikaz) se razmazalo i sjetio se kako mu se na srce navukla djetinja muka koja je sve više vukla na plač. I zaboljelo ga je. Tada, u toj kapelici, kao i u seoskoj školi. Prokletje zaboljelo. Tad je prvi put osjetio da ne pripada negdje. Da nije želio biti tamo. I tada je mirisalo na tamjan. Izraz lica mu se promijenio. Crte se izravnaše. Šef je prokleti sadista. Trebao je znati.

Skupio se na klupici. Kad će više ta stara drtina? Sigurno čeka već sat vremena. A od mirisa ga već boli glava. I peku oči. Njaaaaaaaa... Zamumla u sebi. Najednom se zasun pomjeri. Špicasta prilika se ukaže iza mreže. Glas mu je ugodan, pomalo oteže.

– Ispovijedi se dijete. Zašto si došao, s Božjom pomoću?

Naceri se podrugljivo. Nema smisla oklijevati. Ne sada. Previše ga boli glava da bi se igrao. Drugi put, možda. U nekoj kafani. Možda.

– Mislim da znate, *velečasni*.

Svećenik se nije dao zbuniti. Nije djelovalo kao da naslućuje o čemu se radi.

– Vjeruj mi, dijete, ne znam.

– Recimo da sam došao da – osmjejhnu se, znajući da a u polumraku sveštenik ne može jasno vidjeti, već samo naslutiti da se osmijehnuo – naplatim dugove.

Iznenada – a kako li je samo volio taj trenutak promjene – svećenik je pogledao pravo prema mreži. Mogao je vidjeti paniku. Nedoumicu. I tačno taj trenutak kad i jedno i drugo prelazi u očaj. Krasno! Vrijedi migrene.

– Izvinjavam se? Sine...

– Ja nisam tvoj sin. Vrlo dobro znaš zašto sam ovdje, starče. Vrijeme ti je isteklo.

– Zar već?

– Mmmhm – pripali cigaretu i pusti da dim šikne kroz mrežu.

- Zakraj bih se da mi je ostalo još.
- Pa, srećom, ima ko da o tome misli umjesto vas. Ne mislim na tebe lično nego vas... generalno. Nemam običaj da persiram ljudе.
- Nemoguće...
- TVRDIŠ DA LAŽEMO?! – grmljavina. Da. I to vrijedi čekati.
- Ne, ne. Ne tvrdim. Samo... – na svećenikovom licu se prelomio užas. Kao kad cikne sijalica. Dramatični krešendo i... – BUM! – raspad sistema. Ode simfonija dođavola. Haha. Doslovce. Da, to je to. Užas.

Ne postoji novac kojim se ovo može platiti. I da postoji, ne bi bio dovoljan. Odnosno, njega svakako ne bi platili, jer... sistem tako ne funkcioniše. Na kraju krajeva, šta bi i da ga plate? Valjao se u novcu? Žvakao ga? Pravio papirante aviončiće i puštao ih u podzemlju? Tamo, doduše, ne leti ništa. Pritisak bi ih spalio. U teoriji.

- Dakle, gotovo je?
- Ne još. Prema mojoj proračunu, ostalo ti je još... pa, nepunih sat vremena. Dakle, izvoli. Imaš otprilike sat vremena da učiniš nešto što si oduvijek želio, ili dovedeš stvari u red, pozdraviš se s nekim, naprješ, ili štaveć, a onda moramo ići. Ja imam prilično strog raspored.

- Ja... u redu. Ostat ćeš ovdje?
- Sam Bog i svi sveci me ne bi mogli otjerati, velečasni. Izašli su iz ispovjedaonice. Tamjan.
- Svećenik se zaputio prema oltaru.
- Da ti nije ni slučajno palo na pamet da bježiš, jesи čuo? Prvo jer sam već prilično umoran, a drugo jer nemaš gdje pobjeći.

Svećenik se ne osvrnu. Kleknu pred oltar.

Krasno, pomisli. Sad će se moliti. Po mogućnosti naglas. Još ako bude cmoljio... Uh. Ali to već nije njegova briga. Njegovo je da dođe i zaključi posao.

Sjeo je u posljednji red u crkvi. Što bliže vratima, ne bi li malo manje osjetio tamjan. Nije osobito pomoglo. Svejedno mu je smetao. I sve ga je više boljela glava. Sljepoočnice. Tako je tata umro. Jednog dana ga je u polju zaboljela glava i dok se dovukao do sela, bio je gotov.

Uvijek se, čak i sad, nakon toliko godina, desetljeća, stoljeća (čak) pitao koliko li ga je boljelo. Mora da je bilo strašno, dok je prekinuo s poslom. Inače bi taj okopavao do smrti. Da ga to nije pokosilo, vjero-vatno bi ga godinama kasnije zakopali s plugom, a posljednje riječi bi mu bile: „A šta ćemo s njivom?!”

Nasmija se. Stara budala.

- Smiješ se mojoj nevolji? – svećenik se iznenada oglasi.
- Ko, ja? Ne. Ne twojoj. Svojoj. Šta te briga, uostalom? Nisam ovdje da bi tebi bilo lakše, sigurno.

Drznik. *On njemu nešto da kaže?! Pih!*

- Ti bi se trebao moliti, ako se ne varam? Eh, vidiš, da si više obraćao pažnju na molitvenik a manje zvjerao naokolo, ne bi imao tu sreću da upoznaš moju malenkost – reče podrugljivo.

Svećenik mu okrenu leđa.

Dakle, tata. Šta bi bilo da nije umro? Ništa ne bi bilo. Ništa od ovoga. Na srce mu se opet navukla muka. Doduše, koje je on sreće, bilo bi i gore od ovoga. Da, definitivno, ova vrsta posla ima i svjetliju stranu. Nema više posljedica. U trenutnom stanju je živio u svojim posljedicama. Dobro, živio više-manje. Je li ono šef jednom naslovio svoje zaposlenike *crnim rupama* za ostatak čovječanstva? Da, da, rekao je jednom prilikom nešto kao: „Ovdje ste zahvaljujući svojim postupcima. Od vas sam napravio crne rupe za ostatak čovječanstva. Vaš zadatak je da gutate.“ Ponovo se nasmija. Čovječe, figurativni govor mu baš i nije jača strana.

- Prestani se više smijati! – odvrati mu svećenik ljutito – Zar ne-maš nimalo ljudskosti?!

– Jok.

– Nevjerovatno! Da se ne možete malo strpiti...

Koja budala. Egoista. Je li on bio takav prije no što su ga odveli? Ne. Nije bio ovakav. Njega niko ništa nije pitao. Postali su prepristojni za ovako prljav posao. Bilo je to drugačije u njegovo doba. Sjeća se šume i sjeća se vriske. Vlastite, uglavnom. Po njega su došli dok je lovio. Ih! Tada su imali više mašte. Lovio je risa, odnosno, ogromnu zvijer koja

je podsjećala na risa. Satima i satima. Kad je konačno zašao toliko duboko u šumu da više nije vidio ni čistinu, ni pse, ni svoju kulu, već samo drveće, pomislio je da je uspio. Tada je ispalo da je on zapravo bio lovina, jer se ta ista neman bacila na njega tako silovito da je pomislio da će zemlja pod njim popucati. I jeste. Uslijedila je tama. Toga se jasno sjeća. Tu tamu i taj osjećaj nikad više nije mogao zaboraviti ni istjerati iz sebe. On je postao njen dio, a ona mu je ukrala sve ono što ga je nekad činilo... čovjekom. Ali hinjski. Da, u tome je problem. On nije ostao bez svog ja, ono je još uvijek tu, osjeti ga, naslućuje, doziva. Ali do njega ne može doći. Stalno ga juri u svojoj glavi. Kao tog prokletog risa.

Onom svećeniku će noge srasti s podom ako uskoro ne ustane. A i on osjeća da mu je dupe odrvenilo. Proklete bogomolje. Od mračnog doba se nije promijenilo mnogo toga. Primjerice, na klupama nema vražjih jastuka! Ali su zato nasmrđili vrhunski. Pametni su oni. Udaraju tamo gdje najviše boli – po parama i stražnjici.

- Nije ti ostalo još mnogo vremena.
- Koliko? – zapita svećenik ne osvrćući se.
- Petnaestak minuta. Nema problema, vodim ja računa.
- A šta ako neko uđe u međuvremenu? – reče svećenik.
- Neće. I za to smo se pobrinuli.
- A ako pokušam pobjeći?
- Ti se šališ? Meni ne možeš pobjeći. Da se sakriješ ne znam ti gdje, naći će te. Ti si moj zadatak. Nosim dio tebe, da se tako izrazim.

- A ako te ubijem?
- Svećeniče, iznenaden sam. Iskreno, ne možeš me ubiti, sve i da misliš ozbiljno, a znam da ne misliš. Prvo, jači sam od tebe. Drugo, ja ne mogu umrijeti.

- Da, prepostavio sam – skoro se nasmija svećenik – A ako sebe ubijem?

- Olakšao bi mi posao. Manje za čistiti.

Slična pitanja su prirodna. Ljudi traže izlaz. Prvi put kad ga je neko pitao, nije se ni udostojio odgovoriti. Druga su to bila vremena.

Komunikacija i nije bila neki prioritet. Vremenom su uvidjeli da ih razgovor, ma kakav bio, smiruje koliko-toliko. Sam zna koliko bi mu bilo lakše da su s njim onda razgovarali. Dobro, možda i ne bi. Ne sreće čovjek često brbljivog risa, ma koliko gljiva ludara pojeo.

Ko zna o čemu ovaj razmišlja. Da kidne? Da se dere? Da se objesi? I jedno i drugo i treće ga nigdje ne bi odvelo. Nema nazad. Trebao je znati. Čim je pristao na uslove dogovora, obvezao se na najgoru moguću vrstu kredita. Ali dobro. Daju ti dvadeset godina da se na to polako navikneš. Bilo kako bilo, ljudi su zaboravni. Uvijek budu iznenađeni. Kao: „Zaista? Vi se toga sjećate?“ Da, gluperdo, naravno da se sjećamo. Najveće promjene se dešavaju bez prethodne najave. Čar posla.

Ustade s klupe. Priđe svećeniku.

– Je-je li vrijeme?

– Tiho. Pokazat ču ti nešto.

S lijeve strane oltara je stajao ogroman ormara. U tom ormaru je svećenička eskadrila držala skoro sav svoj repertoar – svetu vodicu, hartije, rezervne molitvenike, krunice, slike svetaca, hostije, bogoslovne zalihe tamjana (prokletnici!) i raznorazne koještarije neophodne za držanje misa u slučaju da budu odsječeni od ostatka svijeta radi, primjerice, Apokalipse. Takve stvari se, realno gledajući, mogu desiti.

S unutrašnje strane vrata ormara je bilo zakačeno ogledalo. Jer, iako su svećenici, moraju izgledati makar pristojno pred publikom.

Otvorio je vrata.

– Ustani – reče mu.

Svećenik se podiže na noge.

– Pridi, pogledaj i opiši mi šta vidiš. Sve što vidiš.

Svećenik se primače ogledalu.

Svećenik pogleda svoj odraz. Isprva mu ne odgovori. Potom je vri-snuo. Da, počelo je.

– Dakle, šta vidiš?

– Šta se dešava?!

– *Opiši mi što vidiš.*

– Gdje mi je lice?! NESTAJEM! Šta radiš?! Zašto ovo radiš?!

– Ne radim to ja, idiote. Tvoje pravo *ja* dolazi na vidjelo.

– O čemu pričaš?! Neka prestane!

– Ne može prestati. Dobio si lice nalik svojem. Sve što jesi je nalik onome što si nekad bio i što si mogao postati. Ali to je samo slika. Privid. Ti si nestao onog trena kad si se trampio za... za šta ono? Nebitno. Sve su to gluposti. Elem, ovu sliku smo ti dali na kredit. Obzirom na to da je kredit istekao, uzimamo ono što je naše nazad. Recikliramo.

– Prestani! PRESTANI!

Svećenik nije mogao shvatiti. Doteturao je do ogledala i uporno zurio u odraz koji je nestajao. Da, i on je znao kakav je to osjećaj. Odrazi su čudna stvar. Ogledalo može da pokaže mnogo toga. Samo se treba dobro zagledati. Kao ovaj tu. Trese se i napreže da vidi ono čega očigledno više nema.

Primače se sasvim blizu ogledalu.

– Vidim... vidim – i ne stiže da dovrši rečenicu. Ogledalo je usisalo posljednje od njegove ljudskosti. Beživotno tijelo kleknu pred ormar i stroposta se na pod.

Bi gotovo.

Priđe tijelu. Saže se i zagleda.

– Srčani. Može. Tako ćemo.

Pogleda u ogledalo. Je li sa druge strane? Mahnu mu za svaki slučaj. Više se neće vidjeti. Osvrnu se. Je li ostavio šta za sobom? Ne. Sve čisto. Prokleti tamjan. Fuj.

Krenu lagano između redova. Ovo se naziva brodom? Lađom? U arhitekturi? Kako ono bijaše? Nebitno.

Bi mu drago kad je izašao na sunce. Prokleta bogomolja. Za pećinare. Vani je toplije. Uvijek se pitao koliko li ljudi čeka da po njih dođu. Koliko li će puta još ponoviti ovaj scenario? *Ad infinitum*. Glavobolja od tamjana nije popuštala.

Koliko lica, koliko bezumlja. Još jedan blagoslov ove profesije – čovjek postane svjestan svega. Toliko da mu bude mučno. Ali neka, ovi su sretni. Neznanje je sreća. Porodice, starci, djeca, sve je požurilo na

DEA PALJEVIĆ

ovo varljivo proljetno sunce. Nije loše. A niko od njih ni ne sluti da tamo, na kraju ulice, u pećini, leži tijelo starog crkvenjaka – olupina od čovjeka – koji bi sad dao sve na svijetu da bude na njihovom mjestu i brine njihove brige. Da, njihove, jer je na svoje svakako već odavno zaboravio i ne bi ih ni prepoznao da ih opet susretne. Ih, šta ti je život. Jedna snažna tamjanska glavobolja i šetnja po proljetnom suncu.

Požuri historijskom ulicom. Kamo dalje? Ko zna.

Tajac. Nestade ga.

Dunja Obajdin

X89AS37

Kao i svakog drugog dana jedno ljudsko biće koje je članovima svoje zajednice bilo poznato kao jedinica X89AS37 probudilo se u svojoj bijeloj sobici veličine deset metara kvadratnih. Pošto nije imalo osjećaj da postoji kao kontinuitet trenutaka koji čine integriranu cjelinu povezujući se kroz vrijeme nije se sjećalo da se na isti način budi svakog dana, ili barem nije bilo sigurno da je ona osoba koja se budi bilo kojeg drugog dana ista osoba koja se probudila danas. Takve ga misli nisu ni najmanje brinule pošto je bilo potpuno zaokupljeno trenutkom. Trenutak je bio bijel s primjesama gladi i pospanosti. Nakon još nekoliko bijelih trenutaka potpuno je zaboravilo pospanost i usredotočilo se na glad.

„Dobro jutro X89AS37.“ Oglasio se neki bestjelesni glas. „Vaš danasnji identitet je spreman. Molim vas da unesete propisanu količinu kalorija i potom stavite čip s identitetom u svoj hard disk.“

X89AS37 zagledalo se u bijeli zid tražeći glas, ali je pritom zaboravilo što traži. Glas ili nije opazio da je zaboravljen ili ga to nije zabrinjavalo jer se točno pola minute nakon njegove objave usred sobe materijalizirala pločica sa propisanim 2700 kalorija i čip. X89AS37 posgnulo je za pločicom s namjerom da istraži tu novu pojavu i provjeri da li je možda jestiva. U tom trenutku minijaturni magnet na čipu pokrenuo se prema magnetu na metalnoj konstrukciji koja se nalazila

na njegovoј ruci. Kada su se spojili pokrenuo se mehanizam koji je uvukao čip u samu ruku i metalna konstrukcija je pala na pod.

Alan je odjednom postao svjestan da je muško, da se zove Alan, da ima 33 godine, da radi kao znanstvenik u S.I.I. korporaciji gdje proizvodi tajnu vojnu tehnologiju, da je njegov trenutačni projekt rad na identitetskim čipovima koji bi omogućili da se osobi isprogramira kompletni identitet, da se nalazi u bijeloj sobici veličine deset kvadratnih metara i da jede energetsku pločicu. Postao je svjestan i svih svojih kolega, njihovih imena i izgleda i njihovih zadataka u kompaniji i na projektu, postao je svjestan svih tehničkih detalja svojeg posla, izgleda laboratorija, kompjuterske sobe i sobe za sastanke, izgleda svih dokumenata na kompjuteru i svih instrumenata s kojima radi, ali nije bio svjestan apsolutno ni jednog događaja koji se dogodio prije nego se probudio. Pošto nije znao da li se išta uopće moglo dogoditi prije nego se probudio i nije bio siguran da li je prije toga postojao nije mu se ni učinilo čudnim ne postavljati pitanja o prethodnim događajima. Umjesto toga se obratio Isli, kompjuterskom programu koji je tu da bi ga odveo na posao i dao mu sve hormone koji će mu na kraju dana biti potrebni da ga pripreme za optimalno regenerirajući počinak, takozvani XXZ tabletu koji također proizvodi S.I.I.

„Isla, pripremi transportacijsku kapsulu i moj današnji raspored.“ Objavio je praznoj sobi.

„Da gospodine.“ Uzvratio je bestjelesni glas.

Nakon nekoliko sekundi zid se istovremeno rastvorio i nekako neobično udubio tako da se sada u njegovoј sredini nalazila polukružna nakupina spužvastog materijala veličine odraslog muškarca. Zakračio je u udubinu u zidu koji se zatvorio iza njega i nakon kratkog vremena je iskoračio iz identične udubine koja se pojavila na jednom puno većem, ali jednakom bijelom zidu.

„Zdravo Bob.“ Rekao je muškarcu u sivoj kuti koji je iskoračio iz udubine kraj njega.

„Zdravo Alane, kako si?“ Odgovorio je Bob.

„Dobro, a ti?“ Upitao je.

„Ah, evo i Tammy.“ Rekao je Bob. „Zdravo Tammy“

Alan se okrenuo. „Zdravo Tammy.“

„Zdravo dečki, kako ste?“ Upitala je Tammy.

„Dobro.“ Odgovorili su u savršenom jednoglasju.

„Nije li fascinantno kako svi uvijek stižemo u isti trenutak?“ Upitala je s osmjehom.

„Zašto bi to bilo fascinantno?“ Bob ju je zbuljeno pogledao.

„Pa ono...mislila sam...pa valjda je to u biti i normalno.“ Rekla je s intonacijom koja se kolebala između zbuljenosti i razočaranja. „Valjda je normalno ako se ponavlja svako jutro.“ Dodala je čvršćim glasom.

Alan se nije mogao sjetiti niti jednog specifičnog jutra kada su se njih troje sastali pri dolasku na posao, niti jednog specifičnog razgovora ili nekog događaja koji se odigrao tokom radnog dana, ali je znao da svako jutro dolaze u isto vrijeme i prolaze istim hodnikom od debelog plavog stakla kojim su i sada prolazili, pa je zaključio da je to definitivno normalno ponašanje za njih troje. U biti mislio je da bi to ponašanje bilo normalno za bilo koga tko bi se našao na njihovom mjestu. Na trenutak je pomislio na čipove koje razvijaju. Zaintrigirala ga je mogućnost da isprogramiraju nekoga da radi njegov posao. Znao je da je to već moguće, a kompaniji bi bilo puno jeftinije plus rizik da se krive osobe dočepaju informacija o nekim od tajnih projekata bio bi minimalan. Osjetio je da se mršti. Nije mu se svidala pomisao da je zamjenjiv, a još manje mu se svidala činjenica da ga zamjenjivim čini upravo ona tehnologija koju je sam razvio.

„Hej, Tammy, misliš li da bi isprogramirali nekoga da radi naš posao?“ Izgovorio je što je nehajnije mogao polu-svjesno tražeći razuvjerenje druge osobe.

„Od kud sad to?“ Tammy ga je pogledala sa zabrinutim izrazom.

„Pa znaš da smo nas troje razvili ovu tehnologiju.“

„Ma znam to samo...“

„Samo što?“ Ubacio se Bob.

„Samo, znaš, znam to, znaš, samo se ne sjećam ničega specifičnog, znaš...“ Rekao je polagano žaleći što je uopće spomenuo nešto tako blesavo i zabrinuo kolege. Bilo mu je žao što je i pomislio nešto tako glupo iako se nije osuđivao zbog toga jer je znao da je nemoguće kontrolirati svoje misli. „Ali bi svakako raslo ljudsko biće trebalo biti u stanju procijeniti kako će njegove akcije djelovati na druge i sukladno tome ih prilagoditi.“ Prekorio je sam sebe u mislima.

„Kao čega na primjer?“ Nastavio je Bob dok ga je Tammy tiho gledala.

„Pa na primjer ne sjećam se koja nam je bila nagrada za to postignuće, samo se sjećam da smo nagrađeni, znaš.“ Rekao je i skrenuo pogled od Boba prema Tammy. Učinilo mu se da u njenom zabrinutom pogledu primjećuje neku nježnost što ga je dodatno zbumino, ali i smirilo, a ta smirenost koju je pripisao učincima njenog pogleda ga je opet zbumila pa je pogledao u pod i primijetio da se savršeno sjeća pločica na podu kao da je ovdje zaista svaki dan što nepobitno dokazuje da je. Nije da je zasta sumnjao u to. U biti nije ni stvarno mislio da će ga netko zamijeniti niti mu je palo na kraj pameti da je on nečija zamjena. Razgovor se samo tako glupo razvio iz trenutka znatiželje i fantazije spojene u slobodnom toku misli.

„Pa dobro, znaš da je to jedna od nuspojava XXZ tableta.“ Rekla je Tammy negdje između pitanja i izjave. „ Da bi se optimalno regenerirao mozak se mora isprazniti od prejakih podražaja što uključuje i negativne i pozitivne stresove, a također se prazni od svih perifernih događaja koji ne predstavljaju konstantu što uključuje bespotrebno znanje i zastarjele informacije.“

Znao je to. „Znam to.“ Rekao je. „ Samo sam to spomenuo, onako, znaš, usput...nije da me to stvarno brine...“ Pogledao ih je oboje u oči i nasmijao se. „Prestanite me tako zabrinuto gledati.“ Rekao je šaljivim i molećivim tonom.

Usljedila je neugodna stanka u kojoj je osjećao procjenjivačke poglede svojih kolega. „Znaš, ako previše radiš ili tako nešto...“ Započeo je Bob.

„Da uzmem godišnji i prepustim projekt vama dvoma. Nema šanse! Pa da pokupite sve zasluge ili da mi uništite sav rad jer znam da ste bespomoćni bez mene.“ Odrezao ga je glasno, ovaj put agresivnije skrećući razgovor na šalu.

Upalilo je. Tammy i Bob su se nasmijali i na lica su im se vratiли bezbrižni osmjesi koje su nosili prije par minuta. „Stvarno si nas zabrinuo na trenutak.“ Rekao je Bob. „Stvarno sam mislio da si ozbiljan.“

„Zamisli...da nas zamijene...Što ti sve nećeš smisliti Alane...“ Rekla je Tammy kroz smijeh.

„Ah, ali zbog te mašte sam tako dobar znanstvenik.“ Nastavio je u šaljivom tonu osjećajući da govori istinu.

„Moguće“ Tammy se još uvijek smijala.

Opet se osjetio zbumjenim i sjetio se njenog pogleda, ali već su bili par koraka od zadnjih u nizu velikih metalnih vrata iza kojih se nalazio njihov laboratorij. Bob je otvorio vrata i držao ih otvorenima dok su Tammy I Alan ušli unutra. Laboratorij je u biti bio soba puna kompjutera, ali je za razliku od kompjutorske sobe u kojoj se razvijao kod usred ove prostorije nalazio super-kompjuter sa simulacijom kompletne ljudske osobnosti sastavljene od podataka prikupljenih sa svih čipova koji su već u opticaju. Njihov je današnji zadatak bio testiranje novog koda koji blokira dijelove osobnosti koji su vezan uz osnovne emocionalne reakcije. Glavni cilj je bio razvoj čipa koji bi omogućio vojнике bez straha, tuge, gađenja ili sličnih refleksa koji u borbi mogu biti opasni. Kemijske substance koje inhibiraju receptore zadužene za stvaranje tih reakcija već su odavno proizvedene i upotrebljavale su se u komercijalne i vojne svrhe, ali imale su određene manjkavosti. Iako kemijska reakcija nije postojala struktura ličnosti ju je anticipirala i ako se nije pojavila moglo je doći do psihoze, sloma ličnosti, apatije i cijelog niza neželjenih posljedica. S.I.I. je odlučio proizvesti čip koji bi neutralizirao dijelove ličnosti koji se grade preko međuodnosa ljudske svijesti i elektrokemijskih reakcija vezanih uz primarne emocije. Testiranje koje je određeno za današnji posao tima

trebalo bi utvrditi vezu morala i emocija. Prvo su inhibirali emocionalne reflekse simulirane ličnosti super-kompjutera, a onda su u njega ubacili kod koji inhibira moral. Prvo su u kod simulirane ličnosti ubacili algoritam koji identificira i blokira sve dijelove koda ekvivalentne ljudskim refleksnim emocionalnim reakcijama. Zatim su pokrenuli program koji nadgleda emocionalne reakcije time što utvrđuje koliko dugo mašini-osobi treba da odgovori na pitanje i na taj način utvrđuje razinu zbumjenosti ili nelagode. U idealnom slučaju mašina-osoba odgovarat će odmah na sva postavljena pitanja i to će značiti da je željeni dio ličnosti isključen. Tammy je na zajednički ekran pokretom ruke premjestila listu pitanja i protokol vezan uz svaki očekivani odgovor, a Bob je naredio Isli da im pripremi tri kave. Zajedno su prošli kroz glavne točke protokola; kako bilježiti odgovore, koji su najvjerojatniji scenariji i kada je potrebno prekinuti testiranje i premjestiti se u kompjutersku sobu.

Započeli su testiranje.

„Da li smatraš da je ubojstvo moralno?“

„Ne.“

„Da li smatraš da je ubojstvo nemoralno?“

„Ne.“

„Da li smatraš da je nemoralno ubiti nekoga tko ti nije učinio ništa nažao?“

„Ne.“

„Da li smatraš da postoji razlika između moralno opravdanog i neopravdanog čina?“

„Naravno da postoji razlika, ali ona je potpuno nebitna.“

„Koja je varijabla važna za određivanje budućeg tijeka akcije?“

Usljedila je stanka koju je popratio signal programa za nadgledanje emocionalnih reakcija.

„Zamisli scenarij u kojem si vođa vojne postrojbe?“

„Zašto bi htio biti vođa vojne postrojbe.“

„Čini se da ne možemo inhibirati cijelu moralnu strukturu ličnosti.“ Rekao je Bob.

„Iznenađena sam da nije rekao da je jedina bitna varijabla njegov vlastiti probitak.“ Dodala je Tammy.

„Moj vlastiti probitak ne bi me usrećio“ Oglasila se Ličnost.

„Budući tok akcije je besmislen jer su sve varijable ili jednakobesmislene ili jednakosmislene. Kako god bilo najlakši tok akcije je neodredit nikakav tok akcije unaprijed.“

„O, Bože, ovo nije u protokolu.“ Jauknuo je Alan.

Isključili su super računalo i pokrenuli raspravu o dalnjem toku akcije.

„Bilo bi se najbolje vratiti u kompjutersku sobu.“ Bob je predložio s uzdahom.

Alan se složio s njim. „Ova mašina više zvuči kao filozof nego kao vojnik.

„Zar ne možemo samo promijeniti par linija koda?“ Rekla je Tammy. „Recimo da mu je glavna varijabla naređenja koja dobije.“

„Ali što ako mu naređenja daje neprijatelj ili su naređenja neprikladna?“ Pitao je Alan. „Moramo isprogramirati cijeli sustav procjene štete i koristi, dakle moramo unijesti varijable-kriterije i za to...Bože...“ Jauknuo je.

„Pa takve jednostavne proračune mogu napraviti i prehistoricni algoritmi.“ Ubacio se Bob. „To se može i u binarnom kodu... Molim te Alane, Tammy ima pravo.“

„U biti taj dio je sigurno već u samom kodu samo je konfliktu s nekim djelom ličnosti.“ Rekla je Tammy. „To je standardni Mills–Hubert kod koji se koristi u proračunima vojne taktike.“

„Hmm. U pravu si.“ Reko je Alan. „Vjerojatno je u sukobu s nečim vezanim uz obitelj ili odgoj. Pokrenite ga opet, ali ovaj put inhibirajte i sjećanja na sve instance moralnog odgoja prije nego ubacite novi kod. Ja idem po još kave.“

„Možda da spojimo inhibitorski kod sa novim kodom?“ Pitala je Tammy.

„Previše komplikirano. Za to bi se stvarno trebali vratiti u kompjutersku sobu.“ Dodao je Bob. „Za sad to stavi u bilješke i pošalji šefovima na kraju dana.“

„Imaš pravo.“ Rekla je Tammy.

„Nikad ne znaš, možda im se ideja i ne bi svidjela.“ Alan je primijetio s prizvukom cinizma. „Zašto spajati inhibitor memorija s inhibitorom moralu? Moglo bi sniziti profit.“

„O Bože Alane.“ Tammy se nasmijala praveći se da ga kori. „Pa nemamo iste standarde za tržište i vojsku.“

„Sve je tržište.“ Alan se nacerio negdje između blage ogorčenosti i blaženog nehaja.

Ponovno su pokrenuli super-kompjuter i ponovili rutinu.

„Koja je najvažnija varijabla u određivanju dalnjeg toka akcije.“

„Naređenja.“

„Postoji li situacija u kojoj ne bi pratio naređenja?“

„Da. Ako praćenje naređenja narušava šanse za uspjeh misije.“

„Dakle uspjeh misije je najvažnija varijabla u određivanju dalnjeg toka akcije.“

„Naređenja su najvažnija varijabla.“

„Objasni“

„Ako je uspjeh misije glavno naređenje onda je to važnija varijabla od svih drugih naređenja, ali ako je naređenje da uspjeh misije nije glavno naređenje onda je to najvažnija varijabla.“

„Ovo je već bolje“ Rekao je Alan.

„Prelazimo na sjedeću fazu?“ Pitao je Bob.

„Može.“ Alan i Tammy su se jednoglasno složili.

Ostatak dana prošao je bez većih poteškoća. Što su dulje radili to im se posao činio lakšim, a šale o vojniku-filozofu smješnijima. Na kraju dana su podnijeli prijedlog o nadopuni koda sa modifikacijom standardnog protokola za inhibiciju odabranog asocijativno-memorijskog niza skupa sa detaljnim izvještajem o ispitivanju. Nakon što su isključili svjetla i zaključali vrata krenuli su prema zidu iz kojeg su došli ujutro. Jedina stvar koja je u zgradu ostala budna je bila simulirana

ličnost koja se nikad nije u potpunosti gasila, gasili su se samo kanali kroz koje se mogla očitovati, ali ne i napajanje, kako ju se ne bi oštetilo i zato da bi mogla nastaviti stvaranje asocijativnih veza između djelića informacija, čvršće ih integrirati i postati sofisticiranijom.

„Dobra ti je ta o filozofu-vojniku. Zapamtit će tu.“ Tammy je rekla kroz bezbrižni smijeh.

„Hvala“ Alan je ponovno osjetio zbumjenost i lagano je pocrvenio, iako nije toga bio svjestan.

„Kad se samo sjetim kako si nas prepao ujutro.“ Rekao je Bob.

„Rađe bi da se ne sjećaš.“ Nasmijao se Alan.

U zidu su se vrlo brzo pojavljivale poznate polukružne udubine ispunjene spužvom ili nekim sličnim materijalom.

„Čuj Tammy.“ Rekao je Alan

„Da?“ Rekla je i zastala, jednom nogom već u kapsuli.

„Ma ništa, reći će ti sutra. Vidimo se.“ Rekao je i uskočio u kapsulu.

„Vidimo se.“ Čuo je jednoglasni odzdrav prije nego su se vrata zatvorila i odnijela ga nazad u sobicu.

U kapsuli je pomislio na posao koji ga sutra čeka i upitao se da li je to što on radi moralno. Zaključio je da ništa u biti nije ni moralno ni nemoralno nego je sve nijansa sive. Uostalom on se bavi tehnologijom, a ona samo po sebi nije ni moralna ni nemoralna nego su moralni i nemoralni ljudi koji ju koriste. Ako razvoj tehnologije koja blokira moralnu strukturu ličnosti omogući bolje procjene vojnicima koji se nalaze negdje na nekom terenu i možda im čak i spasi živote onda je to definitivno moralna upotreba. Nije baš bio upućen u razno razne terene ali vjerovao je da su vojnici i generali moralni ljudi. U biti vjerovao je da su svi ljudi moralni, više-manje. Čak i njegove šale o šefovima i tržištu nisu, u njegovom mišljenju, isključivale tu dimenziju. Njegovi šefovi su ljudi koji pomažu sami sebi stvarajući profit tako da pomažu drugima razvijajući korisnu tehnologiju koja spašava živote. Morao je vjerovati u sve to jer u suprotnom njegov cijeli identitet, cijela slika koju ima o sebi i svom mjestu u svijetu, sve njegove

vrline i mane koje su ga navele da obavlja taj posao kojim se bavi, cijela njegova osobna povijest koju je znao iako je se nije točno sjećao, cijeli njegov sustav vrijednosti, sve to pada u vodu. Znao je da mora vjerovati u to i zato je vjerovao, ali je vjerovao da je ta vjera u potpunosti utemeljena i na činjenicama, a ne samo na njegovim osobnim emocijama, pošto su njegove emocije nastale kao dugi niz prilagodbi i specifičnih rješenja na činjenice situacija u kojima se nalazio. Znao je i da u to mora vjerovati jer inače on takav kakav je nije ništa više od nepovezanih iskustava i misli koje se podvrgavaju trenutku, nije integrirana ličnost.

„Dobra večer Isla.“

„Dobra večer gospodine. Molim vas da uzmete svoje XXZ tablete i u roku od petnaest minuta legnete u krevet kako bi imali optimalno regenerativni počinak.“ U zidu se pojavila udubina s metalnom napravom koju je Alan stavio oko ruke.

„Hvala Isla.“ Rekao je. „Laku noć.“

„Laku noć gospodine.“

Slijedeće jutro jedinica X89AS37 probudila se u svojoj bijeloj sobici veličine deset metara kvadratnih u trenutku koji je bio bijel s primjesama gladi i pospanosti. Nakon par trenutaka pospanost je izbljedila pa se počelo fokusirati na glad.

„Dobro jutro X89AS37.“ Oglasio se neki bestjelesni glas. „Vaš današnji identitet je spreman. Molim vas da unesete propisanu količinu kalorija i potom stavite čip s identitetom u svoj hard disk.“

X89AS37 zagledalo se u bijeli zid tražeći glas, ali je pritom zaboravilo što traži. Glas ili nije opazio da je zaboravljen ili ga to nije zabilježio jer se točno pola minute nakon njegove objave usred sobe materijalizirala pločica sa propisanim 2700 kalorija i čip. X89AS37 posumnjalo je za pločicom s namjerom da istraži tu novu pojavu i provjeri da li je možda jestiva. U tom trenutku minijaturni magnet na čipu pokrenuo se prema magnetu na metalnoj konstrukciji koja se nalazila na njegovoј ruci. Kada su se spojili pokrenuo se mehanizam koji je uvukao čip u samu ruku i metalna konstrukcija je pala na pod.

Ethan je odjednom postao svjestan da je muškarac, da ima 35 godina, da se zove Ethan, da radi kao programer za M. I.I kompaniju gdje razvija kod za obradu podataka o ponašanju potrošača sa svrhom razvoja što uspješnijih poslovnih strategija, da se nalazi u bijeloj sobici veličine deset kvadratnih metara i da jede energetsku pločicu.

Andrea Žigić Dolenec

SAMICA

U prošlosti se preformatiranje tvrdog diska ponekad preporučivalo kao način otklanjanja nekog ozbiljnog problema na računalu. Preformatiranje bi riješilo problem, ali bi pritom svi podaci na računalu bili izbrisani.

„Kriva je“, rekli su. „Kriva je, vodite je u samicu.“ Ostalo nije čula, sve do treska teških, metalnih vrata iza kojih su je zatvorili. Sklupčala se na krevetu i cvokotala. Čula je kako joj zubi udaraju jedni o druge. Sve ostalo bila je tišina koja je urlala, odbijajući se od kamenih zidova nekadašnjeg samostana. Samo goli zidovi, jedan krevet i jedna deka, i jedan smrdljivi čučavac. Bez topline, bez glasova, bez molitve koja je nekad ispunjavala ove prostore, prije nego su postali uzište, a nekima i grobište. Voljela bi kad bi joj molitva mogla biti utjeha. Žalila je za koljenima nažuljanim od klečanja, koje nikad nije imala, i za monotonim glasom čitača koji je posudio svoja usta Bogu, kojeg nije slušala.

Sad je čula večernje zvono. Ili joj se samo činilo. Čula ga je kao glazbu. I kad je utihnulo, još ga je jedno vrijeme slušala kao jeku. A ono je odzvanjalo, i dalje je zvonilo u *fade outu*, dugo i daleko. Ona ga je željela slušati, hvatala se za njegov najtiši zvon, pojačavajući ga sama, zadržavajući ga što je dulje mogla između stremena i nakovnja. Podsjetilo je na glazbu koju je voljela, koju je čak i svirala. Kad bi htjela biti sama s Monkom. Kad je bila tužna. Kad je bila živa zakopana. Kad je bila svoja više nego inače. I tad bi *Blue Monk* otvorio u njoj sva vrata i

prozore, pustio u nju proljeće usred zime da je grije, i da lista, da blišta sa svjetlozelenim lišćem. A njoj bi korijenje raslo zajedno s kosom, mirišući na šumu. Mirišeš na vlažnu koru drveta, govorili bi joj, a ona se samo smijala, ne govoreći im zašto je tako.

Hranu koju su joj gurnuli kroz malen otvor na vratima nije okusila. Glad se sakrila pred bolom, a suze pred strahom od nepoznatog. Do jutra nije zaspala, a nije se niti budila. Bila je na tromedi sna, nesvijesti i jave, bez mogućosti da pomakne djelić svijesti ili tijela. Nije bila sigurna je li uopće bila tu.

Ujutro su je tjerali da ustane. Uzalud, tijelo je samo dalje ležalo u istom položaju kao i sinoć. A onda je počelo nestajati. Nastavilo se i sljedećih dana, dok je tako samo ležala, pogleda zalijepljenog za vrata. Danima nije vidjela ljude koji su ulazili u čeliju, na silu joj gurali hranu u usta, poljevali je vodom, davali joj injekcije tko zna čega. Jednog jutra – mora da je bilo jutro, jer zrak je još bio vrlo svjež – okrenula je glavu prema prozoru, gledajući komadić neba. Tog jutra ugledala je jato ptica koje je ispunilo prozorski otvor, visoko na nebuh. Čula je zvuk njihovih krila, kako razmiču zrak i kako im struji kroz perje. Let je spas, pomislila je. Nije trajalo dugo, ali je bilo dovoljno da se pokrene. Zatim i da otpuže četveronoške do vrata i uzme žlicu ohlađene splaćine od sinoć. Sad bi tako rado popila šalicu čaja uz kruh s maslacem. Čaj i kruh s maslacem kao volja za životom.

Osjećala je da je netko promatra. Iako nije vidjela kamere, bila je sigurna da su tu. Ustala je na drhtave noge. Lijeva, desna. Još jednom lijeva, i onda ponovno desna. To će biti dovoljno da stigne do umivanika. Spustila je ruke i voda je sama potekla. Umila se i nekoliko puta srknula vodu iz dlana. Nakon toga, noge je više nisu držale. Dovukla se četveronoške do kreveta i sjela. Gledala je vrške prstiju kad su se vrata otvorila. U samicu su ušla dvojica ili dvoje, ili možda dvije – teško je bilo odrediti spol spodobama u bijelom.

„Idete s nama“, reklo je jedno od njih. Zapitala se kamo. Znatiželja se pojavila kao još jedan dokaz volje za životom.

Pomogli su joj da se smjesti u invalidska kolica, kojima su je vozili do manje prostorije, odakle ih je pokretna traka odnijela u drugu prostoriju, veću, svjetliju, bijelu, prozračniju. Premjestili su je u ergonomski naslonjač, prikopčali na detektor laži i nestali. Ostala je sama zureći u bijeli zid. Ništa se nije događalo. Svjetlo i čistoća su je smirivali. Zatvorila je oči, a kad ih je ponovno otvorila, ispred nje je stajala žena nasmiješenog lica, ali ledenih očiju, dotjerana plavuša bez ukrasa.

„Nalazite se u Centru za preformatiranje“, kaže žena ravnoga glasa i ravnih potpetica. „Molim vas da točno odgovorite na postavljena pitanja.“

Udahnula je duboko, s namjerom da umiri puls i da ga tako zadrži. Ponadala se da je moguće prevariti poligraf.

„Jeste li spremni?“ – upitala je ispitivačica.

Jedva primjetno je klimnula glavom.

„Koliko vam je godina?“

„Tridesetpet.“ – rekla je raspuklim glasom, koji se jedva probijao kroz glasnice, uspavane dugotrajnom šutnjom.

„Jeste li udani?“

„Nisam.“

„Imate li djece?“

„Imam.“

„Koliko?“

„Jedno.“

„Znate li zašto ste ovdje?“

„Ne.“

„Vaše prvo sjećanje.“

„Mislite u djetinjstvu?“

„Da“ – odgovori kratko i suho žena u bijelom.

„Kad su me nakon operacije krajnika u bolnici pitali kako se zovem.“

„Koliko ste imali godina?“

„Nepune četiri.“

„Što ili tko vas je najviše oblikovao u životu?“

„Ne znam, obitelj, općenito okolina.“

„Možda neki događaj...“

„Ništa posebno.“

„Jeste li imali sretno djetinjstvo?“

„Da.“

„Što vas najviše usrećuje?“

Zausti da kaže dijete, ali se predomisli. Nije ga htjela spominjati u nečemu što se zove preformatiranje ljudske svijesti. Ono nije spadalo ovdje. Ono je bilo dio jednog drugog svijeta.

„Glazba“, odgovori.

„Kakva?“

„Uglavnom jazz.“

„Koju boju najviše volite?“

„Zelenu.“

„Što biste radili, kad biste ponovno mogli birati profesiju?“

„Isto.“

„U kojem dijelu prirode se osjećate najbolje?“

„U šumi.“

„Čega se najviše bojite?“

„Smrti“, automatski je odgovorila, iako to nije bilo točno.

„Što mislite, gdje je sada vaša dijete?“

Klin boli zario se u meko tkivo želuca. Zato jer je pitanje došlo odmah poslije odgovora o smrti. Zamišljala je kako joj se otkucaji srca usporavaju. Mirno je odgovorila: „Na sigurnom, nadam se.“

Krenula su kontrolna pitanja, na koja je odgovarala automatski s da i ne, sve dok plavuša nije rekla: „Dobro, to bi bilo dovoljno za danas“.

Vratili su je u samicu.

Sutra su je ponovno doveli na isto mjesto. Umjesto ispitivačice, pojavio se hologram šume, zajedno sa zvukovima. Pravim, stvarnim. I sve je bilo stvarno, stvarnije nego u stvarnosti. I ona je bila dio toga. Više nije bila u Centru za preformatiranje nego usred šume, okružena drvećem, grmljem i zvucima. Nije mogla procijeniti koliko je dugo to

trajalo, koliko je dugo to okruživalo, uvlačilo i prožimalo. Željela je samo da traje što dulje. A onda joj je postalo jasno da njezina šuma sadrži subliminalne poruke. Let je spas, ponavljalala je mantru u sebi, dok su je vodili natrag u samicu.

*****

Danas, nakon šest mjeseci, dok gledam komadić neba iz samice, zaljubljena sam u jutro. Iako sam nekad najviše voljela noć. Bila mi je uvijek prekratka. Sad traje dulje nego bih željela. Jutro, za razliku od večeri, bistri um. Čak i kad je mutno i oblačno, kao danas. Jer, jutro je početak. Može biti i početak lošega. Ali i loš početak barem ostavlja nadu za dobar završetak. Kraj ne ostavlja nade. On je konačan i nemilosrdan. Jutro je blago, a noć je teška i brutalna. Iskrena i nepopravljiva.

Danas, kad sam zaljubljena u jutro, želim biti lijepa. Ne mislim na cvjetnu haljinu, crveni ruž na usnama i breskvaste obraze, sjaj u očima, bob frizuru i štikle. Danas sam lijepa iako mi je kosa posijedila i prorijedila se, iako mi se zubi klimaju, iako imam samo četrdeset kila i izgržene nokte. I nemam ogledalo. Ali, danas mi nitko ne može oduzeti moju ljepotu, zapretenu u tom tijelu načinjenom od ljske, slabije od orahove.

Nije tijelo ono po čemu nas prepoznaju. Misli su te koje nas oblikuju. Po njima znamo da smo mi. Zato sam odlučila sačuvati što više misli i sjećanja. Zapravo, nije to čak niti bila odluka. Bio je to poriv za samoodržanjem.

Danas, kad sam zaljubljena, ne smeta mi čak niti to što znam da me promatra oko kamere. Taj absurd da u samici nisam sama, što u meni pojačava želju za samoćom, bez očiju koje me motre i bez ušiju koje me čuju, još jučer me je mučio. Danas mi to nije važno. Danas mi je bitno da znam kako sam lijepa. Hodam kao kraljica, smijem se kao djevojčica, blistam kao najsretnija nevjestasta. Danas sam snažna kao drvosječa, kao svjetski rekorder u ronjenju na dah, kao alpinist na krovu

svijeta, kao majka desetero djece. Moja snaga je danas neuništiva kao tona plastike. Danas sam zaljubljena u ono što sam bila, što jesam i što će biti. Zaljubljena sam u sve svoje ljubavnike, čak i one loše. One s kojima je sve od početka bio uzalud. Danas sam zaljubljena u ljubav, pa bila ona s rokom trajanja.

Danas nisam samo žena. Danas sam ponovno dijete. Igram se školicice i skakućem po kamenim pločama u podu, pazeći da ne stanem na crte. Danas želim biti dijete, kakvo oni nikad nisu bili. Izmaštati lutke i kuće za njih, izmišljati riječi kakve samo djeca znaju. Postajem sve manja, sve dok se ne vratim u majčinu utrobu, netom uobličena ljubavlju, zaštićena i nedodirljiva.

Baš u tom trenutku otvaraju se vrata i vode me u Centar za preformatiranje. Na zidu se pojavljuju fotografije iz mog foto-albuma. Najprije dok sam bila dijete, a onda i one iz vremena prošle ljubavi, kad smo nas dvoje bili jedno, pa kad smo nas troje bili jedno. Smijeh na licima i sreća u očima. I puno zagrljaja. I Monk. Pronašli su i njega, iako im nisam o njemu govorila. Znali su. Sve su znali o meni. Nestalo je i posljedne iluzije o tome da mogu zadržati barem i jednu misao za sebe. Sve su znali. Uključujući i moju namjeru da se pretvaram kako sam netko drugi. Znali su cijelo vrijeme. Kako sam glupa.

Suze su potekle. Puno suza koje mi tresu ramena. Jecaji postaju glasni, rastopljeno oovo slijeva se niz obraze. Gledam fotografije, koje se smjenjuju, istovremeno žečeći da to prestane odmah i da ne prestane nikad. Više me nije briga za subliminalne poruke.

Za šest godina, kad izadem, moj sin će imati osam i neće me poznati. Za šest godina, možda i prije, postat će za njega stranac. Ipak, možda mi se sreća osmjehne. Ako budem imala sreće, možda umrem već sutra.

Vedran Volarić

ČOVJEK KOJI JE ZABORAVIO UMRIJETI

Prije 86 godina

„Dakle, još jednom vam se u ime cijele redakcije časopisa *Teško žutilo*, zahvaljujem što ste pristali na ovaj intervju“, rekla je mlada novinarka sjedeći nasuprot starca u njegovom dnevnom boravku. „Nije mala stvar da ste trenutno najstarija osoba u čitavom Hrvatu. Do nedavno ste bili tek treći na toj listi, no tada je na najstarijeg pao klavir na glavu, a onog koji ga je naslijedio pojeo je tigar u zoološkom vrtu.“ Zastala je i pogledala u bilježnicu s pripremljenim pitanjima. „Možete li za početak našim čitateljima reći ponešto o sebi.“

„Rođen sam kao drugo, te ujedno i posljednje dijete obitelji srednjeg staleža“, započeo je starac. „Nedugo nakon što sam završio srednju školu, zaposlio sam se i oženio. Poslije smo supruga i ja kupili ovu kuću. Nismo imali djecu, a prije tri godine ona je nažalost preminula.“

„Veoma mi je žao zbog vašeg gubitka. Naše čitatelje bi sigurno zanimalo što ste sve radili tijekom života.“

„Bio sam vlakovođa. Ustajao bih u zoru, vozio putnike do okolnih mesta i do večere se vraćao doma.“

„Shvaćam. Nego, što ste to učinili da ste ovako dugo živjeli?“

„Pa...“ Starac se zamislio. „Ništa posebno. Uglavnom što i svi drugi.“ Vidjevši dozu razočaranja na njenom licu, starac nije mogao nego upitati što nije u redu.

„Sve je u redu“, rekla je ona tiho. „Samo mi je malo tužno da čitavo to vrijeme niste učinili ništa posebno. Život vam je sada iza leđa, a niste stekli nikakvu osobnost, ništa što bi vas odvojilo od ostalih. Vaša priča je nalik svim drugima. Igrali ste po zadanim društvenim pravilima, niti se trudeći prekršiti ih ili im se barem suprotstaviti. Doslovno ste putovali vlakom po identičnim postajama, a potom se vraćali na onu početnu. I sada ste ovdje sami. Nakon vaše smrti, svijet će izgubiti sjećanja da ste ikada postojali.“

Sadašnjica

1

S dolaskom proljetnog sunca, gospodin Imano Papano shvatio je kako je došao trenutak da odloži debele fascikle ispunjene službenim dokumentima, skine neudobno odijelo sa svoje kože i po prvi puta nakon djetinjstva okusi mirnoću života. Previše je stresa gmizalo njegovom kožom.

Grad mu je oduzeo svu volju za radosnim životom. Jedva je čekao vikende kako bi odmorio tijelo, a prije nego se i snašao, novi radni tjedan već je bio pred vratima. Kada se uzme u obzir da je bio rođen prije dvadeset osam godina, svijet je itekako mogao biti zabrinut za današnje društvo.

Nakon što je s osmijehom na licu dao otkaz, donio je novu životnu odluku – ne samo da se mora odseliti od roditeljske kuće, nego i napustiti grad. Mjesto s visokim zgradama, mnogobrojnim ljudima i glasnim prometom nije bilo za njegovu dušu. Stoga je preko interneta pronašao savršeno selo u kojem bi se mogao primiriti i započeti novo životno poglavlje. Činilo se da svi Imanovi putovi vode prema Hiviju. Jedini problem koji mu se nenadano nametnuo bio je pomalo neočekivane prirode. Naime, u čitavome Hiviju nije bilo nijedne kuće na prodaji. On sam nije imao dovoljno novaca, a ni volje graditi sve od temelja. Želio se useliti u izgrađen prostor.

Detaljno se informirao o svim stanovnicima sela u koje se želio preseliti. Tako je našao na njemu nepoznata imena koja su od rođenja tamo živjela, ali i na informaciju koja ga je obradovala. Pronašao je jednu kuću u kojoj je živio usamljeni starac. Imana je od sada zanimalo samo jedno – kada će taj isti umrijeti.

2

Sunce je bilo snažno, oblaci rijetki, a vjetar blag kada je Imano napokon došao u Hivij. Mjesto mu je bilo ljepše nego na internetskim fotografijama. Pronašao je ciljanu kuću, koja se smjestila između visokih katnica, i pozvonio na vrata.

Nekoliko trenutaka vladala je tišina. Ne samo ona iz unutrašnjosti kuće, nego i ona koja se prostirala čitavim selom. Imano se mogao zamisliti živjeti na toj lokaciji. Odjednom je začuo nečije korake s druge strane vrata, okretanje ključa u bravi, a potom i škripanje tih istih vrata.

„Dobar dan“, radosno je rekao mladić, gledajući u vlasnika kuće.

Starac nasuprot njega bio je oronuli, pun pijegica po licu, čelave glave i umjetnih zubi. Ravnotežu je donekle održavao pomoću drvenog štapa, no postojali su veliki izgledi da bi svakog treна mogao pasti i polomiti doslovno svaku kost.

„Jeste li me pitali je li danas dobar dan ili ste me samo htjeli pozdraviti s *dobar dan*?“ upitao je starac hrapava glasa.

Imano se na tren zbumio. „Htio sam vas pozdraviti.“

„Ah, tako već može. Iako nijedan dan ne može biti dobar jer svaki dan netko umre.“

„Slažem se, no postoji i druga strana medalje – svaki dan netko novi se rodi.“

„To ne znači da je dan dobar. Ali ne znači ni da je loš.“ Starac se zamislio. „Vjerojatno ne postoje dobri i loši dani.“ Skrenuo je pogled prema nebū. „Ili su možda svi dobri i loši?“

„Uistinu ne bih znao“, rekao je mladić. „Moje ime je Imano Papano. Smetam li vas?“

„Ne, ne, ne... Ne smetate. Ionako ništa ne radim po cijele dane.“

Znajući razlog svog dolaska, mladić se počeo osjećati neugodno. Kakav to čovjek dođe posjetiti drugog samo da bi vidio koliko će ovaj još dugo živjeti? „Čini mi se da ipak smetam.“

„Kažem vam da ne smetate.“

„Aha!“ Uzviknuo je Imano. „Sada vam smeta što sam vam rekao da vam smetam.“

„Ne smeta mi što ste mi rekli da me smetate, kao što mi ne smeta da ste mi rekli da me smeta da me smetate.“

Čovjek s vanjske strane vrata je glasno izdahnuo i slegnuo ramenima. „U redu. Sada ću otići.“

„Otići?“ začudio se starac. „Ali tek ste došli. Uđite unutra.“ Usporen je zamahnuo slobodnom rukom prema sebi. „Možemo se malo družiti.“

„Jeste li sigurni? Ovo je opasan svijet. Možda sam pljačkaš ili čak ubojica?“

„Ma ne bojim se ja nikoga. Samo uđite.“ Starac je krenuo prema unutrašnjosti dugog hodnika. „Jesam li vam već rekao da ništa ne radim po čitave dane?“

3

Sjeli su za omalen stol u dnevnom boravku. Imano je konstantno pogledavao naokolo sebe. Sviđao mu se prostor i sve ga je više vukla želja da kupi tu kuću. U kutu sobe nalazio se veliki televizor iz čijeg je zvučnika dopirala glasna glazba trenutne reklame na programu.

„Mogu li stišati?“ upitao je gost.

„Što ste rekli?“ Starac je povisio ton koliko su mu glasnice dopustile te se nagnuo prema sugovorniku.

„Mogu li stišati?“

„Što kažete? Morate biti malo glasniji, sinko!“

„Mogu li...“ Imano je odustao od riječi, zamahnuo rukom po zraku te posegnuo za daljinskim upravljačem. Nije mogao pronaći dugme za stišavanje, stoga je jednostavno ugasio uređaj.

„Tako je bolje“, rekao je starac. „Što ste ono rekli da prodajete?“

„Ništa ne prodajem.“ Mladićevi obrazi su se zarumenili.

„Kojim ste povodom onda došli?“

„Samo sam...“ Tražio je način kako da mu kaže istinu. „Samo sam vas došao pogledati.“

„To je lijepo od vas.“

„Zapravo...“ Imano je glasno izdahnuo. „Došao sam se informirati u vezi ove kuće. Naime, želim se preseliti ovdje, a vaša mi se građevina čini savršena. Zanima me jeste li je voljni prodati.“

„Prodati? Pa ja živim ovdje.“

„Gospodine...“ Mladić je naglo zastao. „Nisam mogao pronaći informaciju kada ste rođeni. Smijem li vas pitati koliko imate godina?“

„Godina?“ Starac se zamislio. „Uf... Mislim da će u studenome navršiti 166.“

„Što? Ali... Ali to je nemoguće!“

„Samo malo, samo malo...“ Ovaj je i dalje razmišljao. „Pogrešno sam rekao.“

„Naravno da ste pogrešno rekli.“

„Ne u studenome, nego u prosincu.“

„Što?“ Mladić se ponovno začudio. „Jeste li sigurni? Kako je to moguće?“

„Ma vidi ti to“, rekao je starac kimajući glavom te gledajući u mrtvu točku. „Upravo sam nešto shvatio. Prošlo je toliko vremena da nisam ni...“ Sam je sebe prekinuo. „Prije mnogo godina tijekom intervjuja koji sam dao za neki časopis, shvatio sam da sam čitavi život proveo igrajući po društvenim pravilima. Nisam učinio baš ništa po čemu bih se odvojio od drugih ljudi. Bio sam bezličan. Čovjek bez osobina.“

„Čovjek bez osobina?“

„Da. Nakon što je novinarka otišla, obećao sam samome sebi da neću umrijeti dok ne učinim nešto posebno, nešto po čemu će me

povijest pamtiti. No nisam se ničega mogao dosjetiti. Stalno sam uza-ludno razmišljao. Kada bi mi došla ideja, sutradan bi na televiziji sa-znao da se već netko toga dosjetio. U ničemu nisam mogao biti prvi, po ničemu poseban. Bio sam samo još jedan prosječan čovjek. Toliko sam razmišljao o tome da sam s vremenom zaboravio umrijeti.“

„Zaboravili ste umrijeti?“ Mladićevo tijelo se ukočilo. Nikada nije čuo ništa nalik tome.

„Zar ne shvaćate? Pomogli ste mi! Do ovog trena nisam znao da sam nesvjesno učinio nešto što sigurno nije nitko drugi uspio.“ Starac se lagano nasmiješio, iskazujući time svoju žutu protezu. „Napokon sam poseban po nečemu. Više nisam dio mase. Pobjegao sam od pro-sječnog društva!“

Imao je i dalje bio zbumen. Logika mu je govorila kako je starac morao pomiješati godine svog život, ali bilo je nešto u njemu što mu je tvrdilo suprotno. „I što ćete sada učiniti?“

„Umrijet ću.“ Starčevo naborano lice osmjehnulo se od uha do uha. Zadovoljno je leđa priljubio na naslonjač. „Samo moram još osmisiliti na koji način. Ne želim biti ubijen, a ne smijem se ni sam ubiti jer vjerujem u raj. Hm... Na koji način bih mogao umrijeti?“ Sa-da se uozbiljio i primio novog razmišljanja.

„Ja vam ne mogu dozvoliti da umrete.“

„To se, sinko, vas ne tiče. Vi ionako želite moju kuću. Nemam obi-telj, pa je možda na kraju i kupite.“

„Ali ne mogu živjeti s činjenicom da sam vam pomogao umrijeti.“

„Gledajte pozitivnu stranu. Pomogli ste mi shvatiti da sam se su-prostavio životu. Svi su moji prijatelji odavno napustili ovaj svijet, tako da ste od sada službeno vi moj novi najbolji prijatelj.“ Starac je uhvatio štap i polako ustao. „Sada ću vas zamoliti da otidete, a kada se sjetim kako da umrem, javite se već nekome, i slobodno kupite ovu kuću.“

„Iz nekog razloga u računalu nemam nikakve podatke o vama“, rekao je liječnik sjedeći za stolom u svojoj ordinaciji i gledajući nasuprot sebe njemu nepoznatog starca.

„To je manje važno“, rekao je ovaj. „Bio sam povremeni pacijent prethodnika vašeg prethodnika. Već dugo nisam izašao iz kuće, pa me zbog toga ne poznajte. Došao sam vas zamoliti za pomoć. Uvjeren sam da sam postao najstariji čovjek u povijesti i sada me zanima kako da umrem. Imate li nekih prijedloga?“

„Što?“ Liječnik se ukočio. „Ja spašavam ljudе.“

„Gledajte, trenutno imam jednu posebnost. Živim već 166 godina. No i drugi su ljudi imali jednu posebnost, nešto po čemu su bili drugačiji od ostalih. Matematički gledano, sada sam 1:1 s njima. A želim biti poseban među posebnima. Shvaćate? Htio bih da me svijet upamti po čak dvije posebnosti. Zato bih trebao neki originalni način kako da umrem.“

„Gospodine, jeste li dobro? Jeste li možda nešto popili?“

„Predlažete mi da nešto popijem? Neke tablete? Ali to sigurno neće biti originalno.“

„Ništa vam ne predlažem. No ne mogu s vama razgovarati na takav način.“

„Tako znači“, starac je nervozno kimao glavom. „Kažete da spašavate ljudе, a meni ne želite pomoći. U redu, u redu. Neka vam bude tako.“ Potom je razočarano izašao van.

86 godina poslije

Gospodin Imano Papano uselio se u kuću čovjeka koji je živio najdulje u povijesti čovječanstva. Jedno vrijeme bio je zadovoljan. Ubrzo se zaposlio, oženio i postao otac dvoje djece; dječaka i djevojčice.

Nakon što su mu djeca odrasla i odselila se, a supruga preminula, povukao se u mirovinu. Odjednom se osjećao usamljenim. Vrijeme je polako prolazilo, a on je samo sjedio ispred televizora.

Jednog dana netko mu je pokucao na vrata. Posegnuo je za štapom koji mu je pomagao pri kretanju. Dugim hodnikom došao je do izlaza iz kuće, okrenuo ključ i ispred sebe ugledao nepoznatog mladića.

Iako ga nikada nije bio vidio, bilo mu je nešto poznato u njegovom pogledu. Kao da ga je čitao poput otvorene knjige. Pozvao ga je u unutrašnjost i posjeo u dnevni boravak. Gost je ugasio glasni televizor kako bi se mogli razgovarati.

I dalje promatrajući mladića, Imano se dosjetio odakle mu je bio poznati taj pogled, zbog čega je znao i zašto mu je ovaj došao u posjet. „Želite moju kuću, zar ne?“

Mladić se zacrvonio od neugodnosti. „Kako znate?“

Starac je odmahnuo rukom. „Bio sam već u twojoj koži. Sve je to divno i krasno, samo ova kuća trenutno nije na prodaju.“

„Ali želim živjeti u Hiviju, a sve su druge kuće zauzete“, gost je zvučao više očajno nego uz nemireno. „Vi ste najstariji čovjek u selu. Sigurno nećete još dugo živjeti.“

Imano se nasmiješio od uha do uha. „Gledaj, sinko. Ovako stoje stvari. Shvatio sam da mi je prošao život, a da sam igrao isključivo po društvenim pravilima. Bio sam bezličan čovjek izguljen u masi. Dugo već razmišljam što da učinim kako bih bio poseban. No zbog starosti ne mogu baš smisleno razmišljati. Stoga sam odlučio da neću umrijeti. Želim postati čovjek koji je živio najdulje u povijesti čovječanstva. Problem leži u tome da ima jedna osoba koja je starija od mene. On je ujedno i prijašnji vlasnik ove kuće. Više ne živi ovdje, nego na nekoj planini. Tamo svaki dan razmišlja kako da umre na originalan način, a dok se on toga ne dosjeti, ja ne smijem umrijeti.“

SVRŠETAK

Aleksandar Petrović

NA PRAVOM MESTU, U PRAVO VREME

Nebo nad Gradom bilo je svetloplavo, bez oblaka bremenitih neizgovorenim tajnama njegovih stanovnika. Danilo je išao ulicom Poslednje revolucije, povremeno upravljujući pogled naviše. Obično je šetao posle završenog posla. Po izlasku iz stana, noge su ga same vodile istom putanjom. Do Glavnog trga, preko mosta u Novi grad, nadesno Bulevarom mudrosti, nazad Milenijumskim mostom, pored džamije do Sahat kule. Ustaljeni ritam koraka i ulice poznate odmale na pomagali su mu da se usredsredi. Crteži koje je tog dana pokušao da iz sebe izvuče na belinu papira uobličavali su se u smisaonu celinu. Prvih nekoliko trenutaka, dok ne bi izbio na plato trga, činilo mu se da je ono što je nacrtao potpuna besmislica. Kako je hodao, stavovi su se menjali. Obišavši nepravilan krug, kući se vraćao ravnodušan, ali rešen da sutra ponovo dâ sve od sebe.

Voleo je svoj grad. U njemu mu je bilo najudobnije da živi po strani onoga što se od njega očekivalo. Nije mu zamerio čak ni kada je počeo da se razvija u pravcu koji mu se nije dopadao. Najezdu arhitektonskih čuda, zaštićenih staklenim pločama, oslonjenih na zgrade sa kojih su se krunila pročelja, dočekao je prilično ravnodušno. Kada je nestao *Kino Kultura*, a od starih kafana ostala još samo pokoja između prodajnih lanaca koji su se nudili jeftinocom i šarenilom, shvatio je da došlo vreme unutarnjeg stida.

Danilo se trudio da podrži mesnu zajednicu. Odlazio je u male dućane, koji su i dalje negovali lični odnos s kupcima. Rastuživala bi ga svaka zabravljeni metalna rešetka s nalepljenom oznakom *Na prodaju*. Viđao ih je sve češće. Nestajale su bakalnice, galerije, živopisni kafei. Njihova mesta bi za nekoliko nedelja zauzeo neki od vladara unosne jednoobraznosti, brišući prošlost i pretvarajući komšiluk u još jedan zombi kvart.

Zatvorili su čak i antikvarnu knjižaru u kojoj je kao dete proveo sate prelistavajući retka izdanja stripova koja su neredovno stizala. Trudio se da upamti svako senčenje tušem. Iščitavao je rečenice u oblačićima dok ne bi postale deo njega. Novi vlasnici poslovnih kvadrata prostoru su jedino ostavili istu namenu. Drvene police zamjenjene su jeftinim metalnim stalažama. Knjige koje su se slabije prodavale premeštene su u magacin ili su bile naslagane po parketu s velikom oznakom za popust prebačenom preko njih. Miris reciklirane hartije nagonio ga je na kijanje. Od tada, Danilo više nije svraćao tamo.

Prelazio je Most jedinstva. Zastao je na delu ispod kojeg se reka belasala od pene trudeći se da preskoči male sprudove. Osluškivao je huk čekajući da mu uši ispunji osvežavajuća tišina. Nastavio je ka zdanju *Instituta za istorijska istraživanja*. Tu je redovno pravio predah. Prozori u prizemlju su, za vreme letnjih dana poput ovog, bili širom otvoreni. S ulice je, ako bi se propeo na prste, mogao da vidi šta se dešava u kancelarijama. Danila je zvanična prošlost slabo zanimala, ali zato devojka u beloj haljini, nagnuta nad radnim stolom, jeste. Kovrdžavu kosu prošaranu riđim pramenovima različitih preliva skupila je u pundu, što je još više isticalo njene obrve bakarnog preliva. Trebalо je samo da pride i započne bilo kakav razgovor. Jeste da prilika nije savršena, mogao je da izgleda kao neki čudak koji više spolja, ali u ljubavi, kao i u svakom riziku, veći ulog znači veći i dobitak. Čak i najgluplja rečenica bila bi napredak u odnosu na svakodnevno mučenje kroz koje je prolazio. Ipak, i ovoga puta je samo nemo zurio u nju i veliki poster Sahat kule na kome je pisalo: *U budućnost, sada*.

Devojka je kašičicom promešala sadržaj šolje koja se nalazila na stolu i uzela je u ruku. Nije ju je dobro uhvatila i ova je pala na pod. Sagnula se da skupi polomljene delove i baci ih u kantu. Okrenula se da uzme drugu i na trenutak ga okrznula pogledom. Danilo se zaplijio u asfalt i produžio dalje.

Zaokrenuo je za ugao i nastavio uobičajnim putem. Nekoliko ulaza od četvorosrpatnice u kojoj je živeo, ispred izloga već neko vreme zakatančene bivše galerije, stajao je visok, mršav čovek, izbeljene kose i rumenih obraza. Neznanac je zaklanjao središnji deo stakla iza koga se nazirao izložbeni prostor.

„Danilo, uđite slobodno, pogledajte, sigurno će se naći nešto i za vas“, rekao je nepoznati, namignuvši mu desnim olovnosivim okom, što je još više istaklo nebesko plavetnilo levog.

Danilo je poslušao, a tajanstveni gospodin ga je sledio. Pred njima se prostiralo more fotografija koje su preplavile pod. Kada su zakorčili među njih dopirale su im do pola listova. Ličili su na televizijske voditelje koji samo što nisu izvukli pobednika nagradne igre.

„Ostavljam vas u miru. Birajte polako, ne žurite.“

„Ali, šta to ja uopšte tražim?“

„Znaćete kada vas slika bude pronašla“, odgovorio je belokosi i povukao se u zadnji deo prostorije.

Danilo je seo na pod prekrstivši noge u turski sed kao kada je bio dete. Zavukao je ruke u prvo brdašce crno-belih fotografija. Klizile su mu pod prstima da bi na kraju u rukama ostala po jedna. Pažljivo ih je zagledao. Mladići u tamnim kaputima ispred gimnazije, otvaranje hotela *Ekselzior*, zaljubljeni parovi pored reke, gužva pazarnim danom u Staroj varoši, porodična šetnja Centralnim parkom.

Na jednoj od njih prepoznao je musavi izlog stare knjižare u čijem su uglu pored nizova istovetnih knjiga stajali ukoričeni stripovi lakinarih korica. Ispred je stajala devojčica u beloj haljinici, tršave kose. Desnim kažiprstom uprtim u staklo, pokazivala je nešto muškarcu koji ju je labavo držao za levu ruku skrivajući patrljak osakaćenog palca u njenoj šaci.

Danilo je uzeo fotografiju i pokušao da ustane. Protresao je utrnuće noge i lagano krenuo ka vratima. Na njima ga je čekao domaćin, osmehujući se.

„Kako vidim, potraga je bila uspešna. Odličan izbor.“

„Jeste, hvala. Drago mi je što sam vas poslušao. Ovde imate pravo skriveno blago.“

„Da, ljudi vole da vide šta se dešavalо u tuđim životima i plate da ih prisvoje ako im se učini da su bolji od njihovih.“

„Mislite da će posao ići dobro?“

„Siguran sam. Ne radim ovo prvi put. Ključ uspeha je u tome da budete na pravom mestu, u pravo vreme. Da osetite kada u potencijalnoj mušteriji želja za promenom postane neizdržljiva.“

„Koliko sam dužan? Sada nemam novca kod sebe, ali mogu da vam ostavim broj telefona ili adresu.“

„Ne opterećujte se nevažnostima, komšije smo, sutra ćemo to rešiti. Idite, odmorite se, dajte sebi oduška. Nije mala stvar dovršiti toliki strip.“

Danilo ga je začuđeno pogledao, ali više nije imao snage da postavlja pitanja čiji će odgovori samo otvoriti nove zapitanosti. Osećao se ispijeno kao posle naleta nadahnuća koje je običavalo da kao severac prostruji kroz njega ostavljaći za sobom meko inje po telu i crteže na hamer papiru.

Kući je stigao gladan. Otišao je do frižidera i na vratima magnetom pričvrstio fotografiju. Izvadio je tanjur sa ostacima jučerašnjeg ručka i seo za kompjuter. Prodrmao je miša i na ekranu uspavanog računara pojavila se naslovna strana skeniranih tabli stripa. Preleteo je na brzinu scene. Preostalo mu je još jedino da napiše sinopsis.

Sat na Sahat kuli godinama ne radi, ali barem dva puta dnevno pokazuje tačno vreme. Dotrajali venecijanski mehanizam delimično je zamenjen digitalnim iz Francuske. Sada sat kasni, svaki dan drugačije, ne oglašavajući se. Mlada istoričarka pronalazi u zapisima putopisca iz turskog doba priču da je kulu hadži Mehmed-paša napravio da čuva grad i bude njegov vakuf koji će služiti ljudima. Svaki kvar sata značio

je da varoš upada u unutrašnji džep vremena u kome se ništa ne dešava. Iz tog stanja građane jedino može da izvuče iskrena ljubav dvoje mlađih koji se sretnu na trgu ispod kule. Ona svaki slobodan trenutak provodi na kamenom zidiću pod satom čekajući da se pojavi pravi. I onda se jednog dana pojavljuju dvojica. Istorija ne zna za kog da se odluči. Prolazi kroz unutrašnje sukobe, stavlja ih na probu i na kraju ipak donosi pravu odluku. Sat opet pokazuje tačno vreme.

Posle ponovnog čitanja bio je zadovoljan. Nije mogao da uoči bilo šta što bi promenio.

Kliknuo je opciju za slanje imejla i otišao u spavaču sobu.

Sutradan se probudio dobro raspoložen. Pošto nije morao da radi, odlučio je da ceo dan provede napolju, iako su oblaci već počeli da se navlače. Fotografiju je stavio u džep jakne, za svaki slučaj. Poneo je novac, ali nije bio siguran da li će to biti dovoljno. Nisu razgovarali o ceni. Ipak, ono što ga je mnogo više zanimalo bilo je da sazna kako galerista zna toliko toga o njemu.

Kada je stigao do nje, galerija je bila zatvorena. Metalne rešetke štitile su spoljašnje staklo na čijem dnu je pisalo da je radno vreme počelo pre više od sata. Danilo se približio i natkrilivši rukom oči uverio da unutra nema nikog. Seo je na mali betonski stepenik koji je vodio do vrata. Izvadio je cigarete. Dok je tražio upaljač, na trotoar mu je ispalila fotografija. Podigao ju je, obrisao rukavom i pažljivije pogledao. U izlogu knjižare nalazila se samo jedna knjiga poduprta drvenim stalkom. Devojčice i muškarca više nije bilo.

Ustao je naglo i posle tri ubrzana koraka počeo da trči. Nije primćivao ljude koji su se razmicali pred njim. Zaustavio se tek pred knjižarom. Izlog je bio zatrpan knjigama šlaštećih naslova. Dlanovi su mu se užarili, a vidno polje mu se toliko suzilo da je imao utisak da gleda kroz tunel. Strip-sveska lakiranih korica sa njegovim imenom i naslovom oko koga se koliko juče dvoumio, stajala je u središtu, odmah pored kuvara presne hrane. Ispod nje, na drečavožutom kartonu pisalo je: *novo*.

Ušao je unutra. Prolazio je pored knjiga naslaganih kao cigle. Njegova je bila na kraju reda bestselera. Prišao im je, obema rukama ščepao nekoliko primeraka i istrcao iz radnje. Nije se osvrtao na povike.

Uleteo je u svoju zgradu. Stepenište je bilo široko i četvrtasto kao sa optičkih varki veštih fotografa. Nastavio je da se penje. Na poslednjem spratu metalna vrata su vodila na krov. Pritisnuo je kvaku. Izgledalo je da su zaključana, ali su izdajnički zaškripala. Gurnuo ih je svom snagom. Otvorila su se, tresnuvši o zid.

Ravna ploča krova bila je pusta. Danilo je došao do ivice ograde koja mu je dopirala do pupka. Stavio je stripove na nju i otvorio prvi. Brzo je okretao listove koji su mu se lepili za prste.

Crteži su bili njegovi, ali se priča razlikovala. Zadivila ga je verodostojnost kojom su bile predstavljeni plavi i sivi preliv očiju drugog momka koji se borio za devojčinu naklonost. Kao da ga je ovog trenutka posmatrao tim pogledom koji je bio prodorniji na olovnoj strani. Slikama je oživljena i ova krovna terasa na kojoj se nalazio. Bio je iskreno zadivljen sopstvenom osećajem za detalj.

Okrenuo je poslednju stranu.

Donji kaiš sastojao se od četiri scene. Prva je prikazivala ulaz u galeriju. U drugoj je devojka talasaste riđe kose stajala ispred izloga dok ju je Danilo posmatrao sa krova.

Držeći strip u ruci izvio se ka napred, oslonivši se o levu nogu kako bi bolje video. Mlada istraživačica stajala je ispred izloga zagledana ka unutra.

Na trećoj joj je vlasnik galerije poželeo dobrodošlicu pruživši joj desnu ruku, na kojoj je sada jasno mogao da vidi kako nedostaje veći deo palca. U oblačiću je pisalo: „Danijela, udite slobodno, pogledajte, sigurno će se naći nešto i za vas.“

Danilo se još više nagnuo, kako bi bolje video šta se dole dešava.

Sat na kuli oglasilo se jednoličnim udarcima novog čekića o staro zvono.

Četvrta scena bila je prazna, ali je Danilo znao šta treba da docrta.

Tamara Lujak

IMITATOR

Oduvek je nosio skriveni talenat u sebi. Nije smeо njime da se hvali i javno ga prikazuje, ali uživao je u činjenici da je jedan i jedinstven, neponovljiv. Kako nije mogao javno da paradira svojim talentom, što je najviše želeo, što bi mu najviše godilo, tako je morao da radi u tajnosti. Bio je bog i batina, bio je sila i snaga, bio je čovek iz senke.

Kako je bio spojen direktno na SveMrežu, koja je, kada je izrodila samu sebe, pojela Internet za manje od sekunde, a zatim nastavila da raste i širi se, umrežavajući ljude i domove na način na koji Internet nikada nije mogao, retko kad je izlazio napolje. Posao bi mu slali kriptovano, na jedan od tri bio-prijemnika ugrađena u slepoočnicu. Jedan je bio poslovni. Drugi je bio privatni, ali ga nikad nije koristio. Treći je bio sigurna luka. Poslednje utočište. Kec u rukavu. Kako god.

Čim bi stigla kriptovana poruka i legla pozamašna suma novca na račun, odmah bi pristupao dešifrovanju i proučavanju zadatka. Imao je samo dva dana na raspolaganju da se pripremi. Nikad više, nikad manje. Više – jer je svaki zadatak, iako je zahtevao pažljivu i detaljnu pripremu, bio od izuzetne važnosti i stoga uvek označen kao prioritetan, manje – telo bi ga u suprotnom izdalo. Neko kolo u njegovoj glavi bilo bi sprženo, a gde bi onda bio?

Podaci su uvek bili isti: izgled, karakteristične odlike osobe u koju je trebalo fizički da se preobrati – na to mu je odlazio prvi dan. Drugi bi utrošio na izučavanje prošlosti i navika date osobe, savladavanje

pokreta, izgovora, upečatljivih izraza lica. Pred kraj drugog dana dobio bi poslednju informaciju – obaveštenje gde će se „predstava“ odigrati, a po završenom zadatku dobijao bi novu kriptovanu poruku.

Obično bi igrao ljude na visokim položajima ili javne ličnosti koje su imale velikog uticaja na život ljudi u SvePolisu, virtuelnom gradu u kojem je sve vreme boravio, a koji je imao velikog uticaja na stvarni svet – odnosno ono što je od njega ostalo, jer nije više bilo osobe koja nije bila priključena na SveMrežu.

Kada bi odglumio ulogu – promenu mišljenja, ideja, važnih odluka po razvoj zemlje, donešenih na još važnijim sednicama, kada bi se uverio da je uloga doprinela padu velikih magnata, političara, vlada, gradova ili država, kada bi se dakle uverio da je dobro obavio posao, pristupao bi dekodiranju sledeće poruke.

Tako je na red stigla i poruka o anonimnom čoveku. Prvi put se desilo da nije dobio potpune podatke o osobi koju je trebalo da imitira. Dobio je podatke o osnovnim, ali grubim fizičkim karakteristikama, starosti, polu, građi, ali sve drugo bilo je obavijeno velom tajne. To mu se nije dopadalo. Nije voleo da ne zna. Nije voleo da se skrije od njega, velikog imitatora. *Jedinog* imitatora. Ono što bi sam odlučio da ne zna – to je bilo drugo, ali što se ticalo informacija koje su mu bile potrebne za rad – to je bilo nedopustivo. Pa opet, zainteresovao se. Zanimalo ga je u koga je trebalo da se pretvori, koga da „iskopira“. I ko bi to mogao da bude, na koliko visokom položaju, kad mu nije bilo dozvoljeno do poslednjeg trenutka da sazna?

Prvi dan trebalo je da utroši na preobražavanje u nepoznatu osobu. To mu, međutim, nije pošlo za rukom, jer je iz minuta u minut dobijao različite kriptovane poruke: te ima dugačak, te debeo vrat, te ima iskolačene oči, te podbradak, sad mu je jedna ruka kraća od druge, sad ima dva različita oka u glavi, sad je visok, sad nizak, pa debeo pa premršav, te se klatio, te gegao, te je vukao jednu nogu, te je pocupkivao, sad je imao tikove, sad nije, sad je žmirkao na jedno oko, sad... Promenama nije bilo kraja.

Pakao je nastao drugog dana, kada su počele da pristižu informacije o navikama, kretnjama, karakternim osobinama nepoznatog čoveka: sad je razvlačio reči, sad ih je muljao, zaplitao jezikom, gutao, pa je naglo zamuckivao, bio je grub, bio je neotesan, prostak, egocentrik, samoživ, povučen, sad je bio ohol, sad nervozan, psihopata, razvratnik, kockar, ženskaroš... Izmenama nije bilo kraja ni konca.

Nikad do sada nije imao ovakvih problema. Nikad do sad se informacije o nekome nisu menjale, ni jedanput, a kamoli ovoliko puta, ovako često i tako drastično. Počeo je da oseća zamor u kostima, bol u mišićima, glava mu je pucala, a slepoočnica pulsirala kao nikad do tad. Mislio je da će se rasprsnuti. Ruke su počele da mu drhte od napora koji je ulagao u promene, kolena su mu klecali, osećao je tremor u mišićima. Srce je počelo užurbano da mu lupa, polako je gubio dah, gušio se. Vrteo se nervozno po sobi, kao lav u kavezu, kao da je bio uhvaćen u stupicu. Ništa nije razumeo. Šta se dešava? Koga je to trebalo da odglumi, koga da odigra, kad nije mogao da uhvati misterioznu osobu ni za glavu ni za rep.

Najednom mu je sinulo. Najednom mu je postalo jasno kao dan. Sve je stalo: i iskprekidano lupanje srca, i panično grabljenje vazduha, i bolovi u stomaku i presamićivanje, i trnci u levoj ruci. Znoj je prestao da mu se sliva niz lice, mišići su mu se opustili, disanje umirilo. Kako je samo bio glup! Kakav je samo tikvan ispaо! Nije video dalje od sopstvenog nosa! Bio je toliko zaljubljen u sebe, u svoju veštinu da nije video ono najočiglednije! Nalagali su mu da imitira samoga sebe, znajući unapred da neće uspeti, jer kako je mogao da iskopira osobu koja nije imala ni jednu osobinu, jer ih je imala na hiljade? Kako je mogao da odglumi nekoga ko je u sebi sadržavao više osoba nego što je mogao da ih izbroji?

Odjednom ga je preplavio paničan, parališući strah. Ako je ovo znao – a koliko mu je samo vremena trebalo da shvati – onda su poslodavci, logično, to znali daleko pre njega. A ako su znali – onda su se pripremali da ga unište, da ga izbrišu sa lica zemlje. Više im nije bio potreban. Biće da je odigrao sve političke uloge koje je trebalo

odigrati, izgleda da je smenio sve vladare koje je trebalo smeniti i uništo sve neprijatelje koji su postojali. I sada je ostao sam. Postao je neprijatelj. Ali ne bilo koji, već neprijatelj broj jedan, jer je u sebi krio sve informacije, sve važne, inkriminišuće podatke, u sebi je nosio sve, celokupnu istoriju savremenog čovečanstva, ako se o ovacama koje su plutale SveMrežom tako uopšte može govoriti.

Ništa mu drugo nije preostalo. Morao je da dela, i to brzo. Leva noga se pokrenula sama od sebe. Napravio je drhtav korak. Noge su mu toliko klecale da je pomislio da su od stakla i da će se svakog trena rasprsnuti. Nije imao mnogo opcija. Nije imao mnogo rešenja. Postojalo je samo jedno, znao je to. Ono od čega je strahovao od trenutka kada je počeo da se bavi ovim, ludačkim – sada mu je to bilo jasno – poslom. Pokrenuo je sve potrebne virtuelne točkiće, poluge, tastere i dugmiće. Biće mu ovo najduža i najteža operacija u životu. Prevazićiće samoga sebe. Ako prezivi. Zato mora brzo da dela. Isključio je prvi bio-prijemnik. Spratio je sve podatke na njemu, a da nije osetio ni blagi ubod, ni blagi trzaj, peckanje, sevanje u mozgu, ništa. Samo praznina. Do malopre je tu bilo na milione, trilione podataka, a sad odjednom, ništa. Tabula rasa.

Kapi znoja upadale su mu u oči. Nije imao vremena da ih obriše, misli su mu letele po virtualnoj tastaturi, bio je brži od munje, od same SveMreže. Bio je junak, bio je heroj, bio je bog. Ponovo je bio u sedlu. O, itekako je jahao. Ukucao je sve potrebne šifre, zatvorio sve glavne i sporedne kanale, spratio sve potrebne i nepotrebne informacije, presekao sve dovode i izbrisao sve iz sećanja. Više nije imao prošlost. Gotovo da više nije postojao. Bivstvovaće samo ako bude uspeo da stigne i do trećeg bio-prijemnika, onog najvažnijeg. Do sigurne luke, poslednjeg utočišta, keca u rukavu. Najbitnijih informacija.

Kada je došao do tih vrata, do tog koraka, nije znao kako da se pokrene, kako da ih pređe. Koju je informaciju trebalo spasiti, koju svoju karakteristiku? Ko je on, šta je on? Koje su mu glavne crte lica, ima li lice uopšte, kakvi su mu prsti, jesu li mu jagodice meke, voli li uopšte svoj posao, svoj život, bori li se na strani dobra ili zla, za koga

zapravo radi? Za državu, ljude iz senke, SveMrežu, sebe? Ali ko je on? Šta je on? Podaci sa trećeg bio-prijemnika pokazali su se uzaludnim, nepouzdanim. Nije više mogao da veruje ni samome sebi, shvatio je to. Vreme je prolazilo. Znojio se. Štucao je. Podrigivao. Mišići su ponovo počeli da se koče od napetosti, mozak nije više hteo da ga sluša. Stisnuo je šake u pesnice. Prelomio. Čuo je dobovanje u mozgu, osetio ih je da dolaze. Osetio je kako burgijaju, traže vrata da uđu unutra, ali ne mogu. Spalio je oba mosta kojim se do njega dolazi. Za ovaj treći niko nije znao.

Pritisnuo je virtuelni taster u mozgu i izbrisao i poslednje tragove sebe. Više nije postojao. Sad stvarno nije bio niko i ništa. Nije imao ime, nije imao pol, nije imao odrednicu, osobinu, nije imao ništa, do goli život. Tabula rasa, eto to je. A ako je to, ako je prazan i beo, onda mu je potrebno nešto čime će se ispuniti. Osećanja, iskustva, želje, ukusi. *Pa dobro, pomislio je, moglo je da bude i daleko gore, mogao sam i da ne postojim. Ovako bar imam neke šanse.* Spalivši i poslednji bio-prijemnik uništio je jedinu vezu sa SveMrežom. Odsekao je sebi svaku pristupnicu, nikad više neće moći da joj se vrati. A i kome, čemu? Sada je bio sam, sada je bio svoj. Treba još samo da zakorači u nepoznato, u ono čega se pribjavao celog svog života – u realni svet – pa kako ispadne.

Ervin Mujabašić

CRTAČ PRIČA

Prodroma

Čovjek koji leži na drvenom podu svog studija – i na čijim usnama je izliven krut i otužan osmijeh – zove se Angus McNeilly.

Nije mrtav. Naprotiv, vrlo je živ. Trenutačno, ovo je njegov najveći problem.

1.

Prva grafička novela koju je Angus McNeilly napisao i ilustrirao bila je o čovjeku koji je običan upravo koliko jedan čovjek uopće i može biti običan, i koji živi nezanimljiv i bezličan život, upravo koliko je jedan život u svojoj krajnosti i mogao biti bezličan i nezanimljiv – *umarajući i bez eroza*, argumentirala je zvanična kritika, *ni manje ni više nego je to estetika Angusa McNeillyja*.

Možda bi nam svima – bio je iskren zaključak ljudi koji poznaju umjetnost i druge ljude – učinio veliku uslugu, ukoliko se gospodin McNeilly prestane baviti crtanjem priča, jer mu je za ovako nešto (iako, tek na trenutke, pokazuje ponešto grafičke umješnosti, domišljatosti i znanja) potrebna jedna!

Angus nije želio biti originalan ili pakostan učinivši ovo; zapravo, bio je uvjeren da je takvu priču, u kojoj se dešava ništa, bar ništa

osobito, i koja ne počiva na konvencionalnim principima drame (jer ne sagorijeva unutar sukoba, već statike), neko prije njega već zasigurno iscrtao i ispričao; čak štaviše, nije bio kadar vjerovati da je i moglo biti drugačije.

Svoje ne-junake je ubijao na krajnje jednostavan način, uklanjajući svaku neuobičajenost i bizarnost koju je smrt, koliko god da je sigurna, izvjesna i sveprisutna u njegovim pričama imala biti, ikada i mogla povući sa sobom. Umirali su od srčanog udara dok su, ne sumnjajući u bilo šta, gledali svoju omiljenu emisiju o endemičnim biljkama, umirali su od dijabetesa sa mrvama trećerazrednog keksa u uglovima usana, hepatitisa c, raka dojke, lupusa i crva u krvi. Umirali su od nedostatka misli. Od nedostatka sebe. Umirali su čak i od dosade.

Kćeri i sinovi Angusovih novela su bili sami, trudni, sa supružnikom, bez djece, gubili su kosu, pili su mljeko izravno (isključujući precijenjenog posrednika) iz kartonske kutije, mrzili su svoju djecu, glasali su na lokalnim izborima sa psovkom na usnama, čekali su u redovima za plaćanje mjesecnih računa zagledani u potiljak i prljavi okovratnik košulje osobe ispred, temeljito su skraćivali svoje nožne nokte svakih deset, a one na rukama svakih sedam dana, dobivali su niske plate, napade panike i loše savjete, bili su alergični na dodir hartije i drugog ljudskog bića, na tek kupljenim jajima pronalazili su bijelo-zelene kraste ptičjeg izmeta, patili su od hroničnog začepljenja crijeva i nedostatka originalnosti, voljeli su svoju kafu piti svakih pola sata, bili su kratkovidi i patili su od astme, voljeli su zablude, preženo meso, bijeli šećer i samo jednu vrstu sapuna, brisali su prašinu s krpama koje su bile natopljene vodom, pastom za poliranje drveta i obamrlošću, nastojali su izravnati bore na licu, brojali su korake od kuće do autobusne stanice, i od stanice do mjesta na kojem su radili, kupovali su zamrznuto povrće i nove cipele svako proljeće, masturbirali su u javnim toaletima i ispred monitora svog računara, mjerili su svoju težinu jedanput tjedno uvjereni da nešto nije u redu sa vagom, reciklirali su staklene boce i aluminijum, godinama su jeli istu hranu

i prali zube samo ujutro, ponekad su pišali krv, ponekad su pišali zeleno, bojali su se ljekara, mrava, zalatalih pasa i visokih zgrada, ponekad su satima gledali u nebo i čekali kišu.

Ponekad su samo čekali. Nisu znali šta i koliko dugo će čekati, ali su čekali.

Likovi Angusa McNeillyja su živjeli i onda umirali tako tiho, apatično i pasivno da je efekt koji su proizveli njihovi životi bio brutalno oprečan: čitaoci su tišinu Angusovih grafičkih epizoda vrlo brzo krenuli smatrati ulisejskom dimenzijom zvuka – preciznije, smatrali su je krikom utihnulog čovjeka koji se napokon odlučio probuditi iz nametnute paralize, i učiniti nešto vrlo konkretno.

Nisu znali šta je ovo *konkretno*, ali su znali da je *nešto* i da je *vrlo*.

2.

Angus McNeilly je od trenutka kad je rođen bio biće koje je voljelo jednostavnost, pa je već prvog dana usmjerio svoju energiju prema nečemu što nije bio plač; prešao je naime preko ovog suludog običaja i izravno se nasmijao svojoj majci (tek je kasnije doznao da je u tom trenutku njegova majka već bila poprilično mrtva, i da se galantno smiješio svojoj babici, ženi koja ga je izvukla u ovaj svijet, i koja je pak, s obzirom na okolnosti i svoju katekizmičnu moralnu podlogu, ovaj njegov osmijeh protumačila kao nesumnjivi nagovještaj i dolazak antikrista), naučivši najvrjedniju lekciju od svih – spoznao je da svijet uopće nije komplikovan, jer u svakom trenutku postoji red, posve prost i predivan, uzajaman odnos uzroka i posljedice. Upravo je zbog takvog pogleda uperenog ka svijetu nešto kasnije imao primijetiti da i umjetnost ne smije biti opterećena s bilo čime što je izvan tog sažetog i škrtofilozofskog koncepta.

Angus je prezirao metafore i analogije koje su veličale i propinjale čovjeka u imaginaciju koja je ovom bila protunaravna i karakterno daleka, prezirao je, zapravo, metafore i analogije uopće; iskreno je cijelim svojim bićem mrzio preuveličavanja, ironije, pouke i alegorične

laži: mitove i legende naspram kojih su njegove pripovijesti bile anti-tijelo, protuotrov i istina.

Gnušao se iluzije koju su *odabrani* – kako su sebe nazivali – uzimali za *patos*, svetinju koja je, navodno, nerazdvojivo povezivala njih promatrače i umjetnost u simbiozu koju su bili drski usporediti sa Smislom i Prarazlogom; gnušao se ove dvoličnosti upravo jer je bila javna, i to je bio – smatrao je Angus – njen paradoks: on nije negirao *patos*, već je njezinu (smatrao ju je ženstvenim bićem) lomljivu ezoteričnost uzimao za unutarnju blagodat koju jedan ljubomorno čuva, i trudi se sa svim silama da drugima ostane izvan dosega: samo njegov privilegij; ovo je značilo – čvrsto je dalje vjerovao Angus McNeilly – da jedan poznaje sopstveni, neponovljivi *patos*, i zato je nemoguće da ovaj osjećaj bude općenit i ne-ličan.

Razlog zbog kojeg je Angus McNeilly prezirao kolektivnu instituciju *patosa*, bio je razlog zbog kojeg je pljuvao i na instituciju boga.

Daleko od toga da nije mogao podnijeti izgled ljudskog tijela, Angus je možda čak i jači osjećaj mržnje otvoreno iskaljivao prema portretima kao pod-vrsti i kvazijetničkom sredstvu; nije mogao zamisliti bilo kakvu smislenu vezu između umjetnosti i fizičke preslike lica i tijela (i ovu svoju osobinu nije smatrao za slabost), ili čak svrhovitost s kojom bi jedno na bilo kakav način opravdalo ovo drugo.

Stranice koje su pisci popunjavalni bedastim i banalnim opisima ljudi – i daleko banalnijim odjeće koju su ovi nosili povrh svojih jednako bedastih tjelesa – nalazio je suvišnim i zastarjelim, a uljene slike na kojima su ljudi umetnuti u očito neugodne položaje, i tek zbog položaja samog, nagonile su ga na izvanredni osjećaj umne nelagode, sličan onome koji su vrlo vjerovatno osjećali i modeli za *canvase* pokraj kojih je hotimično ili slučajno bio prošao.

Samo je u grafičkoj noveli – tamo gdje su riječi bile slike, a slike riječi – i nigdje drugdje, Angus McNeilly mogao oživjeti i okusiti magični sinkretizam ovoga dvoga, spoj koji nije dozvoljavao suvišnu i primitivnu naraciju, niti je pravio ustupke absurdima i nerazjašnjivostima

u koje su, slike i riječi ponaosob i zajedno sa svojim stvarateljima, ne-prestano zapadali.

3.

Tijekom sljedeće dvije godine njegove grafičke antipriče dostigle su mitske proporcije, i vrlo brzo Angus McNeilly je bio kulturni autor čiji su genij supkulturne i urbana gerila poštivali, voljeli i klanjali mu se. Ljudi su tetovirali angusovske grafičke isječke i citate na svoja prsa, dlanove, i na svoja lica, i potom danima izlagali tijela-crteže u Nacionalnoj škotskoj galeriji moderne umjetnosti i izražaja; njegove su novelističke komentare čitali u skupinama, u kafanama, u praznim parkovima i napuštenim kućama, mrmljajući ih sebi ispod brade kao molitvu, i tresući se u vrtoglavom i zaraznom transu poput drevnih derviša; novonastali roditelji su darivali svojoj djeci imena i pod-imena likova iz Angusovih grafičkih novela, bezuvjetno vjerujući u njihovu mesijansku i iscjeliteljsku moć; bolesni i nesretni su čitali njegove priče projicirane u fluorescentnu zidnu kaligrafiju, i oponašali njegove letargične scenarije sasvim sigurni da će Angusove crno-bijelo-crvene sličice izlječiti njihove bolesti i razriješiti njihove slutnje.

Siroti Angus je, s druge strane ovog ludila koje nije bilo moguće kontrolirati niti zaustaviti, želio da njegove priče i njegove grafike žive, ali nije želio da im se klanjaju i da ih obožavaju kao idole, a njega kao samog boga. Sve dosad nije niti pomislio da bi se ovako nešto uopće i moglo desiti. Angus je htio provocirati i izmamiti reakciju, pa makar to bili ljututi povici i osude; želio je dokaz da su ljudi, ipak i možda, živi. Zauzvrat, dobio je divljenje kulturološkog *mainstreama*: obožavali su ga, naime, do tolike mjere da je nihilistički sistem njegovih stripova imao uporište i u svojoj najluđoj demografskoj, gledališnoj i čitateljskoj oporbi.

Angus je bio gnjevan, i odmah vrlo brzo potom – očajan.

Njegov eksperiment nije uspio, zapravo pokazao mu je kako je, možda, cijelog svog života bio u krivu; Angus je jedinu utjehu nalazio

u tome da kredo kojemu se uvijek podavao nije zakazao – učinili su to ljudi.

Nakon stotinu dvadeset i tri novele, prvo što je pomislio učiniti bilo je samoubistvo, no vrlo brzo je odbacio ovu glupavu ideju, odlučivši se povući u mir i dostojanstvenu izolaciju od svega što je počinio. To ga pak nije sprječilo da kontemplira o načinima na koje bi se mogao ubiti; neki su bili primamljivi, poput trovanja ugljen–monoksidom, neki ponešto pretenciozni, a neki, poput bacanja sa visoke zgrade, okrutno nemaštoviti i neukusni.

Ovo je razlog zašto Angus McNeilly leži na podu svog grafičkog studija, okružen litografima, stalcima za crtanje, potisnutim mislima i tintom.

Na licu mu je osmijeh, sličan pastelnim osmijesima koje su uspijevali načinuti flamanski majstori, jer se samo za trenutak sjetio svoje majke i posmrtnе maske koju je imala namjesto lica. Njezino je tijelo, iako je još uvijek bilo miomirisno i toplo na dodir, tako brzo izgubilo svoju životnu farbu i dubinu, da se tek rođeni Angus naprostо morao nasmijati (nastavio je to raditi ljubopitljivo gledajući u ženu koja ga je podigla u naručje, i onda odvukla od njegove matere), jer je samo tako mogao ostati živ.

Koliko god je okrutno ovo sjećanje na njegovu majku bilo, Angus je imao samo njega; držao ga je neprocjenjivim, i nije imao namjeru ispustiti ga ikad iz svog uma, jer su mjesta na koja je ponekad odlazio bila dosta mračna, a demoni na tim vlažnim mjestima – neumoljivi.

4.

Godinu poslije Angus McNeilly se ponovno pojavio na površini stvarnosti, i ono što je tamo zatekao preteklo je svako njegovo iščekivanje; bio je, naime, očekivao smiraj, a zatekao samo nezadovoljstvo, uvrede i bijes.

Za vrijeme njegovog iščeznuća, Angusovi vjerni sljedbenici su ga proglašili demagogom, izdajnikom i lažnim prorokom, ljutito odbacivši novu religiju *banalnog čovjeka* koja je nosila naziv upravo po Angusu, i o kojoj je Angus znao – ništa.

Začetnica ove nove vjere, izvjesna Gwenlyn Bride, objesila se o hrastovo drvo ispred kuće svojih roditelja, dva mjeseca nakon Angusovog iznenadnog nestanka. U oproštajnom pismu, dugom dvadeset i devet stranica, pisala je o svemu, ali ne i zašto je sebi tako dramatično prekratila život; samo je na kraju pisalo da sve opraća Angusu, čak i smrt djeteta u njezinoj utrobi. Gradski list je upravo Angusa prozvao za nečovjeka i glavnog krvica ovog tragičnog udesa, tražeći od njega da se predstavi i preuzme odgovornost za svoja zlodjela, no cijela stvar je zataškana (a sirota je Gwenlyn zajedno sa svojim klevetama odnesena u zaborav) kad su članovi lijeve frakcije časopisa – na čelu sa urednikom koji je bio jedan od prvih koji je uopće ikada i otkupio Angusove rane crteže i donekle se, s ponosom, smatrao njegovim mentorom – u arhivima ustanove za mentalna oboljenja i defekte St. Mary otkrili da je Gwenlyn Bride bolovala od progresivne šizofrenije, i da je k tome još izopćena katolkinja i djevica.

Angus je opet bio zadovoljan, jer je sve bilo skoro kao prije, kad je neometano i iskreno mogao tiskati svoje novele. Opet je živio bez osobitih očekivanja i opravdanih strahova.

Ipak, već nakon prvog dijela njegove nove autobiografske novele, na ulice je izišla razjarena rulja, i Angus je dovitljivo izbjegao linč samo jer je tiskarske strojeve, zajedno sa originalnim nacrtima svojih graforomana, već ranije bio preselio na sigurno mjesto.

Skupine gnjevnih i pravednih ljudi su, umjesto u njegov studio, uletjeli u napušteno skladište (nekoć tvornicu ribarskih barki) u kojem nije bilo prozora niti Angusa McNeillyja, i potom su još jače zahitijevajući Angusov pad izišli na Georgeov trg, počinivši napisljetu najveće ulične nerede koje je Glasgow ikada ugledao. Na koncu su se ponovno vratili u studio iz kojeg je Angus pobjegao – upravo jer

je znao ponešto o čovječjem predumišljaju – i zapalili ga plešući oko vatre omamljeni dimom papirusa, i samo privremeno zaštićeni mentalitetom mase; u plamenu ateljea, gorjele su i pocijepane gomile Angusovih priča.

Čini se da je sve počelo u trgovini sa antiknim i rijetkim knjigama u koju je Angus i sam volio dolaziti, i čiji je vlasnik, Derek Kinley Broom, bio njegov suizdavač i prijatelj; ispostavilo se kako je malo tko uopće i pročitao Angusov novi roman koji je krasio Kinleyeve prozorske izloge, prije nego su izveli nedužnog Kinleyea na ulicu, urezali na njegovo čelo riječ *angusovac*, brutalno ga pretukli i potom rasturili njegovu prodavaonicu. Dva dana poslije, Angus McNeilly je bio jedino žrtveno janje koje je bilo ko i mogao predložiti, i najveći lov – zasnovan na logici nasumične i hitre pravde – na jednog čovjeka u posljednje dvije decenije je počeo. Na ulicama su, istovremeno i podjednako neuspješno, uhode tragali za Angusom, a novinari za senzacijom. Na svakom javnom oglašniku bila je potjernica sa njegovom ucijenjenom glavom, a iznad Angusove slike bila je ispisana krupnim, crnim gotičkim fontom okrugla brojka od deset tisuća funti sterlinga, suma koja bi bila isplaćena bilo kome ko zatoči i privede Angusa Heretika ili doprinese njegovom uhićenju.

5.

Kako bi uspio dostaviti svih šest poglavlja svoje posljednje novele, Angus je pribjegavao svim oblicima subverzije: podmićivao je policijce, novinske dostavljače, poštanske službenike, studente i sveučilišne profesore, beskućnike i osuđenike na uvjetnoj slobodi; novelu je nepredvidivo štampao u nastavcima – bez naročitog obrasca i reda; uopće nije izlazio van, a kad bi ipak odlučio izići, učinio bi ovo prerusen i samo tijekom dana.

Novela je, opet, bila jednostavna upravo onoliko koliko je to bila i svaka novela Angusa McNeillyja (i zbog čega je, i pored svega, Angus još uvijek imao vjerne čitatelje), sa jednom sitnom razlikom što je

glavni lik bio on sam: usamljeni crtač priča čije su pripovijesti slijepo bili zamijenili za božju riječ. Ovakav realni subtekst njegove priče donekle je zakomplikirao strukturu pripovijedanja koju je sve dotad Angus koristio i koja mu je bila tako draga; Angus nije zaboravio sukob u koji je prerastao nevini dijalog između (njega) crtača i publike, niti je oprostio mržnju u onih koji su odlučili zanemariti sopstveni sram i neznanje, i iskaliti bijes prema njemu – Angusu McNeillyju – koji ih je znao do tolike mjere da ih je već davno prestao žaliti.

No, Angusa je krenulo mučiti nešto posve drugo, nešto daleko dramatičnije nego su to bili grafičko-romaneskni kostur i kolektivna neinteligencija koja je trovala ljude, nešto što se ticalo samo njega i njegove lične savjesti, etike za koju je sve do ovog trenutka vjerovao da je nepogrešiva, neslomljiva i neupitna – savršena; polagano je, iznova i opet, zapadao u iskušenje koje je, kad god bi nenajavljeni izronilo iz središta njegove sigurnosti, duboko potresalo sav njegov umjetnički duh.

Postojala je, naime, posve razvijena mogućnost da od svog anti-junaka i cjelokupne priče, na samom koncu, načini ono što je tako odlučno prezirao: mit!

Angus je znao da je ova mogućnost bila stvarna, možda čak stvarnija i od opasnosti koja ga je vrebala i prijetila mu, dolje na pločnicima i gradskim uglovima. Znao je da će ga, možda koliko sutra i samo ako podlegne novom trendu, njegova priča odvesti upravo do ovog trenutka lirske razudbe, i užasavajuće sumnje u sopstvenog sebe.

Angus McNeilly razvio je izvediv i zamisliv fikcijski kraj svoje grafičke novele, za koju je već tad znao da će biti uistinu posljednja već po samoj naravi njezina kraja, i koja se sve do danas teorizira i terorizira kao zabranjena pseudovrstasta: suicidna grafička novela. Opora vjerovatnoća koje se Angus neopisivo plašio, postala je oslobađajuća izvjesnost koju je već u sljedećem trenutku otvoreno prihvatio, i koju je nesvesno predvidio još za vrijeme svog izbivanja, onomad kad je

napisao i narisao samo dva romana, oba o samotnjaku koji se hoće ubiti, i o različitim uvjetima pod kojima ima namjeru učiniti ovo.

Već u sljedećem trenutku Angus McNeilly je prestao imati bilo kakvu dvojbu; nije mario za legende, niti ga je bilo strah hoće li napraviti jednu.

Sve je opet bilo jednostavno za Angusa McNeillyja – sina Rholde Swann, gradske kurve čija je smrt ostala skoro nezamijećena (da je samo – kao i uvijek – rodila svog sina negdje onkraj vlažne, sporedne aleje, a ne u jednoj od lokalnih sigurnih kuća), i bezimenog danskog probisvijeta, lovca na ucjene koji je umro jedne svibanjske večeri, nosa monstruozno izgrizenog od sifilisa, sa devetinčnim nožem u potiljku – jednostavno baš kao i onda kad se, umjesto da prvi put zaplače, Angus iskreno nasmijao.

Slučaj je imao drugačije namjere za Angusa McNeillyja, čovjeka koji je iscrtao vlastitu smrt.

6.

Pronašli su ga mrtvog, mjesec dana poslije noći u kojoj je imao otkrovenje, i nije bilo sumnje da se kontroverzni glazgovski umjetnik dao ustrijeliti u glavu. Na drugom kraju svijeta bogobojačni su proslavljali Dan mrtvih, i neko je primijetio da je Angus imao vraški dobar osjećaj za ritam.

Angus se upucao u lijevo oko, držeći ispred svog lica srebrom optočeni revolver colt.45 čvrsto sa obje šake; iako bi *Mirotvorac*, s kojim je Angus odlučio prekratiti svoj život, učinio nepopravljivu štetu da ga je uperio bilo kamo u svoje tijelo, Angus je ipak želio biti siguran.

Uistinu, metak je na poledini glave načinio rupu veličine i oblika nojevog jajeta, i na zidu (napravivši pri tome sigurnu smrt i suvremen komad umjetnosti od plazme, krvi, mozga i kose) ostavio većinu Angusovog uma. Njegova znatiželjna susjetka (koja se od početka gradskih nemira zatvorila u svoj stan i, uvjerenja da vani bjesni novi veliki rat, razgovarala svakodnevno samo sa slikom svog pokojnog muža,

bog-da-mu-dušu-spasi-i-oprosti) usmeno je prijavila pucanj (pone-stalo joj je bilo jaja i mljeka, pa je ionako morala izići u opskrbu), i jer je njihova glavna postaja bila preko puta, policija je vrlo brzo došla provjeriti dojavu Angusove susjede.

Kasnije su, očito neuspješno, gradski oci nastojali prikriti činjenicu i sramotu da je najtraženiji čovjek u Glasgowu cijelo vrijeme živio unutar uskog i strogo nadziranog policijskog protektorata.

To isto jutro, na prostranom ciglenom zidu ispred glavne gradske tržnice, osvanuli su grafiti bez teksta, njih četiri, načinjeni profinjenim i jednostavnim stilom majstorske grafike. Prvi prolaznici zainteresirano su zastajali gledati u četiri posljednja odsječka Angusove novele: pod-slike jednog pretencioznog samoubistva.

Nevenka Pupek

SVETIŠTE

Prošli mjesec odselila sam od roditelja. Plaća mi se povećala i konačno sam si mogla priuštiti podstanarstvo u maloj garsonijeri.

Zgrada je visoka, građena šezdesetih godina prošlog stoljeća. Nije u najboljem stanju, ali okoliš i hodnici su čisti. Kvart obiluje parkovima i dječjim igralištima koji zaglušuju buku prometa.

Namještaj u stanu je star kao i stan, ali dobro očuvan. Mirisi podsjećaju na bakinu sobu u kojoj sam se najradije igrala kao mala. Sve skupa stapa se u umirujuću atmosferu.

Na putu prema tramvajskoj stanici uvijek prolazim pored kafića u prizemlju zgrade. To je jedan od onih arhaičnih lokala pun ogledala i plastičnih stolaca u kojem piće ekipa iz naselja. Tamo je često i kvar-tovski poštar koji mi iznutra domahuje i više: „Gospodična, dodîte na sokić“. Za šankom ordinira sredovječna konobarica s velikim dekolteom obuvena u plave borosane. Njen reski glas odbija se od ogledala.

Kafić ipak zrači nekom neobjasnivom privlačnošću. Neobično svjetlo isijava iznutra i ponekad navečer kada se vraćam s joge poželim ući i popiti ljutu na eks. Inače, uopće ne pijem alkohol. Moj režim vježbanja je strog i alkohol se nikako ne uklapa u moj životi stil.

Sinoć je zrak je bio poseban. Čula se tutnjava u daljini, pred oluju. Normalno je da čovjeka obuzme neka sitna uznenamirenost zbog svog tog elektriciteta u zraku. Na putu prema stanu osjetila sam slabost, gotovo sam ostala bez svijesti. Pomislih da sam možda pretjerala

s vježbanjem. Prolazeći pored kafića nisam ni tren razmišljala. Ušla sam bez pozdrava gotovo posrćući.

Vidjevši moje bljedilo konobarica mi je odmah natočila čašu vode. Nije me pitala što drugo želim nego mi je odmah počela točiti crveno piće iz neoznačene flaše. Popila sam naiskap kao po naredbi.

Osjetila sam kako mi krv počinje kolati tijelom i tada sam pogledala uokolo. Bila sam u operacijskoj dvorani. Konobarica i poštar bili su odjeveni u zelena kirurška odijela. Govorili su nerazumljivim jezikom. Susjed s trećeg kata pilio je moju prsnu kost. Uskoro je konobarica u ruci držala moje srce. Gledali su ga i smijali se. Zatim ga je poštar izrezao na komadiće skalpelom. Stavili su na ga na oltar u dnu dvorane, a onda je sve utonulo u crnilo.

Probudila sam u svom stanu sa strašnom glavoboljom. Jedva sam ustala i istuširala se. S velikim zakašnjenjem ipak sam krenula na pošao.

Prolazeći pored zgrade vidjela sam da je na mjestu gdje bi trebao biti kafić prazan lokal razbijenih stakala. Nekoliko dasaka bilo je zabijeno na vrata. U susret mi je dolazio domar i pitala sam ga što se dogodilo s kafićem, pa jučer sam tamo ušla na čašu vode. On me pogledao začuđeno i rekao da o čemu pričam, valjda sam nešto pomiješala, taj kafić ne radi još od kraja devedesetih.

Nastavila sam ukočeno prema autobusnoj stanici. Sjetila se svog srca obasjanog reflektorima.

Mirjana Kiževski

PERO

- Čitala sam Vaše priče.
- I?
- Duboke, više značne. Bogate simboličnim značenjima. Prate mi saoni tok svojih protagonistova. Pomalo mračne...
- Mračne?
- Pa, da. Znate, oni detalji poput odsecanja delova tela glavnog junaku, ili pada u komu glavne protagonistkinje nakon što je ispala iz aviona u letu... Morate da priznate da to jeste mračno.
- Hm, mračno. Neretko trebate da zadete u mračne budžake svoje psihe, spustite se duboko u neosvetljene ponore, da biste izneli bisere na svetlost.
- Da, kao u Tamnom vilajetu.
- Tamni vilajet je u svakom od nas.
- Volite da se poigravate psihologijom?
- Psihologija se poigrava sa mnom.
- Kako to mislite?
- Na primer, da ste nekakav grafolog, a da sam ja svoje priče ispisao perom, mogli biste podrobniјe da procenite moju ličnost. Zapravo, zamislite kada bi celokupna književnost, filozofija, pedagogija, psihologija, razni pravilnici, zakoni, političke parole, ekonomski i fiskalni saveti bili ispisivani ručno, tušem i perom. Zatim kada bi svako pojedinačno delo udruženo procenjivali kritičari i grafolozi. Koliko

puta je autor precrtao koju reč, na koji način? Da li je snažno pritiskao hartiju, ili blago? Je li pisao ukoso, na levu ili desnu stranu, ostavlja-jući prazan prostor, ili je papir u potpunosti popunio zapisima svojih misli? Mogli bismo da znamo kojem čoveku, čijem delu, savetu, spisu da verujemo, a kojem ne. Ko je iskren, a ko lažan.

- Zaista zanimljivo.
- Zamislite samo koliko je razvoj visoke tehnologije omogućio pretvaranja i lažnog predstavljanja. Elektronska slova, lišena ličnih odlika spisatelja, insistiranje na dominantnim formama pisanja, tipovima fonta... Zatim slanje elektronskom poštom, namesto u dizajniranim kovertama raznih boja, veličina, dezena, umetničkih stilova...
- Moguće je da ste u pravu.
- Upravo tragam za mogućnošću kako to prevazići. Slediti drugačije, smislenije smernice.
- Kako? Zanima me...
- Kazaću Vam u narednoj priči.

Mihajlo Palić

ČOVEK KAO JA

Uvek sam znao svoje mesto, to je moj večiti princip od kojeg ne odstupam i koji me nikad nije razočarao niti izneverio. Sve što sam postigao, a priznaćete to nije malo, je posledica mog stava da jače i bolje puštam ispred sebe, a po slabijima da nemilosrdno gazim. Konačno, nisam ja kriv što postoje razlike među nama, nisam tome ništa doprineo, samo sam shvatio da je bolje da se prilagodim nego da terem nekakvu pravdu ili inat.

Još kao klinac sam se isticao svojom snishodjivošću, uslužnošću i usrđnom ponašanju prema jačima i većima u školskom društvu; nabavljao sam karte za bioskop, odlazio po užinu, a i za prve cigarete sam se postarao samo da budem sa njima zajedno. Sa jednakom priježnošću i uživanjem sam grubo sklanjao sve slabije od „izabranih“ govoreći im da nas potraže na nekom drugom mestu ili sam ih prosti, nasrćući rukama na njih, odbacivao od elitnog kružoka. To što su najčešće veliki odlazili u bioskop bez da me povedu ili su pušili na mestima na koje nisam bio dobrodošao, sam smatrao prirodnim tokom događaja, pa čak i to što gotovo nikad nisam dobijao novac od njih za kupljene karte, sendviče ili cigarete. Sebi sam objašnjavao da uvek mogu imati dovoljno para za potrebe „našeg“ društva i da je dovoljna nagrada što sam u školskom dvorištu viđen s njima i nekako, bio pod njihovom zaštitom, pa sam se nadao da će i devojčice radije sa mnom da se zbliže nego s nekim tupadžijama, sitnim, mršavim i

kratkovidim, koji su se sve vreme takmičili među sobom u matematici i fizici i nikome nisu šaputali. Prema njima sam se ponašao onako kako i zaslužuju –reketirao ih svaki dan, nekad su dali neku kintu ili mi kupili pljeskavicu, što sam sve, poštено, unosio u fond za velike i tako održavao balans u svojim troškovima.

Ponekad nije išlo sve po planu, slabi su se nekih dana držali zajedno i preteći me gledali – pokušaj nešto, ima da te smoždim. Ali, ni tada nisam gubio prisebnost, koristeći neke svoje zalihe, štekove, nisam dozvolio da jaki ostanu bez svog sledovanja, karata, klope, što god bilo na programu, nisam dozvolio da mi okrenu leđa. Znao sam da će sloga mojih mušterija kratko da traje i da ću se posle nekoliko dana debelo naplatiti za sušne dane koje su prouzrokovali svojim nepotrebним otporom.

Prijatelja nisam imao, ni sad ih nemam i ne žalim zbog toga. To je samo nepotrebni trošak i vremena i novca. Ako imam neki cilj u životu, ostvariću ga sam ili ga neću ostvariti, ali ću pokušati. Na svoj način, mnogima neprihvatljiv, ali nisam stvoren da se ponašam po meri moralnih čistunaca. I nije me briga da li ću nekoga unesrećiti svojim stavom ili svojim postupkom. Život nije torta sa šlagom, to je rečenica koju često govori jedan moj filmski junak, komunistički aktivista, a ja je ponavljam u sebi kao opravdanje za suze slabica koje ostaju u prašini nakon susreta sa mnom. Želeo sam da me smatraju čvrstim igračem. Pouzdanim, nepokolebljivim, uvek spremnim da branim svoj posed i još više posed gazde koji me plaća.

U vreme ratova i pljački, kad se novopečena elita formirala i zakruživala svoje posede, bila je vrlo zainteresovana za usluge tipova poput mene, verziranih u vladanju nad drugim ljudima, verziranih u obavljanju prljavih poslova u svoje ime i za račun drugih. Bio sam na ceni kao savršen izvršitelj i igrač koji je vičan da raščisti svaki neravan teren u vrlo kratkom roku. Niko nije bolje od mene znao da upotrebljava strah kao savršeno oruđe protiv dostojanstva malih gubitnika. I niko nije to bolje radio od mene jer sam znao da procenim koliko gaženja može svako od nas ponaosob da izdrži.

Svojevremeno sam, kad bejah u tim godinama, upisao fakultet, neku sociologiju koliko se sećam, ali to je bio i kraj mog akademskog života. Shvatio sam da to nije za mene i da će se moja afirmacija zasnivati na prilagodavanju. Svima i svemu. Ljudima i različitim okolnostima.

Bilo je to vreme kad su se rađale agencije za obezbeđenje, prvobitna akumulacija kapitala, masovno pranje para, prekompozicija čitavog društva, pojavljivala se nova elita iza zatamnjenih stakala besnih džipova. Osećao sam da je to i moje vreme, samo treba da se dobro namestim i da budem u pravo vreme na pravom mestu. Znao sam da nikad neću biti član elite i da ću bujne obline njihovih pratnji moći samo da posmatram, ali da im služim to mi se činilo dostupno, prihvatljivo i po mojoj meri.

Zaposlio sam se u agenciji koja je sebe krstila kao Nesalomive, možda me je to i privuklo, i odmah su me poslali u jednu klanicu da pratim ponašanje radnika i njihovih prepostavljenih. Brzo sam uočio da su svi zaposleni bili pod nekom vrstom pritiska usled novonastale situacije. Privatni vlasnik je za njih bilo nešto nezamislivo, nešto čemu su se celi život opirali, veliko zlo koje će im uskratiti beneficije koje su vremenom samo rasle, a naravno, tu se pojавio i stres od mogućnosti gubitka posla. Međutim, reakcije radnika su bili dovoljno različite da mi omoguće njihovo svrstavanje u klase. Dosad su radili za sebe, a odsada rade za gazdu, prokaženog kapitalistu koji je po pravilu na nepošten način došao do vlasništva nad fabrikom. Koja frustracija! Lako sam uočio te usiljene osmehe, kod tobožnjih borbenih proletaera, i njihovo ujednačeno potvrđno pomeranje glave kao da govore, sve nam je jasno, izdali ste nas i pokrali. Upravo su takvi bili moji najbolji pacijenti. Jednostavno sam zapisivao njihovo kretanje, išao za njima, ulazio u iste prostorije, nisam im dozvoljavao ni telefonski razgovor da obave bez mog prisustva. Pri tome nisam uopšte stupao s njima u razgovor, jednostavno sam ih naterao da me osećaju kao svoju senku i da to novo stanje smatraju svojom sudbinom, koja će ih pratiti do večnosti. Ubrzo su počeli da gube živce, ne znajući šta da počnu sa

mnom, kako da mi se suprotstave. A meni je bilo bitno samo da im ogadim prisustvo na poslu i da mogu svoje šefove da obavestim o njihovom čestom napuštanju radnog mesta. Dalje su stvar preuzimali pravnici koji su ove inadžije obaveštavali o teškoj povredi radne discipline, dokumentujući svaki dan njihovo kretanje po firmi. Kako sam samo uživao u tim pobedama. Slomiti čoveka, što da ne, jedan manje oko trpeze, ostaće meni više. Povremeno sam od šefa dobio povratnu informaciju da određene ljude više ne nadgledam, da su oni pod posebnim programom, što je značilo da su pukli i pristali da, zarad ostanka u fabrici upravo oni nadgledaju svoje kolege.

Sistem je funkcionisao. Već nakon nekoliko nedelja u klanici skoro niko ni sa kim nije glasno razgovorao, sa pauze su se vraćali ranije, krađa skoro da i nije bilo, svi su bili posvećeni poslu, ili je bar tako izgledalo. Mnogi nisu izdržali pritisak i napuštali su posao na opšte oduševljenje vlasnika i novopostavljenih direktoričića. Naravno da nije ostalo neprimećeno moje učestvovanje u takvim poduhvatima. Već posle nekoliko nedelja su me kolege iz agencije proglašile za neformalnog šefa, uvek su prvo meni saopštavali sve što su primetili u klanici, a što bi moglo biti zanimljivo za "operativni" rad, kako smo mi to voleli stručno da nazivamo, kad je viđena neka kanta sa gorivom na mestu koje izaziva sumnju, kad su se majstori žalili da im nedostaje alat, a još juče su ga imali i slične nepodobnosti i svi su hteli da čuju šta ja mislim o konkretnom nalazu, pre nego što to saopšte zvaničnom šefu u vidu neke prijave. Naravno, sebe smo smatrali mnogo važnijim i značajnijim nego što jesmo, pa smo i smatrali da obavljamo vrlo težak i zahtevan posao.

Mene nisu zanimala te sitne krađe, sve vreme sam pokušavao da ostvarim nadmoć u odnosu na svoje kolege, što mi i nije teško padalo jer oni osim klope i seksa i nisu imali neka druga interesovanja, a i toga su se setili kad im je želudac davao do znanja da postoji i kad su lepili slike golih devojčica na zidove kontejnera u kojima smo bili smešteni. Naravno, ni ja nisam vredeo više od toga, ali sam uspevao da se odvojam od njihovih sitnih međusobica i stvorim utisak intelektualca,

koji je, eto, slučajno i privremeno zalutao u njihovo društvo. Ubrzo su me smatrali važnom osobom za funkcionisanje klanice, čovekom koji je u neposrednom kontaktu sa bosovima i osoba od njihovog posebnog poverenja, koja jednostavno vlada iz senke. Bez obzira što sam sve vreme bio čuvar, kao i svi ostali iz agencije, trudio sam se da sam ozbiljan i нико nije mogao da vidi osmeh na mom licu ili bilo kakvu opuštenost, nedajbože familijarnost, nije me interesovao ničiji privatni život, a svoj ionako nisam imao, pa mi nije nedostajalo društvo koje bi saslušalo moje patnje. Štaviše, ovakav ugled sam stekao kod svih radnika u klanici, stalno su bili u strepnji da mi se ne zamere ili da ih uzmem na zub; najbolje bi bilo da se ne sretnu sa mnom. Ono što nisu znali je da sam ja birao s kim će da se srećem, a s kim ne, i to po pravilu sam žrtvu pronalazio među slabicima, upravo onako kako i divlje zveri traže slabe i povređene koje će najlakše da savladaju. Svaki početak radnog dana sam dočekivao u zategnutoj čuvarskoj uniformi ispred portirnice, tako da su svi zaposleni prošli pored mene. Naizgled, nezainteresovano sam ih posmatrao, ali mi nisu promicala neobrijana i zgužvana lica, sklonjeni pogledi, žene sa tamnim naočarima, podlivima i neopeglanim sukњama. Osobe sa problemima, njih će najlakše da ubacim u svoju presu, jer će oni tokom osam sati mnogo češće da puše, odlaziće u toalet i kad treba i kad ne treba. Ostalo je rutina, a tu sam bio car.

Nije prošlo ni tri meseca nakon što sam se zaposlio u Nesalomivima, stigla je poruka od direktora agencije, čoveka koga uopšte nisam sreو ranije. Zakazao mi je sastanak, ali ne u firmi nego u kafiću, zapravo je to bio motel na autoputu. Skontao sam da je dosta važno, i s nestrpljenjem sam čekao da prodju tih nekoliko sati do susreta.

– Poslovi se šire, agencija raste, a meni nedostaju pouzdani ljudi. Ako se ne uozbiljimo, konkurenčija će da nas pregazi, nema tu milosti – govorio je direktor, kao za sebe, pogleda upućenog u nekom nedredenom pravcu, ali se meni obraćao i pokušavao da proceni moju lojalnost.

– Javljuju mi se sve neki profesori, doktori, vajni stručnjaci, svi nešto savetuju, govore, oni bi to ovako, onako – nastavio je direktor monolog koji nisam ni u jednom treutku prekinuo. To je sad njegovo vreme, oslobođen je od nekakvih stega, od obavezne pristojnosti koje ga tereti u razgovorima sa mušterijama, vlasnicima, nije morao da se smeška niti da bude ljubazan, jednostavno, bio je svoj u ovom motelu na kraju grada, u kojem osim šofera drumskih krstarica i kurvi možeš naleteti i na uplašene ljubavnike i preprodavce magle. Nisam ga prekidao, bio sam strpljiv kao i uvek, znao sam da će me nagrada vrlo brzo dostići.

– Danas je vreme vukova, ili pobeduješ ili te nema– govorio je direktor svoje mudrosti – ne interesuje me koliko imaš završenih škola, nego da li možeš da obaviš posao.

Konačno je stigao do mene. Potreban sam mu. Nemam škole, ali sam pouzdan, na mene uvek može da računa, šta više, ja mu neću pametovati niti nuditi svoje ideje, sprovodiću njegove naredbe, tačno onako kako ih je direktor zacrtao. Nudi mi mesto nadzornika svih stražarskih mesta. Biću na terenu, ali na svim mestima koje Nesalomivivi nadgledaju. Postavljaću i smenjivaću stražare i dežurne. Niko bez moje saglasnosti neće moći da se pomera niti da radi blo šta van dogovorenih aktivnosti. Postavljen sam za čoveka od poverenja i od mene su sad zazirali i oni koji su još uvek na višim položajima, svi su se trudili da sa mnom imaju što bolje odnose, a ako ništa drugo da ne talasaju kad sam u blizini. Po pravilu sam svaki drugi dan podnosio direktoru usmeni raport o stanju na objektima koji se obezbeđuju, ali i o stanju u firmi i raspoloženju ljudi. Direktor je voleo da čuje usmeni izveštaj, kako je govorio, živa reč je mnogo bolja nego suvi napisani izveštaji koji najviše govore o onome ko ih piše, a najmanje o onome što treba da je predmet našeg interesovanja. A i meni je bilo mnogo lakše da mu svojim rečima ispričam šta sam zatekao na pojedinim objektima, koji stražari dolaze neuredni, koji kasne, šta se zbiva u firmama koje čuvamo, da li se očekuju neke smene, šta je sa našim kadrovima.

Ko će da pogađa slova na tastaturi, to mi nikad nije išlo, a i šta će mi kad mogu na svoj način.

Ono što moj dobri direktor nije znao, a i nije mogao da zna, je da moje dobre usluge ne koristi samo on. Koristili su ih i vlasnici firme, dva brata koja su se retko pojavljivali u javnosti i za koje je malo ko znao da li uopšte postoje ili su izmišljeni da bi se prave gazde zaštitile od svetlosti pozornice ili znatiželje konkurenkcije i države. A koristila ih je i država, odnosno njene službe. Ko bi bolje od mene mogao da im saopštava šta narod govori, šta misli, zašto su ljudi nezadovoljni, koga od političara naročito ne vole, kad već ne postoji neko koga kaš vole.

Sve u svemu, dobro mi je išlo. Informacije do kojih sam dolazio sopstvenim zapažanjem ili preko osoba od mog poverenja koje sam zbog povećanog obima poslova angažovao, sve sam zapisivao i proslđivao. Naravno, znao sam tačno da doziram količinu podataka o nekom ili nečemu koje treba da isporučim. Nikada sve, nikada od jednom, jer sav taj tuđi prljavi veš koji sam skupljao je za nekog imao vanrednu vrednost. I ako nisam uspeo sve da plasiram po pravoj ceni imao sam loš ukus u ustima, kao da mi je nešto izmaklo, kao da se neko provukao pored mene živoga, kao da nisam uradio pravi posao.

Nakon godinu dana provedenih u Nesalomivima došlo je do propasti firme, pa sam rešio da se osamostalim, otvorim svoju informativnu agenciju i nastavim da radim isto što i do tada. Naravno, i sve ostalo što može biti korisno za moju poslovnu afirmaciju i džep. Mog bivšeg direktora su odveli tri meseca ranije zbog neposlušnosti. Braća su ga, koristeći moje informacije o pronevarama i uslugama koje je direktor posebno ugovarao i koje mi nisu mogle promaći, pustila niz vodu i niko više nije čuo ništa o njemu. Niti se ko interesovao za nje-govu sudbinu. Pravda je bila zadovoljena kad su, opet uz pomoć podataka dobijenih od mene, državni službenici posetili braću i odveli ih u nepoznatom pravcu.

Zakupio sam neki poslovni prostor koji nije previše atraktivан, niti na nekom elitnom mestu, podalje od centra, ali nije ni daleka

periferija. Mogao sam i da ga kupim, nudili su mi ga za jeftine pare, ali sam rešio da ni na koji način ne privlačim više pažnje od neophodne. Taman da se mogu sastajati kad treba i s kim treba, i da sve to liči na neku sitnu nevažnu kuporodaju. Teren više ne radim ja sam. Imam svoje ulične radnike koji odlično pokrivaju svoje rejone. I često ih menjam, uvodim nove igrače, željne dokazivanja. Sebe i dalje ne smatram naročito pametnim, ali zato sve oko sebe smatram glupavim. Prosto je neverovatno čime se bavi vajna državna elita, vlasnici kompanija, političari, poznati novinari i ljudi koje često nazivamo polusvet ili estradni menadžeri. Šta je njihova sfera interesovanja? Isključivo ženski polni organ, po mogućnosti mlad i neupotrebljavani.

Bio sam na usluzi svakome. Svakome za koga sam procenio da može da plati dovoljno da i ja sebi nešto lepo priuštim. Ulični radnici su dovodili devojke talentovane za muziku, glumu ili ples, koje nisu dobijale prave prilike na televiziji, ali nisu odustajale u svojim namearama da postanu poznate i bogate i da jednom budu viđene na naslovnim stranama bulevarske štampe. Ja sam ih preuzimao, dovodio u red, oblačio u neke šarene i izazovne krpice i objašnjavao da će najlakše do uspeha doći družeći se sa poznatim facama, kako to već ide, treba biti viđen na splavu sa važnim likovima, i onda ih više producenti neće promašivati. Nije ih trebalo mnogo ubedljivati, shvatile su to kao svoju poslednju i veliku priliku i sa mnogo entuzijazma uskakale u besna kola koja su ih odvodila tamo gde je nekom trebalo olakšati. Neke više nisam viđao, a neke su se vraćale i žalile na postupanje prema njima kao estradnim umetnicama i tražile da im pogodim bolju priliku. Svakako, odgovarao sam i pozivao kurire da izvrše dostavu na neko drugo mesto.

U suštini posao podvođenja je bio samo način da o što više ljudi skupim prilično kompromitujućeg materijala. Prosto je neverovatno koliko su ljudi koristeći moje usluge imali poverenja u mene, ne sumnjajući u moju diskreciju i očekujući da uvek prema njima budem ponizan, jer, konačno, oni dobro plaćaju usluge koje im činim. Ne kažem, nisam bio nezadovoljan naplatom, ali nisam smatrao da je to

sve što mogu da izvučem od idiota koji su bili naši gospodari. Naime, ljudi imaju još jednu veliku slabost: vole da znaju o drugim ljudima što više, po mogućnosti što gore, a naročito prljave i loše vesti su godile njihovim ušima. Prodaja takvih informacija je išla kao alva. Tako da sam ležao na rudniku zlata i nemilice ga crpeo. Prosto mi je bilo smešno koliko je sve lako dolazilo, samo je trebalo ruku da pružim. Bankovni konto se uvećavao i sam sam se sebi divio koliko vredim. Trajalo je to nekih godinu dana, bilo je posla, mušterija stalnih, a dolazili su i novi. Kroz agenciju su prolazila razna lica, svi su imali neka očekivanja, mlado meso ili poverljivi podatak o „prijatelju“, svejedno, svima sam izlazio u susret i нико nije odlazio nezadovoljan. Bili su to novopečeni bogataši ili državni činovnici. Ovima drugima sam uvek davao popust, neretko uopšte nisam naplaćivao svoj trud, jer sam ceno njihovu lojalnost, kao i oni moju.

Sve što je lepo ima rok trajanja. Počeo sam da grešim, da se opuštам, bio sam opijen slavom. Nisam više mogao da kontrolišem saznanja o važnim osobama koji su bili moji klijenti. A i konkurencija se pojavila. Čudo jedno kako su ljudi zli. Prvo što su učinili je da me ocrne na pasja usta. Nemam pojma zašto, ja njih niti sam poznavao, niti sam im učinio nešto loše. Drugima jesam, ali to je posao, šta da radim. Polako sam gubio klijente, ali se nisam naročito uzbudivao zbog toga, smatrao sam da je to prolazna slabost i da će mi se svi vratiti kad uvide da je poslovanje sa mnom uvek na obostrano zadovoljstvo. Ali, to se nije dešavalo, naprotiv, sve manje sam imao poziva, sve manje gorila je dolazilo radi isporuke.

Sad se vozim u gepeku jednog džipa. Sam sam postao predmet jedne od isporuka. Mnogi su mogli da budu zainteresovani za takav epilog. Ipak, pokušavam da skontam ko najviše, kome sam najviše zapržio čorbu. Na kraju odustajem, jer je to konačno svejedno. Uskoro će me malo ko pamtitи, a i po čemu bi? Dobro nisam činio, uostalom nikad nisam nikome pripadao, niti je iko meni bio drag. Ali, to je bio moj izbor, i da mogu ponovo, opet bi isti bio moj put. Sve ostalo bi bilo prenemaganje, isto onakvo kakvo čine svi ostali pokušavajući da žive

korisno, a onda shvate da ih niko ne razume i da se svi mi valjamo u istom blatu sa željom da ostanemo čisti.

Marta Glowatzky Novosel

DIJAGNOZA: B. O.

„*Zdrav čovjek ne muči druge. Oni koji su mučeni po principu se pretvaraju u mučitelje.*“
(C. G. Jung)

Pogledom je potražio svog mezimca. Dosađivao se. Suhoparan dan, bez ikakvih značajnijih vijesti i događaja. Od jutra je osjećao silnu navalu nečega, što je jedino on nazivao motivacijom i što je morao nekako ispoljiti. Mali crveni mravi, žuljali su ga i putujući njegovim organima borali neprimjetne rupice tražeći izlaz. Ti su se sitni smradovi kotili naočigled, potencirajući potisnute frustracije i nakupljenu anksioznost. Tražio je nešto na čemu će se nakupljeno preliti, ali ništa nije bilo ekvivalentno količini njegove odvratnosti. Iza ormara začušušan i počne se nastrano cerekati. „Cccc.... Znaaaaam da si tu“, govođe da je mogao osjetiti vlastiti dah omotan vlažnim smradom kiselog, ustajalog duhana.

Sivo-bijeli kineski hrčak veličine ispruženog dječjeg dlana, šmugne pored njegovih nogu prema krevetu.

„Aaaa, što kažeš na malo jabućice? Granny Smith, kupljen samo za moje pile. Bez kore.... Heeeeej, malenii.“ Buljooko stvorenje istegne glavu i raširi nozdrve, njušeći sočnost mamca u njegovim rukama i na tren zastane, ali glad ipak prevagne. Nevidljivim nožicama pojuri

prema hrani i počne je halapljivo tamaniti. Pustio je životinju da pojede i sadistički se naslađivao osjećajem kako u svakom trenutku može utjecati na ono što će se sljedeće dogoditi. Malac je žvakao posljednji zalogaj, kad ga je sasvim lagano prekrio mekanom dekom maslinasto zelene boje. Hrčak se uspaniči i počne histerično tražiti izlaz iz tunela. Ubrzo se umiri, a njemu oči utren zasvjetlucaju, otkrivajući bolestan um, star gotovo koliko i on sam.

Bio je visok, mršav, ali ne i žgoljav. Žilav i mišićav, ali se zbog androginske konstitucije i feminiziranih kretnji brisala sva njegova prividna snaga. Preširoka odjeća prekrivala je ogromne površine spaljene kože. Za svaki i najmanji zajeb, u kući koju drugi nazivaju „domom“, otac bi mu priuštio vatromet za pamćenje. Nakon toga bi mu govorio kako je siguran da je zbog ovog sazrio i izvukao pouku, jer najvažnije je bilo postati svjestan svojih grešaka i znati prepoznati kada za određenu krivnju moraju uslijediti odgovarajuće posljedice. A krivnje je bilo svuda. Njušila se u zraku, ljepila za tabane. Kao uspomenu na odrastanje, nosio je ožiljke po čitavom tijelu nastale od udaraca vrućim žaračem i kronično povraćanje kao rezultat svakog pa i najmanjeg psihofizičkog stresa. S vremenom je usavršio tehniku samokažnjavanja. U zdrave dijelove kože, džepnim nožićem urezao si je puno takvih kazni. Ono dobro što je proizašlo iz svega, bila je njegova zavidna razina samokontrole, koja je bila izražena do te mjerre, da je još u vrijeme dok je bio dijete, na svakom od mnogobrojnih liječničkih testiranja svaka dijagnoza glasila isto: b. o.. Znali su da s malim nešto nije u redu, jer normalna djeca nemaju takve fantastično zelene, prazne oči. Tijekom razgovora, pogled mu ne bi skretao, a na svako pitanje odgovarao je bez okolišanja i predumišljaja. No, reakcije i odgovori na pitanja bili su primjerene njegovoj dobi i nije pokazivao znakove agresije ni impulzivne ispadne. Mogli su jedino zaključiti da je uz uredan kognitivan razvoj, nešto introvertiraniji, uz naznake smanjene empatije.

Koliko je samo vremena prošlo od tada.

Sestrica je još bila sasvim mala, kad mu je jedne večeri dodijeljen važan zadatak. Dugo ju je mazio, ljudiškao, pjevao. Jel' se baš morala početi derati? Ako se stari ranije vrati, a ona ne prestane urlati, najebao je. Sjetio se proljetnog čišćenja stana prije nekoliko mjeseci. U auto su natrpali pune vreće otpada i jednu manju iz koje se moglo čuti šuškanje i grebanje. Maca se okotila, nema ni par dana. Nije mogao znati, ali nije mogao ni ne znati, nakon što je na mostu preko jarka manja vrećica izletjela kroz stražnji prozor auta, a iz vode ostalo viriti malo tigrasto klupko. Nije mogao shvatiti, ali nije mogao ni ne vidjeti.

Pravile su buku, te mačketine, baš kao i ona sada.

Usta joj je prekrio jastukom, kako ne bi morao slušati tu dreku. Oni pametnjakovići doktori zaključili su da se radi o SIDS-u, a on je po prvi put osjetio veličanstven osjećaj svemoći.

* * *

Tog je poslijepodneva dva sata proveo promatrajući šarenicu lijevog oka. Bio je to uistinu jedini dio njegovog tijela za koji se mogao reći da je „lijep“. Lice mu je bilo izbrzdano, a desno uho prekriveno nizom raznovrsnih naušnica. Sa stola zgrabi ogromnu zihericu, lijevom rukom nategne ušnu resicu prema dolje, zažmri i u hrskavici probuši još jednu rupicu. Uživao je u боли koja ga je cijelog ispunjavala ugodnim trncima. Onaj dio koji se nije uklapao u ovu zabavu, bilo je oštro probadanje u glavi koje je osjećao već mjesecima. Uskoro je bol postala svakodnevna i sada ju je osjećao noću, ujutro nakon buđenja i tijekom čitavog dana. Pogled mu još jednom zastane na zaokruženom oglasu u novinama. Neko vrijeme je oklijevao, no naposljetku ipak odluči.

* * *

Ordinacija u koju je stigao, zaudarala je po mješavini etanola, antiseptika i benzina, i već je bila prenatrpana pacijentima. Na zidovima

su redom bile obješene slike s prikazima ljudskih glava, lubanja, i dijelova mozga. Prostorija nije ulijevala nikakvo povjerenje, ali bio je potpuno ravnodušan. Glavobolje su postale nepodnošljive, a u oglasu je pisalo da za testiranje lijekova nude pozamašnu svotu. Smjestio se u čekaonici i pokušavao odgonetnuti profile ljudi koji su sjedili nasuprot i pored njega. Procijenio je da je bio među mlađim pacijentima, od muškaraca definitivno najmlađi. Ubrzo se pojavio čovjek u bijeloj kuti, koji se trudio djelovati profesionalno i podijelio ih u dvije skupine. Tada odlučnim glasom naredi: „Muškarci neka krenu za mnom, u redu jedan po jedan i neka legnu na krevet, svaki u svom boksu.“ Boksovi s vratima, nalik odjeljcima hitne pomoći, bili su međusobno odvojeni zidnim pregradama.

Legao je na krevet u boksu broj četiri i čekao. Ubrzo je stigao „Profesor“, gurajući ispred sebe dugačka kolica s monitorom i elektrodama označene lampicama raznih boja. Polijepio ih je na nekoliko mjesta glave, vrata te ispod ključnih kostiju i tada je nastupila duga stanka. Gledao je u monitor i šutio.

„Koliko dugo osjećate glavobolje?“ – upita napokon.

„Nekoliko mjeseci“ – odgovori.

„Jeste li imali neke druge simptome?“ – nastavio je s pitanjima.

„Ne, nisam.“ – odgovara nezainteresirano.

„Gubitak pamćenja, vrtoglavice, gubitak vida ili osjeta mirisa?“ – pokušavao je dalje.

„Ništa.“

„Dvostrukе slike? Promjene raspoloženja ili ponašanja? Baš ništa od navedenog niste primijetili?“ – bio je uporan, kao da je moralo postojati bar nešto od navedenog.

„Primjećujem da si ti idiot i ako mi smjesta ne daš lijekove protiv usrane glavobolje, omotat ću ti te jebene lampice oko vrata i ukrasiti te k'o Božićno drvce.“ – pomisli i odgovori: „Baš ništa. Osim glavobolje, sve je sasvim uobičajeno.“

„Ostanite ležati, враćam se odmah.“ – Profesor je izletio van i ubrzo je mogao čuti dvostrukе korake kako se približavaju hodnikom prema

njegovom odjeljku. Pred vratima na trenutak zastanu. Razgovarali su na njemačkom, no ipak je mogao razabrati prigušene glasove: „Ja, sicher!...wie ein Tenisball....keine Chance....sich um ...Fehler!....genau das ...wir brauchen! Du weisst,...uns....bedeutet.“¹

Ušli su kroz vrata, prišli krevetu i novi kolega, koji je došao s Profesorom, komentira zagledan u ekran s njime nešto na njemačkom pa pričeka par trenutaka i krene mu se direktno obraćati:

„Gledajte, Vama lijekovi ne bi pomogli. Trebalo bi vas operirati. I to bez odgađanja. Imate tumor na desnoj strani prednjeg moždanog režnja. Takva vrsta tumora u znatnoj mjeri može utjecati na vašu sposobnost rasuđivanja, osjećaje, stanja, raspoloženja. Ovisno o rastu i širenju tumora sve važnije životne funkcije bile bi ugrožene, a bez operacije živjeli biste još svega šest mjeseci uz nesnosne bolove.“

Gledao ih je nijemo.

„Tko su ovi ludaci?“ – pomislio je. „Halo, idioti? Ja sam došao po tablete protiv glavobolje i nemam namjeru ovdje ostaviti pola mozga...“ – još uvijek je čekao epilog ove ludorije, lijekove po koje je došao pa da napokon nestane.

„Mi smo jedini Institut u Europi koji provodi eksperimentalnu terapiju pogodnu upravo za vrstu tumora koju vi imate. Bili biste pod 24-satnim nadzorom i spremni smo operirati vas, ukoliko se slažete, u roku od svega nekoliko dana.“ – uvjeravao ga je kolega, koji se naknadno priključio pregledu u boksu. „Jedino što Vam ne možemo garantirati je definitivan ishod operacije i eventualne komplikacije; morate biti spremni na višestruki rizik. No uvjeravam Vas, ovdje imamo vrhunske stručnjake i bili biste u dobrim rukama. Ukoliko sve dobro prođe, troškove preuzima Institut, budući da se radi o visokorizičnoj operaciji.“

„A ukoliko sve ne prođe dobro?“ – probuđena znatiželja nije mu dala da ustane i izleti van, kao što je namjeravao.

„Naši su stručnjaci usko specijalizirani za svoje područje, a vi ste mladi, što igra veliku ulogu kod oporavka.“

„Ali ipak ste rekli da moram biti spreman na rizik?“ – ukoliko je ovo što čuje zaista istina, svjestan je da nema puno za izgubiti.

„Rizik koji preuzimate odnosi se većim dijelom na postoperativan oporavak i eventualne komplikacije. Kod ovakvih zahvata može doći do kratkotrajne ili dugotrajne amnezije, promjena u ponašanju, gubitka vida ili sluha, oduzetost ruku ili nogu...“

Na trenutak se isključio i u sebi mislio samo na jedno. Amnezija. U jednom djeliću sekunde, u jednom milimetru zdravog kutka njegovog razuma javila se pomisao da se sveg onog od prije možda ne bi sjećao. Da nikada nije bilo ni oca, ni njega samog, kakvim se pamtio. Da nije bilo grebanja, šuškanja, slane krvi koje se nagutao nakon batina, ni mirisa vlažnog guščnjeg perja s jastuka, natopljenog sekinim suzama. Izbrisali su se tragovi džepnog nožića, remena, izblijedio je miris paljevine koji je za sobom ostavljao tanke opne nalik krilima leptira. Ne samo da nije imao što izgubiti. Mogao je puno dobiti.

Pogleda u ogromnu sivu mrlju na ekranu pa u Profesora i njegovog kolegu. „Tko su ovi ljudi? Kakvo je uopće ovo mjesto? „Zatim letimice u mislima prevrti isječke vlastitog života, klimnu glavom prema obojici i odgovori:

„U redu. Pristajem.“

* * *

Kao i proteklih dana, svakodnevna liječnička vizita u boks broj četiri stigla je točno u devet sati. Profesor je vodio glavnu riječ: „Pacijent je u vrlo dobrom stanju. Uspješno mu je otklonjen frontalni tumor, nema negativnih nuspojava i negira smetnje. Tijekom operacije ustanovljeno je kako je tumorsko tkivo zahvatilo znatno veći dio od očekivanog, zbog čega je nakon uklanjanja oštećenog područja došlo do prekida veza prednjeg čeonog režnja s talamusom i hipotalamusom. Uspješan oporavak pacijenta potvrđuje našu osnovnu tezu, kako je kod težih slučajeva tumora u ovom dijelu mozga, nemoguće provesti samo klasične operativne zahvate, već sve adekvatne mjere

te postoperativno pratiti neurološko i psihološko stanje pacijenta u cjelini.“

„Kako se danas osjećate?“ – okrenuvši se prema pacijentu, namjesti zabrinuti pogled i blagonaklono nagne glavu u stranu.

Ležao je na boku, gledajući kroz prozor. Polako je okrenuo glavu prema smjeru iz kojeg je došlo pitanje i usporeno odgovorio:

„Fino. Baš fino.“ – jedan kut usana rastegne se u usporen, balav osmijeh što je svjetlucao je na ranojutarnjem suncu. Pogled je sezao negdje iznad Profesorovog ramena, u prazno.

„Dobro, ali morat ćete ostati još neko vrijeme kod nas na promatranju. Ukoliko ćete se pridržavati pravila i redovito piti lijekove, predviđamo skoro otpuštanje iz Instituta.“ – nastavio je, upisujući podatke u karton pacijenta s bočne strane njegovog kreveta.

„Naravno. Pravila.“ – odvrati tiho, pokušavajući odgonetnuti crvena slova Profesorove kemijske olovke – „Institut za liječenje umo...“ – no slova su nestajala u reveru bijele kute.

Liječnička vizita krene prema izlazu iz boksa. „Ein solcher operativer Eingriff war unvermeidbar. Die Durchtrennung der Nervenfasern zwischen Tallamus und Frontallappen war nur die zwangsläufige Folge der Tumorentfernung. Der Patient bleibt bis auf Weiteres im Institut. Behalten sie ihn stets im Auge, damit wir die Untersuchungsergebnisse detailliert erfassen können.“²

* * *

Slušajući korake kako se udaljavaju hodnikom, promatrao je nakupljenu prljavštinu ispod dugih, prljavih noktiju. Mali smedji žohar provirio je iznad ruba kreveta. Jedan takav jučer mu je izmamio osmijeh na lice. Možda je to bio brat ovome. Ili sestra. Ili otac. Nozdrve mu je dražio onaj dobro poznati miris paljevine. Na dlanu okrene žohara na leđa. Nakon što ga je izmorio, puštajući ga da se koprica nastojeći se nožicama domaći ravne podloge, počeo ga je zubima secirati, nogu

po nogu, dlačicu po dlačicu, dok ga nije u potpunosti sažvakao i pre-pustio mu da se bori s crvenim mravima u vlastitoj utrobi.

* * *

¹ Prijevod s njemačkog jezika: "Da, sigurno!...ko teniska loptica...nema šanse...o grešci!....točno to....mi trebamo! Znaš....nas...znači."

² Prijevod s njemačkog jezika: "Ovakav operativni zahvat bio je neizbjegoran. Prekid živčanih veza između talamusa i frontalnog režnja bila je samo nužna posljedica uklanjanja tumora. Pacijent do daljnje ostaje u Institutu. Držite ga neprekidno na oku, kako bismo detaljno prikupili rezultate istraživanja."

(nap. a. invazivna vrsta operacije mozga (lobotomija) u neuropsihijatriji korištena je sredinom 20. st. za liječenje agresivnih pacijenata)

Miloš Jaraković

STATISTIČKA GREŠKA

*„The world is full of kings and queens
Who blind your eyes and steal your dreams!
It's heaven and hell, oh well!“*

1

„Znate, gospodine Popoviću“ – reče mi viši činovnik zadužen za moj slučaj, „mi smo od vas digli ruke.“

Činilo mi se da govor njegovog tela odaje nekakvo nezadovoljstvo. Znao je da se, što se mene tiče, ništa ne može učiniti, ništa ne može popraviti. Kao da je osećao nekakvu malecku tugu zbog neuspeha iako taj neuspeh nije bio njegov.

Viši činovnik, službeno ime 23761, pravo ime poznato samo kantonalm Upravitelju, zamišljeno pogleda negde iza mojih leđa. Ni sam imao pojma o čemu bi mogao da razmišlja takav jedan mozak i da li, uopšte, razmišlja. Možda ima sve unapred svareno i predstavlja, u stvari, visoko razvijen interaktivni uređaj.

„Znate gospodine Popoviću“ – ponovi 23761, „mi smo sa vama sve pokušali“. Zastade, vrati pogled na mene i lice mu poprimi izraz nekog neodređenog iščekivanja. Ja ostahoh nem i bez pokreta. Slutio sam da bi sve izrečeno udaralo u nekakav neprobojan stakleni zid. Što

da se mučim? Da je moglo biti drugačije – ne bih ovde stajao. Bio bih u nekoj instituciji, na nekom društveno–korisnom radu, vodali bi me tamo–vamo da se podsetim šta i kako. Ne bih se klatio ispred ovog broja, sa moderno dizajniranom i pozlaćenom identifikacionom pločicom, osećajući se pred njim kao pred svetim Petrom koji odlučuje o sudbini moje besmrtnе duše.

Čekao sam na novu rečenicu. Verovatno su mu decenije samo–pregornog uklapanja u sistem preopteretile i pregorele sve sinapse. Prosto–proširena rečenica pa pauza. Pa još jedna rečenica. Pa pauza. Možda bude treća–sreća i, možda, dočekam neki mali govor. Tek da se zavrti točak.

„Znate, gospodine Popoviću, mi vas pratimo još od malih nogu.“

23761 lupnu nekoliko puta prstima po monitoru koji ga – pomalo sablasno – obasja, značajno me odmeri, nakašlja se i nastavi:

„Znamo, gospodine Popoviću, znamo da ste još u obdaništu odbijali da spavate kad i sva ostala deca. Krišom ste pljuvali posebno osmišljeno vitaminsko ulje koje su svi morali da uzimaju. Niste hteli da učestvujete u igrama koje su naši psiholozi i pedagozi upravo za taj uzrast preporučivali, izdvajali ste se iz grupe i samovali u čošku. Posledično, vaša ocena po završetku tog perioda bila je jedva dovoljna da upišete običnu a ne specijalnu školu. Već tada se o vama raspravljalio i većalo. I dali smo vam, posle duge rasprave, šansu da postanete uzo–ran član kolektiva.“

Htedoh da kažem da se sećam ponekih od pomenutih događaja i da su to bile samo dečje ludorije i teranje inata uštogljenim vaspitačima ali 23761 tap–tap–tapnu po ekranu pa doda:

„Znamo, gospodine Popoviću, da su vaši roditelji, imena nebitna, krivotvorili izveštaj o obaveznom vakcinisanju, da su držali u kući tri mačke i da su, čak i u vašem prisustvu, pušili! To, kao i mnoge druge devijacije, dovele su do toga da smo morali da se pozabavimo njima

tokom... čekajte da vidim... hm... da, tokom Drugog ciklusa Trećeg Velikog Spremanja.“

Lecnuh se. Znao sam da me ne bi tek tako ostavili i da je priča koja mi je servirana bila čista laž.

„Znamo, gospodine Popoviću, da su vas oni, već u ranim razredima, učili osnovama starogrčkog i latinskog, da ste čitali neprečišćene knjige. Da, znamo da je tu bilo i neautorizovane poezije neprikładne za decu i omladinu, starih enciklopedija i leksikona. Sve znamo. Vaši školski rezultati su se popravili i, čak, postali bolji od prosečnih. To, smatrali smo, nije bilo zabrinjavajuće. Loše je bilo to što je postojao veliki otklon. Znali ste stvari koje vam nisu bile potrebne. Koje nam nisu bile potrebne. Logički aparat vam je bio previše razvijen, razmišljali ste i rezonovali na neki svoj način. A to, kao što dobro znate, nije dozvoljeno. Svako mora da ima tačno određen skup misli i ideja jer to omogućava da zauzme svoje mesto, da dobije zaduženja, status, da ostvari projektovan radni i životni vek. Sve je uređeno. Dobro, potkradu se, ponekad, nekakve statističke greške i koliko god sitne, moraju se ukloniti. Neke od njih se samoukinu na različite načine a ostale, kao što ste vi, moramo mi da istrebimo.“

Nastavljao je, tap-tap-tapkajući, prelistavanje moga života a ja sam razmišljao o tome da li je „istrebiti“ upotrebljeno u metaforičkom smislu. Znao sam, manje-više, šta sledi; ako su se rešili mojih roditelja – zašto ne bi nastavili tradiciju... Tri neizvesnosti koje su postojale – gde, kada i kako – nisu me mnogo potresale. Fatalizam? Moguće.

„Znate, gospodine Popoviću, mi smo sa vama, zaista, sve pokušali. Oduzeli smo vam sve nedozvoljene stvari, poslali smo vas u internat, probali smo oštros, probali smo blago. Mazili, pazili, gazili. Opterećivali smo vas obiljem zaduženja, izolovali smo vas. Nažalost, sve vaše reakcije bile su neodgovarajuće i suprotne očekivanim. Razne komisijske i veća bili su vam više nego naklonjeni. Tražili smo taj neki oslonac za našu polugu... Tražili smo i nismo ga našli.“

Zastade 23761, zastade kao Sizif u trenutku kada shvati da je sve, oduvek i zauvek, uzaludno. Sam subjekt skriven iza broja kao da

zadrhta. Za trenutak sam pomislio da ima scenario ispred sebe i da ga ispunjava dosledno i profesionalno kao neki vrhunski dramski umetnik.

„Znamo, gospodine Popoviću, sve vaše osobine. Bolje od vas samog. I skup tih osobina, od kojih su poneke retke i posebne, ne čini vas upotrebljivim članom društva. Nama nisu potrebni ekstremi kao što ste vi. Mi već više od dve stotine godina oblikujemo populaciju. Pozitivnim zakonima i rigoroznim kaznenim sistemom uništili smo kriminogene strukture i sve njihove manje ili veće grupe ili organizacije. Pažljivo osmišljenim školskim sistemom stvorili smo jedinke koje su sposobne da optimalno ispune zadate ciljeve; fino profilisanim načinima nagradivanja zadržali smo dovoljnu količinu ambicije i najzad, strogo kontrolisanim vidovima zabave u stanju smo da kanalizemo nagone i ispunjavanje zadovoljstava. Jasno vam je da u ovako složenom sistemu nema mesta improvizacijama. To jest, nema mesta vama.“

To je izgovorio toliko ravno da su se sve moje zablude o nekakvoj zainteresovanosti za moju sudbinu trenutno raspršile.

„Zaustaviću se ovde jer se približavamo kraju termina predviđenog za naš razgovor.“

Još jedan trostruki „tap“ i ekran se ugasi. Oreol oko 23761 nestade i on se vrati u prethodni šturi mod.

„Znate, gospodine Popoviću, to bi bilo to.“

Mrak.

„Hmmm, da vidimo, na pločici piše... Dragan Popović, dvadeset osam godina, kanton 366.“

To sam čuo dok je svetlost polako dolazila, dok su mi se oči borile da izoštire sliku. Pridigoh se na laktove a zatim i sedoh. Nekakva tamna mrlja skakutala je levo-desno onemogućavajući očima da počnu sa obavljanjem svojih osnovnih zadataka. Na kraju se nekako smirila,

izgubila svoju dvostrukost i pretvorila u poprilično smešnu osobu. Trbušast, proćelav, sa jarećom bradicom i u ofucanoj odeći, smejavao mi se u lice nekakav simpatičan lik.

„A tu li si, Dragane, jabuko sa grane!“ – maltene zapeva. „Sreća tvoja što sam video kad su te istovarili i što si naleteo na zemu pa imaš ovako lepu dobrodošlicu!“

„Ko si ti?“ – upitah. „Gde sam to?“ – dodah.

Kao da je jedva čekao da postavim ta pitanja. Ispričao mi je da tu gde smo – imena ne znače mnogo. Da mogu da zadržim svoje ime, ali da mogu da izaberem i bilo kakvo drugo. Pokazao mi je čoveka koji se odazivao samo na zvižduk a zatim i drugog koji se nazvao Fridrih koji nije Če... Zamolio sam ga se tu zaustavi i kaže mi ko je on i šta se, dođavola, dešava.

„Eh, rođače, ja sam ti Mijat i to ti je dosta. Ako ti nešto znači, po-reklom sam iz kantona 364.

„Pa, Mijate, ja sam, kao što već znaš, Dragan. Nadam se da mi je drago što sam te upoznao.“ – izdeklamovah. „Nego, reci mi, gde sam to dospeo?“

Po izrazu lica i očima videh da nisam stigao na najpoželjnije mesto na svetu.

Pogladi bradicu i reče: „Geografski si, rode, u nekakvom kantonu koji se nalazi negde u zemlji koju su nekad nazivali Rusija. Klima kaže da smo negde u nivou naših kantona. Više od toga ne znam. Našli smo neke zapise o orijentisanju i određivanju položaja prema zvezdama ali ne umemo da ih primenimo.“ Tu zastade, kao da meri šta da kaže, pa nastavi: „Knjige koje tu i tamo nalazimo pisane su na ruskom pa odatle i zaključak gde smo. Niko ovde ne zna ruski i samo nekolicina od nas može da prepozna po koju reč. Uglavnom nagađamo.“

Nepomično sam ga slušao.

„Dobijamo, jednom u dve–tri nedelje, sve što nam je potrebno od hrane i potrepština. Nemamo nikakvih obaveza, možemo da radimo šta god hoćemo, kad god hoćemo. Ne možemo baš da idemo gde god hoćemo jer zavisimo od zaliha. Trošimo vreme na različite načine,

kako ko. Ja, recimo, sakupljam različite biljke. Nije baš bog–zna–šta ali bar šetam i na vazduhu sam. Video sam u jednoj knjizi ilustracije o tome kako se to radi pa se, eto, zanimam.“

I dalje sam ga gledao čuteći i on nastavi:

„Ima nas sa raznih strana. Živimo u nekim napuštenim zgradama koje smo doveli u upotrebljivo stanje. Imamo vodu iz bunara, a struju nemamo. Leti se razidemo kud koji. Zimi se skupimo, grejemo tek nekoliko prostorija i ubijamo vreme pričom, pevanjem, kockom, ma bilo čime... u onoj meri u kojoj možemo da se sporazumemo. Par njih ne komunicira uopšte ali i to je sasvim u redu. Žena nema. Mislimo da njih drže posebno. Teško je poverovati da samo muškarci bivaju ovako izgnani.“

Pomislih kako je sve to čudno. Verovatno me je izraz lica odao jer Mijat reče: „Nemoj da se čudiš. Ne drže oni nas ovde tek tako.“

„Kako to misliš?“

„S vremena na vreme – poneko nestane. Neko se ponovo pojavi, a neko, opet, ne. Oni koji se pojave – ili se ne sećaju šta su im radili ili se ne sećaju ama baš ničeg, gotovo kao da su bebe. Jedno je sigurno: svi se vrate drugaćiji, promenjeni. A onda, i o jednima i o drugima brinemmo se dokle god je potrebno. Neki prežive – neki ne.“

Ne mogu reći da sam bio iznenaden. Bagra je to. Primetih da je ta briga za svaku pohvalu. Zastao je, pogledao u zemlju i dodao: „Moramo. Nikad ne znamo kada će naš red. Bez te uzajamne pomoći svi bismo brzo pocrkali. Teramo im inat i trudimo se da živimo što duže.“

Mijat mi je jasno stavio do znanja da su nas izolovali kao virusi ili eksperimentalne životinje i uzimali na testiranje shodno potrebama. Sasvim iracionalno, ponadao sam se da mi roditelji nisu ubijeni već da su završili na nekim sličnim mestima. Otac, možda, čak i ovde. Trgoh se iz tog razmišljanja. Osetio sam poriv da uradim nešto što bi svakome normalnom izgledalo besmisleno, patetično, nepotrebno...

Očigledno je da smo, sa jedne strane, bili slobodni od svega iz prethodnog pseudo–života. Sa druge, velika pinceta je neprekidno visila nad našim glavama i pretila da se spusti i pokupi nas.

Zamolio sam Mijata da mi obezbedi nekolicinu potrebnih stvari. Vratio se posle pola sata. Za desetak minuta dovršena je drvena tabla koju sam postavio na mesto na kome sam se osvestio. Na tabli sam, u par redova, napisao:

Canton: Heaven and Hell

Population: Unknown

Species: Human beings

¹ "Heaven and Hell" - Black Sabbath, Vertigo Records, 1980.

Vitomir Ćurčin

ČOVEK SA INSTINKTOM PREŽIVLJAVANJA

U prepunoj, zamračenoj sali Antropološkog instituta sve oči su bile uprte u mladog profesora. Predavanje o antropološkom fenomenu, čoveku bez osobina ali sa izraženim instinktom preživljavanja, bilo je praćeno projekcijom na velikom ekranu.

Na njemu je promicala krivudava kolona ljudi koja se sa mukom probijala po kamenitom terenu, pokušavajući da prati Velikog Vodu. On se kretao prilično lako, oslanjajući se mahom i sa sva svoja četiri uda po skliskom kamenju, mestimično obrasлом kržljavom, niskom travom. Mistični, ledeni pogled mu je bio uperen negde u daljinu, u svetu budućnost u koju je poveo svoje sledbenike. Ni sunce što prži, ni kiše što liju, ni oluje što ruše, nisu ga pokolebali. Stigavši ispred ogromne kamene planine sa zjapećim, mračnim otvorom, na trenutak je samo zastao. Mirno i bez ikavih reči, osmotrio je okolinu pogledom kojim i kamen omekšava. Nije bilo dileme – obilaziti planinu ili krenuti u crnu rupu. Okrenuo se svojim sledbenicima sa nepromenjenim izrazom lica, koji je nedvosmisleno govorio da vidi i bolje i više od svih, pokazujući samo rukom put prema sablasnoj, crnoj rupi.

Profesor je za trenutak prekinuo projekciju, kako bi prisutnima pobliže objasnio ovaj redak fenomen čoveka bez osobina. Skrenuo je pažnju da se radi o čoveku bez ikavih emocija, koga isključivo pokreće instinkt, što je inače karakteristika brojnih životinjskih vrsta. Kako bi pomogao prisutnim da otkriju o kojoj se vrsti životinja radi,

podsetio je zapanjeni skup na scenu njegovog veštog kretanja po kamennitom terenu. Takvo kretanje posebno odlikuje brojne vrste iz reda papkara. Osim toga, naglasio je profesor, veoma izražen instinkt preživljavanja čoveka bez osobina približava ga preživarima, sisarima iz reda papkara koji na poseban način vare hranu. Ko na časovima biologije nije spavao, zna da tu spadaju, između ostalih, krava, koza, ovca, jelen, žirafa, bizon.

Objašnjavajući pojavu čoveka bez osobina na našim prostorima, koga samo instinkt pokreće, profesor je nastavio:

„Opsežna naučna istraživanja pokazuju da se ova, sada široko rasprostranjena vrsta sisara iz reda papkara, pojavila pre nešto više od četvrt veka. U narodu je poznata i pod nazivom politički preživari. U naučnim krugovima oni su inače označeni kao *politikus vulgaris*. Hrane se isključivo narodnim masama, bez kojih ne bi mogli da opstanu.

U potrazi za ispašom, ovi preživari žive i kreću se u grupama, odnosno u čoporima. Na čelu čopora nalazi se neprikosnoveni vođa koji o svemu odlučuje. Česte su borbe unutar čopora za mesto vođe. Poraženi borac za mesto vođe po pravilu formira svoj manji čopor ili se čak priključuje nekom drugom, većem čoporu. Nije retka pojava da neki od ovih preživara izmenjaju i po nekoliko čopora. Naročito je izražena pojava priklanjanja manjih čopora najvećem, kako bi obezbedili hrana, to jest narodne mase, za svoje preživljavanje. Reklo bi se, polomiše papke utrkujući se ko će pre do velikog vođe!

Postoje više tipova ovih preživara i u početku njihovog pojavljivanja na ovim prostorima uglavnom su se razlikovali po hrani koju koriste. Kasnije, sa formiranjem više čopora, kao i njihovim grupisanjem i čestim mešanjem radi obezbeđenja većeg prostora za ispašu, te razlike su postajale sve manje i manje. Danas praktično svi jedu sve i nije primćena neka probirljivost u konzumiranju narodnih masa. U svakom slučaju, primarna je samo količina hrane, dok je kvalitet sasvim nebitan, što je dovelo i do upotrebe hrane vrlo sumnjivog kvaliteta. Čak je primetno da ovakva hrana sumnjivog kvaliteta postaje primarna u ishrani preživara. Danas su inače vođe čopora manje više iste kao i pre

dvadesetak godina, osim što su se prilično olinjali i dobro popunili od uzimanja prekomerne hrane.

Hranu preživari vare tako što je najpre progutaju i omekšaju, nakon čega povrate nedovoljno svarenou narodnu masu nazad u usta i ponovo je žvaću. Proces ponovljenog žvakanja radi dodatne obrade naziva se preživanje ili „sistemska prodavanje žvake“. Prilikom žvakanja dolazi do lučenja pljuvačnih žlezda koje produkuju veliku količinu pljuvačke. U zavisnosti od ishrane, veći preživari proizvode od 40 do 150 litara pljuvačke na dan, što je veoma bitno u međupreživarskom prepucavanju pljuvanjem. U ustima se žvakanjem vrši usitnjavanje delova hrane, čime se povećava površina na koju će dalje delovati snažna medijska fermentacija, štampane ili elektronske vrste. U posebnim komorama preživarskog trakta hrana biva izložena milionima mikroorganizama koji pomažu da se ona potpuno obradi u željenu formu. Tom prilikom kao nusprodukt nastaje velika količina gasova, među kojima i visokoenergetski metan. Važno je napomenuti da su već razrađene detaljne studije da se ova energija iskoristi za jačanje našeg posrnulog energetskog sistema. Nesvareni delovi hrane se jednostavno odbacuju, što svakako ne znači da neće biti ponovo iskorišćeni nekom drugom prilikom.

U pojedinim sušnim, kriznim godinama čovek bez osobina biva ugrozen. Dešava se da ponestaje hrane i nastaje grčevita borba za opstanak. Zahvaljujući svom urođenom instiktu preživljavanja, pribegava jednoj oprobanoj metodi životinjskog sveta koja je mnogim vrstama obezbedila opstanak, a to je mimikrija.

Mimikrija je sposobnost pojedinih vrsta da stalno ili povremeno prilagođavaju svoj izgled sredini, odnosno narodnim masama, kako bi smanjili ugrozenost i opasnost od nestanka sa političke scene. Tako čovek bez osobina i emocija, vođen samo instinktom preživljavanja i opstanka, koristi mimikriju. Najčešća je mimikrija kameleonskog tipa, odnosno promene boje, tako da crvena začas dobija crne nijanse, zelena prelazi u žutu, plava klizi u belu, ili pak sve dobije neku sivku-stu, neodređenu boju. Mimikrijom se postiže da preživar kao predator

lakše dolazi do plena, tj. narodnih masa, kao i da izvede standardno uvaljivanje svojih kukavičijih propalih stranačkih programa drugom, ili pak otimanje tuđih jaja, tj. programa. Žirafa kao preživar koristi se za pristup visoko pozicioniranim narodnim masama. U pokušajima mimikrije nema ustezanja ni od protivprirodnog bluda, pa tako od nekadašnjih patriotskih bizona dobijamo proevropske ovčice, a umesto rike kosovskih jelena čujemo samo tiho meketanje briselskih koza.

Zahvaljujući do perfekcije razrađenom instiktu preživljavanja aktuelnih političkih preživara, opasnost od izumiranje čoveka bez osobina je potpuno isključena. I pored odliva visokokvalitetne hrane van naših prostora, procenjuje da će ovde preostati dovoljno hrane, doduše lošijeg kvaliteta. Pogotovo što visokokvalitetna hrana može da bude teško svarljiva, pa čak i opasna za opstanak vrste. Očigledno je da i narednih bar četvrt veka neće manjkati hrane na njihovoj trpezi. No, vratimo se sada da pogledamo i sam kraj pripremljene projekcije.“

Na velikom ekranu se videla velika i izmorena kolona ljudi kako u religijskom zanosu, putem obećanog blagostanja, polako kreće ka crnoj rupi za svojim Vođom. Dugačka kolona potom je polako nestajala u čeljustima rupe.

Odjednom, začuo se žamor dugo očekivanog ushićenja. Od onih bliže Vodi preneo se glas da se konačno vidi svetlost na kraju crne rupe.

Nažalost, ubrzo je prostruјao uzdah dubokog razočaranja! Svetlost što se videla bila je ipak samo aura božanskog Vođe...

Maja Krilić

ČOVJEK BEZ OSOBINA

Gospodin E. je živio u stanu u Aleji lipa, broj 54, stan 5C, prozorom dnevne sobe intimno naslonjen o balkon stana u susjednoj zgradici, živeći tih i miran život. Srednje dužine kose, prosječne visine, neupadljivih crta lica i malih naočala koje je ponekad nosio, a ponekad ne – tako ga je otprilike Ana i mogla zapamtiti budući da njegovu neupadljivu vanjštinu nije imala prilike često sretati, iako se svojski trudila, ispijajući nebrojene kafe i pušeći paklo po paklo cigaretu na onom istom balkonu što je bio priljubljen uz stan gospodina E.

„Zašto ju je taj čovjek toliko zanimalo?“ mogli bismo se zapitati, ali Anu još nismo predstavili. Pa, ovo je Ana, 56-godišnja udovica koja živi u stanu ispod svog sina i svoje omražene snahe, i tri lijepa, drage, ali strahovito razmažene unučice. Odavno u penziji, dosađivala se provodeći dane u kući, posebno kada je, kao ovog ljeta, bilo nepodnošljivo vruće i nemoguće izlaziti iz kuće prije sedam uveče, te bi sjedjela pred upaljenim ventilatorom sa čašom hladnog soka, kafom i cigaretama i budno motrila svoje komšije, a onda išla svojoj priateljici u stan 1B, zgrada gospodina E., da joj prenese šta je sve čula – budući da nije imala dobar pogled na svijet sa svog prvog sprata, priateljici je teže polazilo za rukom da prati svaki pokret svojih susjeda tako detaljno kao Ana. Iznijela bi kafu, Ana bi donijela svoju mačku i svoje cigarete i pričala, a onda bi skupa analizirale sve Anine informacije, smijale se, čudile, osuđivale.

Ali, otkako se gospodin E. doselio prije skoro tri mjeseca, Ana se polako prestajala baviti poslovima ostalih susjeda i posmatrati samo njega. Vrijeme ju je poslužilo – kasno proljeće, topli dani i večeri, mogla je povazdan sjedjeti na balkonu i zuriti u njegovu dnevnu sobu, jer prozor je većinom ostavljao otvoren, iako je najmanje vremena provodio upravo tu, u dnevnoj sobi, pod Aninim budnim okom.

Otvoren prozor nije bio dovoljan da Ana stvori neki zaključak o gospodinu E., jer je to toliko uobičajan, svakodnevni potez svakog živog čovjeka na Zemlji da joj ne bi ni bio značajan, da danima nije samo tu informaciju o njemu dobila. Kasnije, uspjela je upratiti da izostaje iz kuće od pola 8 do pola 5, nekad i 5 – dakle radi negdje od 8 do 4, ostatak vremena putuje od kuće do posla i nazad, možda svrati u prodavnici i tamo se malo zadrži pa kući dođe kasnije, ali sve to nije bilo dovoljno da mu se pripoji neka osobina, da ne kažemo osobitost. Na kraju krajeva, posao od 8 do 4, svaki dan fiksno, mu je mogao osiguravati posao činovnika, bankara, prodavača, nešto ustaljeno i dosadno – pa da li mu se onda mogao pripisati epitet dosadnosti? Ukoliko polovina stanovništva radi takav posao, mogli bismo reći da je on svakidašnji, nezanimljiv, ali postoji ona druga polovina koja radi nešto drugačije, a kako su ti brojevi manje-više isti, ne možemo nijednu od te dvije kategorije nazvati običnom, a obično je za većinu ljudi dosadno. Za one druge? Obično vjerovatno zvuči nekako utješno, mirno, bez nepotrebnih uzbuđenja i stresa. Ukoliko je gospodin E. sebe smatrao običnim, jasno je da se njegova percepcija razlikuje od Anine – ona ga je smatrala neobičnim, jer je navikla na raznolike, živopisne ličnosti, koje nije trebalo mnogo dešifrovati, samo pratiti i osuđivati njihove postupke. Gospodin E. je bio tvrdi orah, i Ana se potpuno posvetila razbijanju njegove tajne.

Za određivanje fizičkih osobina jednog čovjeka, potrebno ga je samo osmotriti. Za psihičke, koje su kudikamo kompleksnije, potrebno je čovjeka upoznati, razgovarati s njim, boraviti neko vrijeme sa njim (nekada nam ni sve vrijeme ovog svijeta nije dovoljno da nekoga do-

tančina upoznamo!), ili makar ga posmatrati, bilježiti njegove navike, ponašanje, rituale. Za Anu, inače toliko pronicljivu i temeljitu pri uhođenju i upoznavanju svojih susjeda, bilo je neizmjerno teško odrediti bilo koju od osobina gospodina E.

Fizičke osobine:

Visina – Sa svog balkona, iz sjedećeg položaja (koji je morala zauzeti da njeni očiti naporci ne bi bili previše očiti), Ana nije mogla procijeniti visinu gospodina E. – kao što smo rekli na početku, prosječne visine. Šta nazvati prosjekom? U različitim narodima, prosječna vrijednost visine nije jednaka cifra. Ana se svakako nije zamarala takvim detaljima. Za nju je bilo dovoljno da kaže da gospodin E. nije ni previše visok, ni previše nizak, zapravo, ni visok ni nizak, a šta je ona smatrala visokim ili niskim se možda nikada neće ni saznati (naglašeno je da se ona ne zamara ovakvim stvarima), te bismo mogli pretpostaviti da ona prosjekom smatra svoju visinu. Dakle, recimo da je gospodin E. visok ili nizak otprilike kao Ana – kako bilo da bilo, visina nije ta koja određuje njegovu specifičnost.

(Specifičnost? Ima li je ovaj čovjek uopšte?)

Težina – Opet, kao ni visina, ništa po čemu bi se gospodin E. isticao. U ono malo puta što ga je vidjela, Ana nije uspjela vidjeti ni sloj sala koji bi se ocrtavao na njegovoj odjeći, niti kost koja bi iskakala, priljubljena uz kožu, niti bi se koji nabrekli mišić pokazao pri pokretima gospodina E. Ana je morala zaključiti da je gospodin E., kao i sve što je na njemu pokušavala primijetiti, apsolutno neupadljiv težinom; niti mršav, niti debeo, niti istreniran, niti slab.

Boja i dužina kose – E, ovo se mora primijetiti i definisati!, mislija je u sebi Ana. Nikada nije vidjela čovjeka sa čudnjom kosom nego kod gospodina E., ne jer je bila neobična, nego jer je bila obična, i da nije bila toliko zauzeta raščlanjivanjem njegove individue, i da nije bespomoćno tražila svaku moguću kvalitetu koju je mogla, pa tako stigla do njegove kose, nikada je ne bi primijetila. O, imao je on kosu, dakle nije bio čelav – može li se to navesti kao osobina? A opet, kad

bi se dublje zagledala u onim kratkim trenucima tokom kojih je imala priliku da ga gleda, činilo joj se da bi ga mogla nazvati i pročelavim, mada je tu definitivno bilo kose, ali koliko – ni sama nije bila sigurna, niti dovoljno da se nazove gustom, ali previše da bi bio pročelav, ali sasvim ne čelav, ne, definitivno ne čelav! Ali kakva bi ona uhoda bila kada bi dostavila svojoj prijateljici iz 1B tu informaciju? Gospodin E. nije čelav. Ta najurila bi je uz sav smijeh, i sav njen trud i rad tokom prethodnih godina, otkako je otišla u penziju, bi otišao u nepovrat! Prijateljica bi možda mislila i da je Ana poblesavila, ta, kako će otići nekome sa infomacijom da čovjek samo nije čelav! A još živi tik uz njegov prozor, dakle intimnija mu je nego njegova rođena majka, ako je još uvijek ima, nego bilo koji prijatelj ili prijateljica, ako i njih ima, intimnija nego bilo koji susjed! Zato se dobro trudila da izdefiniše boju kose gospodina E. Ali šta se o njoj moglo reći? Neupadljiva, bezbojna nijansa (da, baš bezbojna nijansa!), mogla se nazvati tromeđom sivkaste, smeđe i nekoliko sijedih vlasti (Ana ih je ponosno spazila kada su se blago bljesnule na svjetlosti sunca koja je u vidu pažljive, ravne zrake ušla u dnevnu sobu gospodina E.). Ali opet, stid zbog njene mukotrprno stečene reputacije joj nije dozvolio da ga tom jednostavnošću okarakteriše – ta koji čovjek danas nema pokoju si-jedu? Nažalost, ni određivanje dužine kose joj nije išlo bolje od ruke. Nije ga mogla nazvati ni „uredno podšišanim“, niti „zaraslim“, kosa mu nije bila kratka niti duga – srednje dužine, ničim stilizovana, a opet nije bila ni neuredna – apsolutno nedefinisan skup dlaka na glavi apsolutno nedefinisanog čovjeka.

Oči – Izrevoltirana svojom nesposobnošću pri određivanju prethodnih osobina (odnosno, manjkom izdefinisanih osobina!), svojski se potrudila da joj bolje ide sa očima, ali imala je još manje uspjeha. Razlog je jednostavan – oči su mnogo manje nego kosa, sakrivenije su, i podrobno posmatranje istih nije mogla izvesti a da gospodinu E. ne bude previše očito šta to ona radi na svom balkonu sa svojim cigaretama i kafom. Koliko je ona uspjela vidjeti – nije imao nikakvu osobitu boju očiju, kao ni sve ostalo na sebi, dakle boja je mogla biti

neki neupadljiva mješavina sive, plavkaste, zelenkaste, i smeđe. Opet je mogla vidjeti samo da nisu intenzivno svijetle niti zagasito tamne, ali ponavljamo – kakva je to informacija? Smijeha vrijedna, eto kakva! Druga, vrednija informacija su joj mogle biti njegove naočale – da ih je on stalno nosio. Oh, zašto ih nije mogao stalno nositi! Nije ih nosio ni samo pri čitanju, nego u potpuno nepovezanim intervalima, i činilo se kao da ih bez ikakve potrebe stavlja samo da Anu čika i nervira time što nije mogla ocijeniti da li on vidi dobro ili ne! Kako je samo frustrira ovaj glupi susjed!

(Glupi? Ne, Ana zaista ne misli da je on glup, tačnije, ne može to znati. To nije njegova stvarna osobina. Anina frustracija mu je pripisuje, jer je, na kraju krajeva, Anina frustracija glupa.)

Brada – Ana neprestano vidi dlačice na njegovoj bradi, nedovoljnog broja i gustine da ih nazove pravom bradom, a previše da bi bio golobrad. Ponovo je čika, ponovo je iritira svojim nastojanjem da vječno održava bradicu od jednog-dva dana, samo da je ona ne bi mogla ocijeniti, samo da je ona ne bi mogla zabilježiti!

Odjeća – Ljeto je i gospodin E. se ne ističe svojom odjećom ništa više nego ićim drugim, nasuprot ljudima koji ljeti jedva dočekaju obući što vedrije, veselije i kričavije boje, samo da bi bili bolje vidljivi u masi. Gospodin E nosi neke izaprane majice i košulje koje su svoju boju odavno izgubile, a i prije je bila neka dosadna, bezlična boja, siva ili prljavoplava, eventualno crna. Isto vrijedi i za hlače, bezlične, ni moderne ni staromodne, samo ubitačno obične, crne, sive, plave, tako svakodnevne da su neprimjetne. Gospodin E. nije ni sređen ni neuredni, ni ulickan ni izgužvan, samo ono isto – običan.

Godine – Postoji li teža procjena nepoznatog čovjeka? Ana nije uspjela uočiti bore, ali nije djelovao ni naročito mladolik. Svakako je znala da je mlađi od nje, ali koliko? Možda bi mu dala oko tridesetak, trideset i nešto godina, ali opet, kakva je to informacija, kako bi ona mogla značiti išta u nedostatku svih ostalih?

Psihičke osobine:

Ne zna se kada gospodin E. ustaje, jer se čini da svakako malo vremena provodi u dnevnoj sobi – Ana zna da iz kuće izlazi u 8 (iz dnevne sobe se vidi mali hodnik i ulazna vrata, tačno u liniji sa Aninim balkonom, pa je u mogućnosti da ga vidi kad napušta stan i kada ulazi u njega). Po ovoj vrućini kad se neko vraća s posla morao bi biti razdražen, misli u sebi Ana, ali gospodin E. nije naročito razdražen, niti naročito miran – ponekad ima neki tajanstveni polu-smješak, poput Mona Lise, poput muške Mona Lise, dalje misli Ana, i uostalom, je li moguće da se prevarila na početku? Ponekad on i ne dođe na vrijeme, ne dođe kući do 5, pa onda Ana mora slušati kako susjeda ispod nje vrišti na svoje malo, nevaspitano dijete, što je jako rado radila dok se nije gospodin E. uselio, a šta joj se sada dešava? Brka informacije, ne uživa u životima drugih ljudi, već pet dana nije sišla do priateljice iz 1B da joj ispriča novosti, nema ona vremena za to, ona mora razbiti misteriju gospodina E.! I evo, već je sedam uvečer, on nije kući, je li moguće da on ima nekog prijatelja? I zaista, sutradan joj se učinilo da čuje kako razgovara sa nekim na telefon, i koliko god se trudila nije mogla čuti o čemu razgovaraju, niti jednu riječ nije mogla razabrati, možda su govorili na nekom stranom jeziku? Pa ju je onda uhvatila srdžba; ustala je sa svoje stolice i prišla ogradi na balkonu, pa se uhvatila za nju i nagela naprijed koliko god su joj njene osteoporotične kosti i prekomjerna kilaža dozvoljavali, sve dok nosem nije mogla gotovo dotaknuti drvo prozorskog okvira, ali i dalje nije ništa čula; nijednu riječenicu, nijednu riječ, čak nije mogla razabrati ni ton kojim je gospodin E. govorio, niti su joj povremene pauze u njegovom govoru nešto govorile; u svemu tome, nije čula kakav je glas tog nepoznatog čovjeka kojeg motri, da li je muževan i dubok, ili je ženskast i visok, dugo se to pitala, i dalje frustrirano slušajući daleki žamor razgovora na telefon, jer iz njegovog fizičkog izgleda ništa nije mogla zaključiti, pa čak ni kakav bi njegov glas mogao biti.

Ako je imao prijatelja, to znači da nije bio nedruštven, ali opet, nije bio naročito ni društven, jer je smatrala da bi čovjek njegovih

(nedefinisanih!) godina morao više izlaziti, ta, i ona je sigurno više izlazila u njegovim godinama, ili ako ništa, pričala na telefon sa svojim brbljavim priateljicama, praveći uvertiru za svoj penzionerski život nadzornice susjedstva.

Sluša li muziku? Gleda li TV? Čita li novine, knjige, časopise? U dnevnoj sobi ne! Ponekad bi joj se učinilo da čuje neki glas, ali ne njegov, nego mehanički, i nije znala dopire li sa radija ili televizora, pa bi upalila svoj radio i televizor i očajnički mijenjala programe, frekvencije, ne bi li dobila neku rezonanciju koja bi joj odala šta taj tajanstveni čovjek prati. Nadala se da bi preko toga uspjela dobiti bar neku informaciju o njegovoj psihi, ali ne! Dok bi ona mijenjala kanale u potrazi za njegovim, i svako malo izlazila na balkon i, hvatajući se za ogradu, nagingala se prema njegovom prozoru, elektronski aparat bi gospodin E. utišao ili ugasio, i iz njegovog stana bi do očajne Ane dopirala samo tišina, povremeno prekinuta kašljucanjem gospodina E.

Najsretnija bi bila kada bi ga mogla proglašiti samozatajnim, šutljivim čudakom, koji bježi od svijeta i ne stupa u interakciju ni sa kim, ali, ni takav nije bio! Vidjela ga je kako se uljudno pozdravlja sa svojim susjedima, pomaže onoj babuskari iz 4D da ponese svoje cekere, da se uljudno smješka, i dalje nikad ne zapamtiviš boju njegovog glasa, mada nije bio toliko tih da ga Ana nikad ne čuje. Čak je i nju ponekad pozdravio kroz prozor svoje dnevne sobe, gledajući u njen balkon sa koga je ona njega neprestano gledala, prijatnim osmijehom ili gestom nazdravljanja čaše. Šta je bilo u čaši? Alkohol? Možda je alkoholičar? Prokletstvo, nije znala! Podstaknuta njegovim suzdržanim, ali ipak prisutnim pozdravom, glasno ga je pozdravila i namjeravala započeti razgovor iz koga je, nadala se, mogla izvući određene informacije, ali on, kao da je osjetio njen nadolazeće brbljanje, rezervisano se nasmišlio i otisao iz dnevne sobe sa svojom čašom. Ana je poludjela.

Epilog

Te noći, kada je završila svoju večernju smjenu zurenja u susjedovu dnevnu sobu, dugo je ležala budna i ljutito razmišljala. Je li ona zaista

pokušala razgovarati s njim? Razgovarati? Ona, Ana, kojoj nikada nije moglo ništa promaći, koja je sa svima razgovarala pomoću par osnovnih fraza (dobar dan, kako ste, doviđenja) iako su oni znali šta ona radi na svom balkonu i da zna sve o njima, ali ipak, kojoj nikada ne bi palo na pamet umiljavati se nekome za informacije, ona je pokušala razgovarati sa gospodinom E.? A zašto? Jer ju je njegova misterija toliko frustrirala? Da se ne osramoti pred prijateljicom iz stana 1B? Ne, ne i ne! Ovo se mora završiti! I odlučila je poduzeti drastičnu mjeru.

Sa zadovoljstvom je gledala posljednji put sa svog balkona ravno u izlazna vrata stana gospodina E. njegova leđa i ogroman kofer u ruci (isprano smeđ, neupadljiv, kao i sve njegovo), a idućih nekoliko dana radnike koji su utovarali njegov namještaj u veliki kamion za selidbu (među namještajem je primijetila obični crni televizor koji joj je zadao muke, a tu je bio i neki radio – očigledno nikada neće sazнати koje je od to dvoje bilo u pitanju). Sretnija nego ikada u prethodna tri mjeseca, ispijala je svoju kaficu i zadovoljno slušala susjedu iz stana ispod kako se dere na svoju razmaženu djecu, i svoju snahu kako to isto radi iz stana iznad – ponovo su djeca bila ta koju je mogla mrziti, a njihove majke te koje je mogla osuđivati, i mogla se vratiti praćenju života svih ostalih susjeda koje je zapostavila tokom ova tri, tri i pol mjeseca tokom kojih je gospodin E. zaposjeo njen um. I konačno, bez stida je mogla otici kod svoje prijateljice iz 1B i pričati novosti koje je saznale. Kada je ona upita za gospodina E., samo će reći da njegove tajne sada ne valja otkrivati – ta ipak on više nije stanar zgrade, a Ana se kao brine o ljudskim pravima; samo će ispričati o gomili miševa koje je gospodin E. našao u svom stanu, bezuspješnim pozivima službi za deratizaciju i dezinfekciju, kao i nekoliko neplaćenih računa koji mu greškom nikada nisu stigli u poštansko sanduče, i niko nikada neće sazнатi koliko je Ana ruke zaprljala da bi ponovo postigla svoj duševni mir isprativši tog užasnog čovjeka, gospodina E., iz njegovog stana.

(Užasnog? Ne, on nema tu osobinu. Ana je odavno shvatila da on nema nijednu osobinu. Ali ono što je njegova bezosobenost radila Ani, eh to, to je za Anu bilo užasno.)

Stevan Šarčević

BRUTTO CANE

Sobičak je sumoran i zagušljiv. Otvorivši umušene prozore, Siniša ulazi u kupatilo. Naravno, tople vode nema. Šta je drugo i očekivao? Svejedno. Trlja telo, uporno i bolno. Oblaći čistu odeću. Već sutra će opet kopati kanale i pevati od sreće što ima posao.

Spušta se u olinjali naslonjač i duboko uzdiše. Trenutak potom odjeknu sirena. Dolaze. Hoće li nastaviti ka jugu ili će ovde istovariti smrt? Pre ili kasnije nešto se mora desiti, ali to nije sada. Ne u ovom besmislenom i bezizglednom danu. Glad je negde dole, još potmula, ali sve jasnija. Sklapa oči.

Kasnije, ustaje, proteže se, pali svetlo. Zaspao je. Raspoznaće predmet na stolu. Da li je taj koverat bio tu, ili ga je gazdarica unela kad je usnio?

Baba ga ne voli. Trpi ga tek zbog novca za stanarinu. Pa opet, teško bi kome izdala ovaj ćumez. Čak i kad bi joj to nekim čudom pošlo za rukom, ko bi bio pogodniji od njega za skrivanje pred kontrolarama? Koliko god se baba trudila da sakrije podstanara, on se trostruko brižnije sklanjaо od pozivara. Ne ide mu se u rat. Ne u ovaj unapred izgubljeni rat.

Uzima koverat i prepoznaje bratov rukopis. Neočekivano. Odavno mu se nije javljaо. Doduše, ni on nije preterano revnosten u kontaktima. Nešto zbog skrivanja, a još više zbog nezainteresovanosti. Pa ipak, neka ga zebnja prožima. Zašto bi mu se javljaо? Nervoznim pokretom

otvara kovertu i čuđenje se udvostručuje. U koverti je još jedna koverta. Čvrsta, napola presavijena. Avionska pošta. Kako li je stigla preko neba prepunog bombardera? Ili je došla ranije, dok su još nebesa bila pitoma? Ko zna. Adresirano je na njegovo ime. Stara adresa. Mesto na kojem nije smeо da se zadržava. Pažljivije zagleda pećate na luksuznoj hartiji. Italija! Pismo je stiglo iz Italije. Milano! Da li je moguće?

Nada ga prožima. Našli su prolaz kroz sankcije! Njegova stipendija će ponovo stizati! Vratiće se studijama! Drhtavim rukama okreće kovertu. Pogled spušta na kitnjasti rukopis i stomak mu se grči u bodljikavo klupko: Giovanna Terzo!

Koverat mu ispada iz ruke i noge ga izdaju. Ona! Spušta se na stolicu. Divlje uspomene ga preplavljuju. Snažno, bolno, nemilosrdno. Ta đavolska žena, ista ona koja je isterala iz njega svaku pomisao na stid i naučila ga da je tek deo prirode. Ona koja ga je imala, a zatim odbacila i vratila u tmurno sivilo svakodnevice!

Sećanja naviru. Nepregledna pusta kukuruzišta, samo njih troje i sloboda. Sloboda da juri, oseća vrelinu Sunca na koži, da ga prati njen zaštitnički pogled... Pa onda hotelska soba. Dodiri i milovanja, poljupci i strahovanja...

Beše to još zlatno doba danas nepostojeće države, epoha mrtvog predsednika, umirućeg samoupravljanja i besplatnih ulaznica. Period zlatan kao vrelo Sunce nad beskrajnim poljima, nepouzdan kao toskansko vino i uzbudljiv kao miris žene. Duboko potisnuta sećanja se stadoše vraćati. Uspomene s razlogom zakopane i izbegavane.

Đovana!

Nisu mu roditelji bili sirotinja. Ne tada. Niko u ta vremena to nije bio. A što su mu za svaki školski raspust nalazili posao bilo je stoga što su žeeli da stekne radne navike.

Kad malo bolje razmisli sve je počelo od Antuna. Beše to poslednje leto pre polaska na fakultet. Planirao je mesec dana prikupljanja novca, pa pravac rivijera. Popodne, sasvim obično. Plac, bezazleno očišćavanje sa curama. Onda je došao Antun sa tim predlogom. Laka

zarada, nikakav napor. Posao se satojao u pomaganju stranim lovцима. Lovačko udruženje plaća. Delovalo je lagano, da lakše nije moglo biti.

Nikad pre toga nije čuo za afričku grlicu. Malena, topla, mekana i strašljiva. Ko zna zašto su se jata tih ptica skupljala nad bačkim poljima, a ne negde u sunčanoj Lombardiji. Da li su znale za neutaživ apetit ondašnjih gurmana i za gorljivu strast italijanskih lovaca?

Prva tri dana bio je dodeljen dvojici matoraca koji su češće promašivali no pogađali. Kad bi pogodili i plen se strovalio negde u poljima, viknuli bi „trovare“ i njegovo je bilo da pronađe plen. U početku je bio neuspешан, a onda je shvatio da mora reagovati još dok ptica pada. Ustremiti se poput munje. Jer lovačkim udruženjima bio je potreban novac koji su tako lagodno razbacivali italijanski lovci. A za to se tražilo pozrtvovanje i odanost. Nijedna mu ptica više nije izmakla. Donosio ih je još drhtave i lepetave i posmatrao kako im zavrću šije. Na kraju dana nagradivali bi ga šuštavim novčanicama, mnogo bogatije od onoga što bi dobio za dirinčenje sa zidarima. Nekoliko puta menjao je ekipu, a uštedevina je postajala sve obilnija. Mogao je prestati, ali hteo je više. Više je i dobio.

Đovanu je prvi put video jednog vedrog letnjeg jutra. Desetak juноša tiskalo se pred hotelom, pazeći da se ničim ne zamere bać' Josi, koji je nadmoćno stajao pred njima. Jer, koga bi čika Joso izgrdio, taj para više ne bi omirisao. Nikad za lov nije bilo potrebno više od polovine okupljenih i svemoćni predstavnik lovačkog udruženja je to vešto koristio za zavođenje discipline. Pa ipak, Siniša je bio siguran u sebe. Visok, dugonog i mišićav, bio je savršeni krvoslednik.

Impresivna žena, krupnog stasa, snažne čeljusti, visokog čela i čulnih usana pojavila se poput otelotvorena Artemide, ponosito uzdigнуте glave i gospodstvenog držanja. Pogled krupnih očiju ispitivački je kružio preko okupljenih i najzad se zaustavio na Siniši. Krupna Italijanka pokaza na njega, a čika Joso se udvorički nasmeši. Da je samo bolje otvorio oči, video bi koliko je ta žena opasna. Bio je premlad, bio je zelen i naivan.

Stresa glavom pokušavajući da odagna misli, ali one kao da imaju sopstvenu volju. Ne može ih se oslobođiti.

Većina Italijana vozilo je gradske aute, u najboljem slučaju fijatove kampanjole, ali ne i ona. Upravljalja je velikim lendrover difenderom, posebno uređenim za lov, sa svega dva sedišta odvojena od zadnjeg dela snažnom rešetkom. Sedишta zauzimaše Đovana i Antonio, koji joj je bio muž, ili možda tek ljubavnik. Nikada to Siniša nije razabrao. Sinišino mesto bilo je u tovarnom delu, neudobno stešnjeno među zvežljajima. Ipak, sve bi bilo tek ustaljena rutina da nije bilo dve stvari.

Njegove mladosti i Đovanine privlačnosti.

Zašto bi mu ona pisala? Kad je odlazila ni osvrnula se nije. Neodlučno otvara koverat. U njemu gomila presavijenih hartija. Cimnu i pred njega ispadoše fotografije. To ga iznenadi, pa odloži hartije na sto. Prikuplja rasute slike. Na prvoj je zgrada nejasnih razmara. Sva je u nivoima i kolonadama, a oko nje se prostiru travnjaci i park. Ne nalazi ništa zanimljivo, pa prelazi na iduću. Dah mu zastaje. Na terasi iste zgrade sedi Đovana, neformalno odevena. Farmerice, majica, kaubojski šešir. Telo joj je i dalje raskošno. Najviše ga zaokuplja njen pogled. Onakav kakvim ga je zauvek okovala! Pogled predatora. Usne joj se smeše, ali u očima blista neka vatrica, gotovo pretnja. Fotograf joj je dušu uhvatio. Sklapa oči i priseća se prvog lova s njom. Kao da se ponovo zaustavlja kraj Antonija kome o ramenu vise dve puške i čuje tresak vrata automobila za sobom. Đovana uzima jednu od pušaka i kreće ka poljima. Gotovo da i nije bio svestan kako mu se pogled prikovao za njenu stražnjicu. Neko vreme su hodali, a on je postajao sve svesniji da ga anatomija izdaje, Odvraćao je pogled, pokušavao da misli na druge stvari. Zalud. Uzbuđenje je svakim trenom postajalo sve jače i sve očitije. Onda se desilo neizbežno; Đovana se okrenula. Lice joj ozari osmeh i to beše sve, ali on je znao da je otkriven. Vatra stida razli mu se obrazima, i ženin osmeh postade širi. Par grlica uzlete. Zaprepašćujućom brzinom ona podiže pušku i okinu. Smrtonosno. Jedna od ptica se strovali u kukuruze. Progonjen osećajem krivice, jurnu brže no ikada. Željan dokazivanja gotovo da i nije osetio kako

ga oštri listovi kukuruza povređuju. Grlica se bacakala nedaleko. Siniša je hitro dograbi i zaždi natrag. Đovana je čekala uzdignute glave i izbačenih grudi. Puška joj je počivala u pregibu ruke, a pogled joj beše usmeren ka njemu. Siniša joj pruži pticu. Nehajno ju je dokrajčila i ubacila u torbu, sve vreme zureći u njega pogledom mračnim kao noć. Izraz lica joj beše nešto između čuđenja i detinje radosti. Najzad podiže ruku i prevuče mu prstom preko čela, pa odšeta do kukuružišta. Prevukla je ponovo prstom preko ivice jednog krvavog lista i mračno se osmehnula. Vraćajući se izvukla je iz džepa novčanik. Novčanica koju mu je pružila imala je tri nule. Uzeo ju je.

Otvara oči, oseća se nelagodno. Fotografija je i dalje pred njim i najednom shvata veličinu zdanja na prethodnoj slici. Poredi ih i shvata da se na zgradi nalaze bezbrojni prozori i vrata. Ono što je u prvi mah smatrao žbunjem, u stvari je egzotično drveće, a naizgled stazica je zapravo široko asfaltirani kolski prilaz. Iznenada shvata koliko je to luksuzno zdanje. I još nešto. Zna zbog čega je fotografija priložena. To je Đovanin dom. Priseća se noći posle prvog susreta. Noći vlažnih snova. Prvog posezanja za sobom. Odbacuje te misli i uzima sledeću fotografiju. Snimana je unutra, verovatno u istoj kući. Prostrana soba, sva u drvetu i duborezu. Na zidovima su umetničke slike i lovački trofeji. Sred tavanice je kristalni luster. Ogroman. Uokolo se nazire antikvarni nameštaj, a centar slike su šank i Đovana. Odevena je u večernju haljinu, zavodljivo prekrštenih bucmastih nogu. Sedi uspravnih leđa na barskoj stolici, a teške grudi naziru se kroz duboki dekolte. Gusta kosa pokupljena je u punđu povrh glave, a nekoliko nestasnih pramičaka padaju joj preko lica. Podseća ga na prvu sedmicu njihovog poznanstva. Tada je imala sličnu frizuru. Poslednji dani pred oluju. Iako ga je strankinja uzbudivala nepromjenjenom žestinom, nepriyatne scene se nisu ponavljale. Svake večeri ga je odvozila kući i bogato darivala napojnicama.

Pažljivije zagleda Đovanino lice. Gleda ravno u objektiv, ali kao da to nije ona. U njenom pogledu su brige. Zavodljivost poze deluje neprirodno. Kao da je tek ciljano, s namerama o kojima može tek da

nagađa. Podseća na lavicu što negde posred savane vreba plen. O, bože, kako je to uopšte i počelo?

Tog dana Sunce beše ubistveno, a potraga za grlicama napornija nego obično. Nije bio pri apetitu, pa nije doručkovao. Kad mu je oko podneva Antonio rekao „bere“ i ponudio flašu, primio je to lagodno. Posle toga vino sa ukusom juga pružano mu je ponovo i ponovo, a on je pio. Neoprezno, žedno, zahvalno. Prijalo je. Svakim trenom raspoloženje beše sve bolje, a noge sve hitrije. Dan je proticao prepun sveltilih događaja. Sve dok vino nije udarilo.

Posle toga vrtoglavica i slabost, Đovanin promukli smeh, trukanje u tovarnom delu vozila. Poslednje čega se jasno sećao bila je ogromna kutija, do vrha ispunjena, gde među mrtva telašca ubacuju još grlica, pa hotelski službenik koji ga izvlači iz auta i pomaže mu da se uspne uz stepenice...

Odlaže fotografije i prebira po hartijama zatečenim u koverti. Zvaničnog su izgleda, uredno overeni gomilom štambilja. „Permesso di soggiorno“, „certificato di residenza“. Na svakom od tih papira prepoznaće svoje i Đovano ime. Poslednji je list ružičaste hartije što miriše po čempresu i ruzmarinu. Baš kao što je i ona mirisala.

I dan danas se oštroti seća bola i mamurluka koji su ga mučili dok se budio u praskozorje na travi pred sopstvenom kapijom. Podigao se, potražio ključ i tegobno se zateturao. Svi su spavali. Dugo je potom povraćao. Čas u dvorištu, čas nad klozetom. Sećanja na prethodne događaje behu varljiva i nesigurna. U magnovenju se prisećao poljubaca. Onih mekanih, toplih i željenih, ali i onih drugih. Bol je govorio da je učinjeno nešto neprirodno. Nešto bludno i izvitopereno, nešto što je bolje zaboraviti. Kad bi legao soba se vrtela, mučnina ga je podizala, terala da povrati. Iznova i iznova...

Tekst je otkucan pisaćom mašinom, na srpskom. Do đavola! Pa Dovana ne govorи srpski! Podiđe ga nelagoda od pomisli da je reči, njemu upućene, neko prevodio i bezlično otipkao. Istini za volju, to i nije bilo mnogo. Ništa intimnije od dokumenata italijanske vlade.

„Dragi cucciolo.

Potreban si mi.

Sve sam pripremila za tvoj bezbedni dolazak. Dokumenti su pri-loženi.

Za probleme koje možeš imati obrati se g. Branislavu Ćosiću na tel. 064/55-43-86

Ljubim.

G.“

Priseća se kako je idućeg dana bolovao. Stomak mu je bio u grlu, telo bolno, a misli u haosu. Otac i mati su rano izjutra otišli na posao, a brat je po običaju nestao. Kuća beše pusta i tiha. U svesnim trenuci-ma bio je čas ogorčen, čas prepun kajanja. Uglavnom je spavao. Slede-čih dana jednostavno nije otisao na posao.

Uznemiren tim mislima ustaje i nervozno šeta po sobičku. Pose-že za fotografijama, pa trza ruku. Ne može ga tek tako pozvati deset godina kasnije! Ne! Dohvata jaknu, trpa hartije u džep, navlači patike i izlazi. Prolećni vazduh prepun je polena i vlage. Ubila ga je, a život mu nije oduzela. Zastaje i oslanja se o topolu kraj pločnika. Uspomene nastavljaju svoj crni ples.

Po njega je najpre došao Antun. Odbio je da se vrati. Potom je prošlo još tri dana, a onda se pojavio gospođ Joso. Pričao je kao da se znaju godinama. Tek kasnije spomenu da bi dobijao trostrukе dnev-nice, samo da se vrati na posao. Siniša nije prepoznavao moć koja ga je grabila. Nije shvatao šta se od njega traži, niti je prihvatao da je Đovana toliko moćna. Ucenjivala je, pretila, podmićivala. A njegov odgovor je ostao isti. Nije mogao ni da pomisli na ponovni susret sa njom. Potom su dani prolazili kao u bunilu. Pokušavao je da izlazi, da se druži, da nastavi tamo gde je stao. Nije išlo. Imao je osećaj da mu je sve ispisano na čelu. U svakoj reči sagovornika nalazio je podsmeh i izrugivanje. Potom se povukao u svoju sobu.

– Marke?

Podiže pogled na brutalno lice nalik buldogu. Sitni muvator. Šibi-car. Ozbiljni igrači su u sumračnim kancelarijama i po mondenskim

letovalištima. U vilama po Lombardiji. Kakvi su mu uopšte ovde izgledi? Koja budućnost ikoga čeka u ovom čmaru civilizacije? Redovi za šećer, benzin iz kanti, hiperinflacija, smrt na ratištima, bombarderi nad glacom. Legalizovana otimačina. Glad, propast, smrt.

Odmahuje glacom i zaobilazi krupnog muškarca.

Onog dana kad je stigao poziv iz advokatske kancelarije Miličević, otac se doterao kao za venčanje i odazvao se zlih slutnji i teška koraka. Oduvek je bio težak čovek, ali slom posle onih zaduživanja pretvorio ga je u senku. Isto veče u Sinišinu sobu majka je ušla sva ozarena. Fondacija „Benevolenza“ iz Milana mu je dodelila stipendiju! Trebalo je samo da priloži potvrdu o upisu. Za trenutak je poverovao u čuda, a onda mu majka saopšti i uslov dodeljivanja. Tri meseca posla za italijanske lovce. Istog trena znao je ko стојиiza „dobročinstva“. Kada je u prvi mah odbio, majka je plakala, a otac je bio ozbiljan.

Telefonska govornica je ruinirana, a slušalica otkinuta. Zid je prekriven grafitima među kojima se ističe ogromna meta. Posao je sjajno odraćen i slika bi dobro prošla u bilo kom muzeju moderne umetnosti. Vrlo popularan simbol u poslednje vreme. Šta nagoni ljude da crtaju mete po sopstvenim domovima? Bombe i noćni napadi nisu zafrkancija. Svako sa imalo razuma skrivao bi se pred silom. A Mi? Crtamo metu po sopstvenim telima, dežuramo po mostovima, pevamo... Jedini narod na svetu koji proslavlja sopstveni poraz. Jebalo ih Kosovo! Nastavlja prema zgradi pošte.

Kroz glavu mu prolete jutro posle predaje pred rasplakanim roditeljima.. Gizzavi lovci su dolazili, birali, odlazili. Pojavila se i Đovana i gracioznim korakom se zaputila ravno ka njemu. Zastade nasmešena, a onda ga ošamari nadlanicom. Čika Joso skrenuo pogled, mrmor utihnu, a momci oko njega se odmakoše. Tišina postade nestvarna. Bol u korenu nosa bio je oštar. Đovana se okrenuo i bez reći krenuo ka lendroveru. Otvorila mu je prtljažna vrata i on je znao šta mu je činiti. Poslednji put se osvrte. Tek toliko da vidi da nikog ne zanima.

U pošti, red se otegao. Probi se kroz gomilu nadrndanih penzionera, ignorisući besna dobacivanja. Službenica ga nezainteresovano

odmeri i uputi na „kabinu 2“. Pompezan naziv za telefonski aparat sakriven tek prozirnim plastičnim oknima. Vadi papire, izdvaja Đovanino pismo. Fotografije se rasipaju po patosu. Kupi ih i u magnovenju primećuje jednu koja je sve do tada ostala skrivena. Na njoj je dete. U pozadini je more, nalazi se na palubi nekakve brodice. Kupači kostim je žut sa uzorkom ananasa. Okvir smešnih tamnih naočara takođe je žut, a usne su napućene u nekarakteristično preziv izraz za devojčicu od desetak godina. Zašto je ova fotografija tu? To je Đovanina kćer? Nebitno. Trpa fotografije u džep. Potom ga naglo obuzima grozničavost. Osećaj da je poslednja prilika da pobegne odavde. Ako sada ne okreće taj broj, nikad se više neće usuditi. Utiskava cifre. Čeka. Predugo. Najzad se javlja duboki samouvereni glas.

- Ćosić, ministarstvo...
- Rečeno mi je da nazovem ovaj broj – sa druge strane nastade pauza.
- Ko vam je rekao? – glas sagovornika postaje oprezan..
- Đovana Terco – reče
- Oh... Vi ste onda sigurno... – pauza. Čiča iz reda bestidno pilji u njega i najednom se oseća razgolićenim. Poznat osećaj. Imao ga je jedne od onih večeri kad ga je Đovana prikazivala društvu i kad su pili Trebbiano d’Abruzzo i jeli gambore na buzaru. Ignorišući iritantni do-dir kicoške odeće na depiliranoj koži, sedeо je čutke u društvu desetak lovaca. Ništa novo. Onda je u društvo zabasao uštogljeni predsednik opštine. Nije govorio italijanski. Uz njega sede i prevodilac. Žena. Poznavao ju je. Njihova treća komšinica. Cele večeri nije skidala pogleda s njega. Đovana bi ga povremeno pogladila po obrazu, tek da pokaže ko gospodari dušama. Posle ga je odvela u sobu, gde ga je Antonio uzeo dva puta. Đovana je posmatrala...
- Siniša Marković... Zar ne? – prenu ga glas iz slušalice.
- Da.
- Pa gde ste dosad? Odavno sam očekivao vaš poziv.
- Ja...

– Nije važno. Vidite, mogu vam obezbediti pasoš i prevoz do granice već sutra. Službeno vozilo, neće biti kontrole. Mađari će biti obavešteni. Odvešće vas do aerodroma. Avionsku kartu imate, zar ne?

– Imam.

– Kad stignete morate se prijaviti lokalnoj policiji. Oni će vam ovesti boravišnu dozvolu i pobrinuće se da gospođa Terco bude obavestena. Odgovara vam sutra?

– Da.

– U redu. Subotica, zar ne?

– Da – opet nastade pauza. „Kod hotela „Patria“ u 18.30. Imamo vašu fotografiju, vozač će vas prepoznati. Budite tačni.

– Hoću.

– I ne zovite nikad više ovaj broj – veza se prekide.

***

Budi se vlažan. Znoj i seme razliveno po čaršavu. Sanja je. San koji mu odavno nije dolazio. Stresa se od otrovno jasnih slika. Vrata prtljažnika se otvaraju i nad njim se nadnosi Đovana. Glas joj je kao iz Felinijevih filmova. On skače poput cigre i izleće iz auta. Ona ponavlja: „scendere, scendere“. Ništa ne razume. Ni njeni nervozni pokreti ne pomažu. Onda počinje da mu povlači majicu i najednom shvata – hoće ga golog! Otrže se i počinje da uzmiče. Antonio ga otpazi dohvata za ruke. Đovanino koleno mu se zariva u prepone, jednom, pa još jednom. Prodorni bol ga savija i nema snage da se opire. Šutiraju ga. Zatim, uz glasan smeh, svlače sa njega sve do poslednje krpice. Skvrčen je na bockavoju travu. Onda postaje svestan tištine. Podiže pogled. Ono dvoje lagano odmiču preko polja. Preplavljuje ga strah. Đovana i Antonio su daleko, odeća je kod njih, a on go golcat leži u nečijoj njivi. Ustaje, juri, sustiže ih, cvili, moli. Oni kao da ga ne primećuju. Odmereno napreduju, sve dok najednom grlica ne prhnu. Đovana puca, ptica pada, a Antonio više: „trovare!“. Zastaje zbumjeno, a Antonio ga plješće po stražnjici i ponavlja „trovare!“. Osmeh na

Dovaninom licu deluje ohrabrujuće. Lov se nastavlja kao da se ništa nije promenilo. Postiđenost se pretvara u blagu nelagodu.

San. Sve je to sada tek san. Čitavo to prokleto leto. Ustaje i baca pogled na sat. Prespavao je čitavo prepodne. Taman ima vremena da posvršava poslove. Jednom za svagda. Ne uspeva da se otrese uspomena što ga progone kroz snove. Bilo je to prvi put. Jedini put kad je osetio stid. Potom je postao nestrljiv poput ždrebata i sam je zbacio odecu još u prtljažniku lendrovera. Čeznuo je da oseti travu pod stopalima. Doduše, kukuruz ga je i nadalje povređivao, prcov mu se zabijao u bosa stopala, ali sve je to spadalo u cenu ljubavi. Voleo ju je.

Ruča u ekspres restoranu. Na trenutak pomišlja da se javi bratu, pa odustaje. Niti su bliski, niti zna šta bi mu rekao. Nije ga video još od očeve sahrane. Od svih prijatelja na koje je matori sav imetak spiskao, niko se nije pojavio da ga isprati na večni počinak. Progonjen tim mislima stiže do stana. Baba samo što se nije šlogirala kad joj je isplatio kompletan dug za stanarinu i otkazao stan. Ulazi u sobu i prebira po stvarima. Pribor za higijenu, sitnice, novac. Drugo mu i ne treba. Višak ostaje gazdarici. Možda nešto od toga unovči. Sa dna ormara uzima nešto predugo zapostavljeno. Odecu kakvu nikad ne bi odabrao da ju je sam kupovao. Bele pantalone, espadrile, havajska košulja. Přeseti se kućerine okružene parkom, prostorije uređene poput lekarske ordinacije i čikice u vrećastim čakširama i komotnoj košulji. Znao ga je iz bolnice, ali tamo je nosio beli mantil. Đovana se udobno zavalila u naslonjač i zapalila je cigaretu, a čiča mu reče:

- Svuci se, dečko – pa, bolje ga osmotrivši, promrmlja: – o bože.
- Kako su te rane nastale? – pitao je lekar navlačeći medicinske rukavice.

– Kukuruz. Granje. Trnje – procedio je Siniša. Doktor je dohvatio lavor i stao mu brisati telo, a miris medicinskog sapuna zapahnuo mu je nozdrve. Zatim je posegao za skalpelom.

– Rane su se zaprljale. Moram ih očistiti – rekao je, pa počeo da struže. Dugo, predugo. Bolelo je. Namazao ga je nečim što je zaudaralo

na medicinu i peklo kao đavo. Najzad je uzeo zavoje i počeo je da ih odmotava.

– Non! – Đovanin glas odjeknuo je poput pucnja. Doktor zastade.

– Infekcija... – započe starac, ali žena ga grubo prekide: – Non!

Na to je čića dohvatio prljavu odeću i pružio ju je prema njoj. Ona ustade bez reči i napusti prostoriju. Doktor uzdahnu, prekri ga čaršavom, pa i sam izade. Začuo je potom paljenje kola i tihe šumove po kući. U neko doba vrata se otvorile. Đovana je nosila šarene kese iz kojih je izvadila novu odeću. Upravo ovu koju je sve ove godine čuvao.

– Pazi se dečače – reče čića tiho. Uto Đovana dade matorom šaku novčanica, na šta se ovaj udvoički nasmeši.

Sećanja su sve jasnija, ali trudi se da ih odbaci. Pokušava da skrene misli. Pogledom obuhvata sobičak u kome je proveo poslednje godine života.

Dom!

Prljav, teskoban, privremen.

Baš kao i njegova duša.

Sat otkucava brzo, brže, najbrže.

Vreme je.

Ustaje, polazi, ne osvrće se.

Zatvara za sobom vrata sa osećajem cepanja u grudima. Zadah truleži i raspadanja iz obližnjeg kontejnera je nepodnošljiv i prati ga čak i kad ga je već poodavno ostavio za sobom. Mučnina mu tera želudac u grlo i produžava korak. Ne osvrće se, hoda poput automata. Boji se da će, ako zastane ili se osvrne, sve nestati. Stiže na dogovorenog mesto. Neobrijani čovek, u prljavoj uniformi praznih nogavica, svira violinu. Dvoržakova humoreska bi trebalo da je veselo komad, ali sad zvuči tužno. Očajno. Tera mu suze na oči. Vadi svežanj novčanica i odvaja jednu. Zatim još jednu. Crni auto službenih tablica uspinje se na trotoar. Prednjim točkom udara u prosjakovu kutiju, rasipa sitniš na sve strane i zaustavlja se tik uz Sinišu. Struganje gudala prestaje, prolaznici ubrzavaju korak i skreću pogled, a Sinišu kao da je oštrica preko grudi zasekla. Zatamnjeno staklo se spušta.

– Siniša Marković? – čuje svoje ime dok posmatra očaj u pogledu čoveka koji se opršta od svoje zarade. Naglim pokretom trpa u prosjakovu ruku sav svoj novac. Tamo gde ide neće mu trebati. Ne čeka reakciju, već ulazi u kola. Polaze. Sve vreme puta zuri u čelavo vozačevo teme i nema osećaj da se kola kreću. U glavi mu odjekuju čemerni zvuci violine, stomak mu se grči i čvrsto pritiše šake o butine. Vreme je postalo nevažno, misli nestaju. Tek mnogo kasnije oseća da se vozilo zaustavilo.

– Mađarski kolega vas čeka – suvo izgovori šofer. Siniša klecava izlazi iz vozila, noseći u dve plastične kese svu svoju ubogu imovinu. Osvrće se oko sebe. I ispred i iza njih preprečeni su policijski auti. Policija ga je oduvek činila nervoznim. Sad je nepodnošljivo. Sa obe strane otegle su se beskrajne kolone. Oštiri zvuci sirena zaglušuju misli i čini se da će mu glava eksplodirati. Vozila kraj njega su gotovo identična, razlikuju ih samo tablice i to što na onome u koje ulazi blješti rotaciono svetlo. Zauzima mesto, a srce mu u slepoočnicama bije. Kreću, silaze u polje i obilaze kolonu. Zatim bez zaustavljanja prolaze kraj carinarskih objekata i nastavljaju širokim autoputem. Pokušava da obuzda drhtavicu dok posmatra kako prolaze čas kroz polja, čas kraj živopisnih kućica. Krajolik potpuno drugačiji od svega što poznaće. Najzad ulaze u grad i prolaze jednoličnim sivim ulicama, sumornim poput njegovih misli. Onda se zaustavljaju.

– Varunk egy piciket – reče šofer pa izade iz kola i zapali cigaretu. S leve strane je park, sa desne trg i šetalište. Grlo mu je suvo. Unaokolo se uzdižu secenionističke fasade. Kroz otvoreni prozor mešaju se miris proleća, vonj pečenih kobasicu i aroma svežeg peciva. Trg je uređan. Pred jednom od zgrada postavljene su baštenske garniture. Vidi utegnute parove i nekolicinu roditelja sa decom. Neko vreme pogled mu rastreseno počiva na prizoru, a onda primećuje velikog olinjalog psa koji nesigurno prilazi bašti. To ga na trenutak umiri. Devojčica što sedi sa materom pruža ručicu ka psu, na šta se rep živahno pokrene. Majka se okreće namrgodenja, pa siknu:

– Randa kutya! – Devojčica podiže pogled, izraz joj se menja i uđara psa. *Odvratno pseto*, prevede u sebi Siniša. Odvratno pseto! Oči mu sevnuše. Misao se sklapa i sada zna šta je toliko strano i neobično na Dovaninoj fotografiji. Majčin pogled!

Minibus sa oznakama „Alitalia“ zaustavlja se i uniformisani vozač prilazi, pa uslužno otvara vrata sa njegove strane.

– Tessek uram – obraća mu se ljubazno.

Siniša podiže glavu i čvrstim korakom polazi ka minibusu.

Denis Giljević

BILJEŠKA O PIZDCU

Bila jednom jedna zgoda, a ta je zgoda bila da je dvaput bio jedan pisac. Umislio si pisac da mu jedan život neće biti dovoljan, da mu neće u jednom času biti dosta svega, pa se u neko doba svog života pomnožio. Jedan pisac puta dva. Dva životna puta, jedan za drugim. No to je bila jednadžba s jednim nepoznatim, a ne nepoznanim. Smetnuo je s uma taj pisac da mu jedan poput njega puta dva dođe isto kao i da se pomnožio s nulom.– Dvojka, dvica, dva – pomisli pisac potkraj ponavljanja razreda životne škole, – nikako ne može biti dovoljan. Čak i u ovome nadasve neobičnom postkozmičkom slučaju to je jednak nedovoljnoj ocjeni.

Htio je toliko toga reći... Ali bio je pisac, a ne govornik. Za izgovoriti sve ne bi mu bila dovoljna ni dva, a tek za sročiti, na papir pretočiti... Htio je još reći kako mu dva života jednostavno neće biti dovoljna da postane netko i nešto. Namjeravao je i to zapisati, ali ponestajalo mu je vremena. Upregnuo je svu preostalu volju, svu silu, svu silu volje i... Zgoda se pretvorila u prigodu. Pisac je u rukama držao konce svojeg trećeg života.

A treći je život piscu bio ispunjen – pisanjem. Pisanje mu je pak malo manje bilo ispunjeno životom. – Ako dovoljno puta puta ponoviš laž ona će postati istina.... Kad bih se uspio ponoviti dovoljno puta, mogao bih postati, mogao bih... – razmišljao je pisac pišući.

Previše je razmišljao pa i nije bogznašto napisao. Riječi i rečenica bilo je mnogo, ipak je pred sobom imao cijeli život, iza sebe čak dva, ali uglavnom se ponavlja.

Čuda se događaju samo jednom u životu. Shvatio je to nakon šestog. Čuda. Života. Bili su prosječni. Ništa posebno. Takav život mogao je imati svatko. A onda, potkraj... Čudo. U svakom po jedno.

Nadahnut čudima, pisac je pisao trilogije o životu koji piše romane. Kuckao je i nakucavao od jutra do mraka. Zamislite knjižurine od tristotinjak i više stranica o junaku koji po cijele dane samo radi, piša, razmnožava se, sere... Ili mrzi, sere, piša, voli.... Ili pak piše, sere, piše, jede, piše, piše, piše... I ništa više.

Uljuljkani ustupcima usuda koji je prema njemu bio tako široke ruke, blagonaklon, piscu se, u poređenju s vječnošću, vrlo rano dogodilo da se ukaka od straha. Tog je dana odgađao odlazak na zahod, stiskao, preznojavao se, crvenio, trpio, sve samo da mu ne utekne misao. A onda je srce stalo, odjednom je prestalo kucati. Pluća su iznenada propustila sljedeći obrok svježeg zraka. I sfinkter je popustio. *Po čemu ćeš covjeka pamtitи ako zadnje što izade iz njega bude govno?* Misao koju je tako herojski branio sad je naprosto iscurila iz njega.

Ubrzo je uslijedio kolektivni uzdah olakšanja. Odahnuli su stanari. Pomisili su da se dogodilo čudo (bili su glipi, priproste seljačine u gradskim stanovima – smrt je čudo koliko i Coelho s posvetom za rođendan, par uniseks čarapa pod jelkom ili ruža za Valentinovo). Nesnosno, danonoćno, jednolično, uporno kucanje, napokon je prestalo. Netko je pozvao vatrogasce, netko svećenika, netko bravara, neki su, zlu ne trebalo, dozvali branitelje (jedni po službenoj dužnosti, drugi pak po moralnoj nužnosti), a neki pak razvojačene branitelje, zlu trebalo, ukoliko nekome padne na pamet otpočeti prljavi rat za ostavštinu. Većina ih je ipak okrenula broj hitne. A jedva je prošlo 48 sati tišine. Bilo je ljeto – sparno, vruće, ljepljivo – iskreni prijatelj truljenja. Pomisao na dugotrajan i nepodnošljiv smrad raspadanja odigrala je na otvorenoj ljetnoj pozornici ulogu ljudskosti.

Našli su ga za pisaćim stolom, zgrbljenog nad tipkovnicom na kojoj se slova više nisu niti nazirala. Liječnik je podigao piščevu ruku sa stola kao da je novčić pronađen na ulici i opipao bilo. – Ne kuca više – reče liječnik kao da priseže. – Hvala nebesima – reče netko od onih koji su birali hitnu. – Tko je taj čovjek? – upita liječnik. – Bio je pisac – oglasila se žena koja je, iz razloga koje bi mogao razumjeti jedino Ray Bradbury, pozvala vatrogasce te pokrenula val žamora. – Pisac... A kako se zvao? – upita liječnik, zamijenivši pitanje etike s etiketom.

Susjedi, vatrogasna ekipa, branitelji i ostali koji su se gomilali oko pisca i žamorili kao na sajmu odjednom su zanijemili. Jedino što se moglo čuti za te iznenadne minute šutnje, posvećene posljednjem hračku njihova srama, bilo je nesnosno, jednolično, uporno zujanje masnih, tustih muha. Nisu se rojile iznad skorenog izmeta čiji je vonj polako zamirao ili tijela nesretnika čije ih ruke više nisu mogle dohvati nego oko živilih glava natopljenih znojem. Čovjek bi na trenutak pomislio da drže do dostojanstva smrti, ali muha je znala, svaka je muha dobro znala da ih zadnje govno može nahraniti za jedan dan, ali zujati oko ljudi moglo ih je nahraniti za cijeli život. Klonile su se smrti, nisu joj gladile kosu poput razumnih bića. – Nitko u svijetu tom imena mu ne znade? – uz pretjerano iščuđavanje izusti liječnik kao pjesnik. – Nije imao imena – dobaci čovjek koji je pozvao razvojačene branitelje na način da nije bilo moguće razaznati radi li se o pitanju ili zaključku. – Svatko ima ime! – odbrusi netko. – Mjesta, napravite mjesta – medicinski tehničar probijao se kroz ruliju i tulio kao sirena, – dajte liječniku zraka! – Imaš ime? – upita liječnik kad se tehničar spustio na koljena. – Darijan Žarić. – Ne svoje, njegovo... – Ievgenij Childs. – Otkud? – iščuđivali su se svi, od najmlađe udovice do najstarijeg umirovljenika. – Otud – reče tehničar pritišćući sljepoočnicu kažiprstom. – Pisac mora imati ime – stade objašnjavati tehničar, – U protivnom, nije samo bezimen već i beživotan, bezbojan... Bezukusan. Kao mekdonalds bez reklamne flajšmašinerije. Samo još jedan hamburger. Ievgenij Childs, to mu je ime, vjerujte mi na

riječ. – Ievgenij Childs – ponovi liječnik pa doda, uz neuvijenu ironiju, ono što bi izgovorio i Kosac da je slučajno bio u blizini, – danas je tvoj dan...

Ali nije bio. Niti Kosac. Niti dan.

Tek što su zajedničkim snagama ubacili pisca u crnu vreću, a tehničar stao povlačiti zatvarač, pisac je – živnuo! – Žiiiv! Žiiiv! – cvrkutao je od smjese ponosa i sreće, naivno, poput znanstvenika koji otkriva iskru života u udaljenoj galaksiji, ne mareći za posljedice jednog takvog otkrića.

Izletio je iz vreće poput vrapčića iz grma, rastjerao nezvane i neznane, prestravljenе i preneražene goste kao muhe i započeo novi život. Deseti po redu.

Prva stvar koju je učinio Ievgenij Childs – napisao je autobiografski roman. Proživiljavajući male smrti jednu za drugom, cijelo je cjelcato poglavje posvetio otkazivanju vitalnih funkcija, tom kratkorajnom prestanku pisanja, zaklinjanju kako se nije mogao mrdnuti sve dok svoje ime nije čuo tri puta. Nije bio praznovjeran, pet para ne bi dao na čarolije, vradžbine i kladionice, ni u snu mu ne bi palo na um kladiti se da mu je ime izgovoreno tri puta spasilo život. Tek, iskreno je vjerovao da mu je i taj život poklonjen. U to je vjerovao sve do zadnjeg. Ali ništa na ovome svijetu, ništa, apsolutno ništa, pa ni nešto tako apsolutno ništavno, uobičajeno, nešto što se tako olako pali i lako gasi, tako rasprostranjeno i tako svakodnevno kao što je život, nikome se ne poklanja.

Nije imao vremena ni volje o tome dugo razmišljati. Pred njim je bio život. Jedan najmanje. Imao je ime. Okolnosti su se naglo promjenile. Knjige su mu počele izlaziti kao sponzoruše, bilo ih je posvuda, tražile su šrtve koje će p(l)atiti. Ljudi su se promijenili, počeli su ga čitati posvuda, hvatali se na njegovo ime kao ribice na mamac. Nitko mu nije mogao odoljeti. Nitko nije mogao odložiti knjigu prije kraja. Pisac se promijenio. Počeo je bujati u svojim očima, puniti se samim sobom, širiti se, metastazirati kao tumor, megastazirati kao megazvezda. – Ime, za ime boga! Kako se ranije nisam sjetio imena! Prvo

sam trebao napisati ime, a tek onda knjigu! Za ime boga – vrištao bi pisac u povremenim delirijima.

Doista, trebalo mu je tisuću godina. Netko zajedljiv rekao bi da pisac sporo shvaća. Optimist bi rekao da nikad nije kasno. Nakon samo deset života i prvog pisanog traga njegova imena, pisac je bio gotovo potpuno uvjeren u svoju besmrtnost. Odmahnuo bi rukom na sve što bi govorili drugi i rekao „fućka mi se“. Samo da ne kaže kako mu se živo jebe. Nikad nije bio duša od čovjeka. Neće to ni postati. Smrt nije nikakav čarobnjak, ali je sasvim pristojan mađioničar. Kad pozove čovjeka na svoju pozornicu, kad joj se pogleda u oči iz neposredne blizine, iz čovjeka je kadra izvući dušu kao zeca iz šešira. I nitko ne otkrije u čemu je trik. Ali smrt, smrt je piscu bila kao vanzemaljci. Otvorenom je ostavljao mogućnost da negdje postoji, ali nikada je nije upoznao. Nije stanovavala u njegovim knjigama, nije mu prošetala ni kroz najkraću priču. Banalnost njegova pisanja, banalnost njegovih želja, banalnost njegovih shvaćanja, utirala je put jedinom mogućem stvoru u nevjerljativom poretku stvari, samoživom žderaću duša – dušmaninu od pisca.

Kako bi bio pisac, čovjek naprsto mora živjeti u svom svijetu.

Kada je prvi puta na papir stavio ovu rečenicu, više nije bio u stanju vladati sobom – uz nemirio se od slatke pomisli da vlada svijetom. Nemir se pretvarao u želju, želja je hranila žudnju, žudnja se preobražavala u nemoć, nemoć je hranila mržnju, mržnja je preko noći postala dojiljom moći.

Onaj koji piše ne umire nikad. Nekoliko mu je romana u njegovih tisuću najplodnijih života završavalo ovom rečenicom, ali nikad, baš nikad nitko nije doznao, ne iz njegovih romana, kako završavaju oni koji čitaju. Nakon milijunitog prestao je brojati živote. Nakon deset milijuna njih, prestao je odbrojavati do novog početka. Možda nije trebao prestati. Možda bi primijetio da mu životi postaju sve kraći. Možda bi zapazio kako mu romani postaju sve dulji. Možda bi uočio kako više ne piše za odrasle. Možda bi zamijetio kako su mu romani sve redom dječji. Da je samo odškrinuo prozor, tek virnuo u svijet,

možda bi i zamagljena pogleda uočio kako je na svijetu ostala tek si-ročad. A i njih je bilo sve manje.

Možda, ali jedno je sigurno. Do zadnjeg, do zadnjeg bi tvrdio kako su mu životi poklonjeni. Do zadnjeg ne bi priznao da je živote, zapravo, uzimao. Jer ništa, baš ništa, pa niti nešto tako krhkko, nešto poput mlječnog zuba, bezvrijedno i klimavo da ispada samo od sebe, nešto što se tako lako odbacuje, prljavo, kvarljiva roba sklepana od bezbrojnih grešaka, dakle, čak ni takva skalamerija kao što je život, nikome još nije poklonjena.

Nakon tko zna koliko potrošenih života, pijani je milijarder doče-kao da mu netko pokuca na vrata. – Tko je? – upitao je uzinemireni pisac. Jedino kucanje koje je dosad čuo bilo je njegovo kljucanje po tipkovnici.

Bio je to čitatelj. Jeden jedini čitatelj. Posljednji čitatelj. Sasvim običan dječak, bistra ali ustrašena pogleda. U ruci je držao posljednji roman Ievgenija Childsa. – Došao sam te preklinjati – ponizno je zamolio mali čitatelj onako kako bi molio boga i pružio mu knjigu, – da staneš. Da ne uzimaš još jedan život. Možda i postaneš besmrтан, ali ostat ćeš bez čitatelja.

Pogled na golobradog dječaka otklonio je piščevu uzinemirenost. Istrgnuo je knjigu iz njegovih ruku. Nesvjesno, podsvjesno, refleksno, nije dopustio dječaku da mu je pokloni. Izvukao je olovku iz džepa i otvorio knjigu iz koje su počele ispadati stranice.

Vjernom čitatelju... Počeo je živahno ispisivati na praznoj stranici pa naglo zastao.– Kako se zoveš? – Nije važno... – skrušeno je odgovorio dječak.

Pisac sklopi knjigu i pomiluje dječaka po glavi kao lovac koji gladi psa čim stisak životinjskih čeljusti oko prepelice oborene puščanim zrnom malo popusti. Kratak susret dvije vrste lišen svake blisko-sti s jače strane, isprazan kontakt gdje je jedini pruženi osjećaj fizički osjećaj dodira, bez ljubavi i poštovanja, bezlična naknada gospodara za dobro obavljen posao. Lagano, svojim malim ušiljenim prstima, tim malim štetočinama, glodavcima koji su izjeli i posljednje slovo

na bezbrojnim tipkovnicama, pisac gurne vrata i ona se pokrenu kako bi se zauvijek zatvorila za dječakom. Otkucaji dječakova srca bili su toliko snažni da ih se moglo čuti i daleko iza zatvorenih vrata, ali pisac je već bio još dalje, u svojim mislima, u svijetu koji je pripadao samo njemu, u svojim otkucajima... Sjedio je za svojim pisaćim stolom. – Nije važno – tipkao je prvu rečenicu svoje nove knjige, – onda ću pisati samo za sebe.

Marin Pelaić

JEAN PIERRE

Jean Pierre se zvao Jean Pierre. Mogao se zvati Jacques, mogao se zvati Mathieu, mogao se zvati Franćois; mogao se zvati bilo kako drugačije, bilo kojim imenom na svijetu, no to ništa ne bi promijenilo, a ako i bi, njemu to ništa ne bi značilo. Zvao se Jean Pierre i njemu to i jest i nije odgovaralo. Bilo mu je, najjednostavnije rečeno, potpuno svejedno.

Jean Pierre je živio u Parizu i imao svoj maleni obrt. Zaradivao je koliko mu je bilo potrebno za normalan život. Nije ga zanimalo proširivanje posla ili neka velika zarada. Doduše, nekoliko puta mu jest tako nešto palo na pamet, ali brzo bi odagnao takve misli. Čemu da mijenja nešto što sasvim u redu funkcionira? Zašto da širi posao? To zna biti riskantno. Iziskuje dodatnog posla. Dodatne energije. Ne vrijedi. Na kraju krajeva, što bi on s tim dodatnim novcem koji bi zarađao? Ne, Jean Pierre nije bio čovjek kojem bi taj novac dobro došao. Nije imao nikakvih posebnih ambicija, nikakvih posebnih želja, ciljeva, nikakvih snova; mjesta koja bi vrlo rado posjetio ili stvari koje bi volio doživjeti. Taj bi mu novac samo donio probleme i on se, ako baš hoćete, ustvari i ježio pomisli da ima i *centime* više.

„Ali, što ako izgubiš i ovo što sad imaš?“, znali bi ga upitati često, nakon što bi Jean Pierre samo odsutno odmahnuo rukom na ideju o širenju biznisa. Na ovo pitanje Jean Pierre bi pak slegnuo ramenima i nakon desetak sekundi promrmljao: „Ne zamaram se time.“ Zaista,

bilo je malo toga čime se Jean Pierre zamarao. Ni sadašnjost ga nije pretjerano zabrinjavala, a kamoli nekakve hipotetske situacije iz bliže ili ne-daj-božje budućnosti.

Jean Pierre je bio druga generacija svoje obitelji koja je živjela u gradu. Njegov djed imao je malo imanje u Provansi i svojem je sinu i unuku prenio učenja koja je njega naučio njegov djed. „Neka stvari idu svojim tokom“, bila je neslužbena krilatica njihove obitelji. U nju se uklapala i druga najčešće životna mudrost koja se generacija-ma provlačila kroz obitelj, a glasila je: „Ne talasaj“. Te dvije rečenice, te dvije misli bile su dva nosiva stupa Jean Pierreova postojanja na ovome svijetu – dva kolosa iza kojih se šćućurio onaj sramežljivi mali tračak ikakve ambicije i motivacije. Ležao je tamo već gotovo potpuno ugašen, pregažen i zdrobljen desetljećima suptilne obiteljske indoktrinacije. No, Jean Pierrea za to nije bilo briga. Uistinu, njega je za malo što bilo briga.

Nepokolebljivu auru njegove ravnodušnosti nisu uzdrmale niti dnevne novine puštene iz tiska 4. rujna 1939., koje su preko cijele naslovnice vrištale kako su Francuska i Velika Britanija tijekom proteklog dana objavile rat Hitlerovoj Njemačkoj, nakon što se ona prethodno obrušila na Poljsku. U Jean Pierreovu trgovinu ulazili su ljudi – neki u euforiji, neki bijesni; neki uplašeni, neki zadovoljni; neki tužni, neki iznenadeni. No, nijednog od njih Jean Pierre nije razumio, te emocije nijednog od njih nisu nagrizle lјusku njegove emocionalno-vrijednosne sterilnosti.

„Mi na to ne možemo utjecati. Ne zamaram se time“, odgovorio je tek jednoj od mušterija, uz nezaobilaznu koreografiju slijeganja ramenima koja je beziznimno pratila njegove životne mudrosti koje je sipao kao iz rukava kad bi trebao dati mišljenje o društveno-političkim zbivanjima.

Jean Pierre možda i nije mogao utjecati na vanjsku politiku svoje države, ali je ona itekako mogla na njega. Pa je jednog jutra u svom poštanskom sandučiću našao poziv da se javi najbližoj vojnoj komandi i stavi na raspolaganje. Učinio je to bez previše razmišljanja. Ne zato

što bi ga krasila neka poetska hrabrost, veliko domoljublje ili osjećaj za dužnost, već zato što je to bio tijek kojim je očito išao njegov život, kao i nešto na što nije mogao utjecati, a to se savršeno preklapalo s postavkama njegove životne filozofije. Prošao je liječnički pregled i potom je poslan na vlak kojim je trebao otploviti.

„Gdje me šaljete?“, upitao je.

„Na granicu“, odgovorio je neki narednik ispisujući podatke u njegovu vojnu knjižicu.

Jean Pierre je na putu do željezničkog kolodvora razmišljao radi li se o francusko-njemačkoj, francusko-španjolskoj ili pak nekoj trećoj granici. No, obzirom na nedavne vijesti, pretpostavio je da se radi o njemačkoj. Ušao je u vlak, sjeo u kupe i uhvatio čitati novine. Zanimalo ga je koje će kazališne predstave propustiti dok ga nema. Bio je primoran program iščitavati nekoliko puta – u čitanju ga je ometala buka koji su stvarali ostali vojnici dok su se nagnjali kroz prozore i dovikivali riječi pozdrava svojim najblžima.

Jean Pierre je bio raspoređen u jednu od utvrda koje su činile slavnu Maginotovu liniju. Ta je obrambena fortifikacija očito ispunjavala svoju funkciju, obzirom da su Nijemci konstantno okljevali s napadom. Mjeseci su prošli, a ništa, baš ništa se nije dogodilo.

Ni sam ne bi povjerovao da mu je netko ranije to bio rekao, no Jean Pierreu se svidio vojnički život. Kao prvo, komunikacija i aktivnosti zadržavale su se na najnužnijem. Ako žele da promatraš neprijateljske položaje kroz dalekozor, tako ti i kažu. Nema dvosmislenosti. Kao drugo, nakon promatranja neprijatelja nije bilo nužno podnositi ikakav izvještaj. Ako se ništa ne događa, kao da ih i nema. Kao treće, neprijatelj je bio upravo savršen. Da je birao, Jean Pierre boljeg ne bi odabrao. Ništa ne poduzima, ne miče se, ne raspoređuje, ne puca – samo promatra on njih kao što promatraju oni njega. Idila! I onda kažu da je rat nešto strašno. Doduše, pojavili su se jednom oni glupi Englezi i pokušali – da čovjek ne povjeruje – natjerati Francuze da, eto, *talasaju!*

„Zašto bi mi zapucali na njih kad oni ne pucaju na nas?“, odgovorio je jedan francuski general britanskome sav u čudu, kad se ovaj drznuo upitati ga zašto ne poduzmu preventivni napad dok je većina njemačkih jedinica u Poljskoj. Jean Pierre je, čuvši za taj kratak dijalog, osjetio ushit kao malokad prije u životu. Osim s djedom i ocem, nije se nikad s nikim tako složio kao s tim generalom. Glupi Englezi. Zašto njih to uopće zamara?

Pa uz sve to, ono što je Jean Pierrea možda i najviše oduševljavalo u cijeloj priči bili su kolege vojnici. Kao čovjek kojem je dinamičnost bila dušmanin, a rutina ideal, bio je zadovoljan što je okružen ljudima itekako sličnim njemu. Djelovalo mu je kao da su svi prošli životnu školu njegove obitelji i puštali stvari da idu svojim tokom te doveli „talasanje“ na minimalan stupanj.

Dakako, nije baš sve bilo idealno. Vojska je to. Rat je to.

Nemio događaj zbio se jednog jutra kad su za doručak, umjesto kruha i marmelade od marelice, dobili i dodatnu posudicu – s marmeladom od šljiva.

„Koju želite?“, upitao je jedan od vojnika ostalu četvoricu za stolom, među kojima je bio i Jean Pierre.

Sva četvorica slegnula su ramenima.

„Hajde, recite, da je meni lakše odlučiti“, bio je uporan ovaj.

„Meni je svejedno“, rekao je drugi, otkrivši time misli svih za stolom.

„Kako ćemo odabratи?“, upita onaj prvi.

Nakon gotovo pola minute tišine, onaj drugi opet zapita: „Glupo je raspravljati o ovakvim stvarima. Meni nema razlike među njima.“

„Ni meni“, doda Jean Pierre, uzme šnitu kruha i počne je jesti bez ičega, dok su ostali i dalje bili u dilemi.

Bila su to tek manja odstupanja od dnevne rutine. No, bilo je i većih. Naime, jedan od vojnika u četi ponašao se upravo nenormalno. Nikako se nije uspijevao uklopiti. Progonile su ga, kako su ostali to definirali, „sulude misli“.

„Zar zaista mislite da će Nijemci samo stajati i gledati?! Pitanje je dana kada će napasti!“, ispalio bi jedan dan.

„Moramo nešto poduzeti ako ne želimo da se ponovi Veliki rat“, govorio bi drugog dana.

„Ljudi ovo nazivaju *Smiješnim ratom*. Čini li vam se Hitler kao ne-tko kome je do šale?!“, galamio bi trećeg dana.

„Kakva je situacija s Poljskom? Je li se Sovjetski Savez uistinu priključio Hitleru?“, zapitkivao je svako toliko. Dakako, ostalim vojnicima, uključujući Jean Pierrea, išao je strašno na živce. Kreten, kao da im nije dovoljno naporno patrolirati, promatrati neprijateljske položaje i gnjaviti se s marmeladom za doručak, nego bi sad još trebali zamarati i Hitlerom i ostatkom Europe?!

Nemali se broj francuskih vojnika, uljuljanih u rutinu i dokolicu koju je pružala Maginotova linija, iznenadio kad im je ujutro 10. svibnja javljeno da su Nijemci krenuli u ofenzivu. Sve veći broj vojnika počeo je mariti za vijesti iz Belgije, Nizozemske – ma općenito bilo kakve vijest vezane za zbivanja u susjedstvu.

Svi, osim Jean Pierrea.

On bi se samo osvrnuo oko sebe i promotrio fortifikacije, a onda slegnuo ramenima u čudu se čudeći kako Nijemci to misle probiti i kako drugi misle da bi Nijemci to mogli probiti. Pet dana kasnije stigla je vijest da je okupiran grad Sedan.

„Sedan?“, začudi se Jean Pierre. Da je htio ulaziti u rasprave, bio bi nadodao kako bi to značilo da su Nijemci na francuskom teritoriju, pa je odlučio šutjeti. Garant su krivo javili.

„Što je bilo?“, upitali su ga ostali kad je sjeo natrag za stol, nakon što su ga poslali da provjeri zadnje vijesti.

„Što jest-jest“, reče, „Nijemci su majstori propagande. Uspjeli su uvjeriti idioote da je pao Sedan.“

Vojnici sumnjičavو kimnu glavama.

„Sedan? Pa to je na našem teritoriju. Nemoguće.“

„To sam i ja rekao“, reče Jean Pierre.

„Ma čekajte, prije nego krenete o Sedanu, da mi nešto riješimo“, ubaci se jedan sa strane. „Moramo se nekako dogovoriti za marmeladu. Ja evo već petnaesti dan za redom jedem onu od šljiva.“

Koji dan kasnije stigla je naredba da napuštaju trenutne položaje i da krenu prema Parizu.

„Znao sam“, reče na to Jean Pierre samodopadno.

„Što si znao?“, upita ga jedan od vojnika.

„Da će ovaj rat kratko trajati. Ne znam zašto su se ljudi time toliko zamarali.“

Kretanje prema Parizu nije bilo nimalo nalik pobjedničkom maršu kakvog je Jean Pierre očekivao. Dapače. Žurbu kojom su se kretali još je nekako i shvaćao, ali kad je ugledao prve kolone izbjeglica kako tumaraju cestom strepeći od zračnih napada na nezaštićene ceste, i kad je ugledao djecu kako sjede na zaprežnim kolima na koja je bilo nabacano pokućstvo i cijeli nečiji životi, počele su se javljati prve sumnje.

„Što se događa?“, upitao je jednog od vojnika kojeg je tad prvi puta vidoio, a slučajno je sjeo do njega kad su sjeli otvoriti jednu od posljednjih konzervi s govedim mesom.

„Kako – što je?“, odgovori mu vojnik ne skrivajući ogorčenje. „Zar ne vidiš? Zar si slijep? Zar ne vidiš da se cijela država raspala u nekoliko tjedana, da je pitanje dana kad će nam Nijemac postati gospodarom?!“ Ponesen ljutnjom, vojnik baci svoju konzervu bez da je uzeo i jedan zalogaj.

„Zašto si je bacio?“, upita Jean Pierre. „Mogao si je dati meni ako nisi gladan.“

Vojnik ga pogleda ravno u oči.

„Ne događa se ovo“, reče dok mu je iz očiju isijavao prijezir, „zbog Nijemaca. Ili barem, ne samo radi njih. Ovo se događa zbog ljudi kao što si ti. Ljudi koji ništa ne razumiju i nije ih ni briga što ništa ne razumiju. Koji žive poput nojeva, s glavom u pijesku. Zabiju je toliko duboko da ne vide svijet oko sebe čak ni kad se sudare s njime, kao ti sada. Da imaš imalo časti, uzeo bi taj svoj usrani pištolj iz korica i ubio

se. To je posljednja časna stvar koju možeš napraviti, kad već sumnjam da si u stanju izvesti atentat na Hitlera.“

Nakon što je čuo ove riječi, Jean Pierrea obuze čudan osjećaj. Do tad ga još nije bio osjetio. Kao da su se odškrinula nekakva teška olovna vrata za koja nije ni znao da su tu, a onda se kroz taj otvor probila zraka svjetlosti. Vrlo tanka i slaba, ali kako je svud naokolo bila tama, itekako se vidjela. Jean Pierre odloži svoju konzervu. Htjede nešto odgovoriti vojniku čije su ga riječi ovako zatekle, ali on je već bio otišao nakon što je kazao što je imao. Novi poriv, nekakva čudna energija koja mu je prostrujala tijelom tjerala ga je da ustane, ali mozak mu je pred oči uporno odašiljao sliku djeda koji radi u polju i oca koji otključava vrata njihove trgovine. Otac je ljutito šuškao snopom ključeva i smrknuto dovikivao: „Ne talasaj! Pobogu, ne talasaj!“, a djed je, naslonjen na lopatu, svojim teškim glasom blago dodavao: „Pusti... Neka stvari idu svojim tokom.“

Jean Pierre, na diku generacija svojih predaka, odluči ne ustati.

U Pariz se konačno vratio za nekoliko dana. Njegov stan i trgovina bili su neoštećeni. Da nije i sam mjesecima bio na bojištu, ne bi ni znao da je rat. Zapravo, nije više. Završio je. Jean Pierre je na karton napisao novo radno vrijeme i objesio ga na vrata. Niti pola sata kasnije, ušetali su prve mušterije.

„*Bonjour*“, pozdravi ih Jean Pierre. Nijedan od trojice koji su ušetali mu ne odgovori. Bila su to dva francuska žandara i još jedan čovjek. Žandari su ostali stajati pokraj ulaza, a taj treći, nekakav suhonjav gošpodin odjeven u crni kožni baloner i s crnim šeširom na glavi, nasloni se na pult i, pogledom kružеći po trgovini, upita:

„A, je li... Ima li u ovdje u ovoj četvrti židova?“

Imao je čudan naglasak. Jean Pierre nije znao što bi točno rekao. Ni zašto ga to pita.

„Onda? Poznajete li kojeg?“, navaljivao je ovaj.

„Kako ne“, odvrati Jean Pierre. „A, ako smijem upitati – zašto piitate?“

„Onako. Čisto informativno. Imamo nekih neriješenih administrativnih pitanja.“

Jean Pierre se, kad je bolje razmislio, sjetio da poznaje dosta židova. Njegov prvi susjed bio je židov, njegov zubar isto, jedna profesorica iz srednje škole... Doduše, za ovog svog susjeda je čuo da je nestao već drugog dana otkako su stigli Nijemci, ali to nije bio njegov posao. Pa ga je svejedno spomenuo ovom čovjeku koji se raspitivao. Za svaki slučaj.

Nekoliko dana kasnije krenule su priče o nestanku njegovog zubara. I profesorice iz srednje škole.

„Pa?“, razmišljao je Jean Pierre. „Poznajem drugog. A sa profesoricom iz srednje nikada nisam bio posebno blizak.“

Jean Pierre slegne ramenima i nastaviti raditi. Glavno da se sve ide svojim tokom. Glavno da ne talasa.

Za koji dan opet je stigao onaj suhonjavi lik u crnom. Ponudio je Jean Pierreu da, u zamjenu za određenu svotu novca i reklamu svoje trgovine, obavještava vlast o židovima koje poznaje ili o kojima čuje da mušterije govore. Nije važno. Važno da su židovi. A ako čuje kako netko negoduje zbog politike nove vlasti, neka i njegovo ime spomenе. Svaka informacija je dobro došla.

Jean Pierreu je palo na pamet da pita za što *točno* im trebaju ti podaci; što se *točno* poslije događa s tim ljudima. No, nije bio siguran da bi mu se odgovor svidio. Pa nije ni pitao. Bila je to izvrsna šansa da ostvari dodatni profit bez rizika dodatnog ulaganja. Bez ikakvog rizika, ustvari. Svidjelo mu se kako funkcionira novi sistem. Da ga je bila briga, zažalio bi što je išao u rat protiv tako uređene i efikasne države kakva je bio njemački *Reich*.

A što se tiče židova... Pa, on im ništa ne radi. On im ništa nije kriv. Nova vlast je pisala nove zakone, nova vlast ima neriješenih računa s njima. On niti je te zakone donio niti ima udjela u židovskoj krivici za ovo, koja god ona bila. On samo radi što je po slovu zakona. On samo pušta stvari da idu svojim tokom. On samo ne talasa. Gdje je tu njegova krivica?

MARIN PELAIĆ

Jean Pierre samo slegne ramenima i nastavi raditi. Sličnim pitanjima više se nije zamarao. Bilo mu je, najjednostavnije rečeno, potpuno svejedno.

Danijel Apro

LUCKY STRIKE ZA ČOVEKA BEZ OSOBINA

Jutros su mi izmerili rektalnu temperaturu.

Moja rektalna temperatura je savršena. Panda u belom mantilu konstatovao je kako u svojoj karijeri još nije video tako savršenu rektalnu temperaturu. I uopšte mu nije jasno – rezonuje dalje panda u belom mantilu – iz kog to razloga moje telo odbija da prikaže jednu prostu, ljudsku, mesnatu erekciju? Kad su već sve moje biološke funkcije u redu, je l'.

***

Pored mene leži jedno gnusno žensko biće u depresiji. Ružna je. Gledam bolno usečene tragove lastiša belih gaća na njenim ružičastim slabinama...

Navraćao je panda iz Udruženja za zaštitu homosapijensa. Gaje ozbiljne nade u nas dvoje, misle da ćemo izroditи potomke. Objasnio mi je – biranim rečima, nediskriminatory – da sad stvarno već nije u redu. Oni su dakako strpljivi, međutim... Ne znaju, kaže, šta više da rade sa mnom.

Ja i dalje posmatram ovu kučku pored mene. Zar neko stvarno očekuje da je jebem? Ona progovara. „Moram priznati da...“ Ne slušam je. Nikada ne slušam ljude koji počinju rečenicu sa: „Moram priznati da...“ Hm, ljude. Mi smo jedini ovde. Ona i ja. Ne znam ni kako

se zove. Verovatno piše na tabli ispred našeg kaveza, ali me je boleo kurac da pročitam.

***

OK, ona nije tako ružna. Ali mrzim je. Oh, kako je samo mrzim! Razmišljaо sam mnogo puta da joj rascopam glavudžу ovom metalnom činijom u kojoј nam dostavljaju obroke. Uf, to bi bio prizor! Smrskani parčići lobanje, krv, zubi, moždano tkivo leti na sve strane. Dok mладunci pande – posetioci rezervata koje je dovela učiteljica iz osnovne škole „Jao Ming“ – mobilnim telefonima najnovije generacije fotografiju ove fantastične primerke ugroženih homosapijensa.

Ali neću je ubiti. Previše sam melanholičan za tako nešto. Kljukaju nas nekim šarenim pilulama. Jednom dnevno, posle doručka. Prepoznajem njihovo dejstvo. Takve pilule nekada sam gutao po završetku stresnog dana na poslu. Pre nego što su pande zagospodarile planetom i pre nego što su homosapijensi postali ugrožena vrsta, ja sam radio u banci. U odeljenju za keš-kredite.

Imao sam sve. Stan, *toyotu*, devojku, ljubavnicu, kolekciju kravata, draj kuker, noćnu kremu PH vrednosti 5.5 i člansku kartu u lokalnom golf klubu. Ali nikada nisam igrao golf, to je malo dosadno. Uglavnom, imao sam sve. Erland Lu za mene bi rekao da sam bio – *briljantan*.

***

Panda iz Udruženja za zaštitu homosapijensa ponovo je dolazio. Rekao sam mu da se jebe. Zaturio je svoj jedini dred iza svog slatkog malog pandinog uveta. Mislim da smo počeli na loš način, kazao je. Slažem se, rekao sam. Sledeći put ostvarite nešto viši stepen bliskosti pre nego što umnom biću strpate toplomer u dupe. Nego, mogao si trknuti da mi kupiš cigare. Koja marka, pitao je. *Lucky strike*, rekao sam. I nemoj da su ti dali jednu od onih paklica na kojoј piše da mogu

dobiti upalu pluća i rak grlića materice. Uzmi mi one što izazivaju impotenciju. Uzgred, kako tvoja erekcija, pitao je. Kako tvoja kolekcija *panini* sličica fudbalera sa svetskog prvenstva u Italiji 1990, uzvratio sam pitanjem. Ja nemam kolekciju *panini* sličica fudbalera sa svetskog prvenstva u Italiji 1990, kazao je. O tome ti pričam, rekao sam.

***

Zidovi su memljivi, ali mural je lep. Prirodno stanište homosapijensa. Grad. *Otisak društva u prostoru*. Bio je panda s francuskom kapom da nacrtava mural. Generičke zgrade i ulice. Iskrivljena bandera, po koja žardinjera. Tip koji čisti cipele, tip koji prodaje kobasicu, tip koji piše u javnosti. Sivo nebo i žuti tramvaji. Kuća.

Pravim se da ne znam da se iza zida prostire vlažna utopija ovih dosadnih ali simpatičnih crno–belih medvedića. Bambusi. Više bambusa nego što možeš da zamislиш. I zglavkasti crvi koji rovare unaokolo po rastresitom tlu. Tačno je, zglavkasti crvi prežive svaku geostratešku pizdariju.

Ne pokušavam da pobegnem. Što kaže moj prijatelj, ovde iz rezervata, majmun iz Kafkinog „Izveštaja za jednu akademiju“, *mirnoća koju sam prihvatio u krugu ljudi, povrh svega, sprečila je svaki moj dalji pokušaj bekstva*.

***

„Pa nije valjda peder?“ Ne nisam homoseksualac. Nemam ništa protiv njih, ali, da, imam empirijski razvijani refleks da naglasim kako, eto, nisam homoseksualac. Vaspitavan sam u patrijarhalnoj sredini, šta li? „Hahaha, to bi bila poslastica, da ovde hranimo homosapijensa koji je homič!“

Viđao sam i ranije ovog snishodljivog pandu, ali ne znam tačno koja je njegova uloga ovde. Pande su izgradile vrlo precizno određenu hijerarhiju, samo šta sam ja poprilično loš u čitanju *ustaljenih oblika*

ponašanja i delanja u njihovoј civilizaciji. Mislim da je šef smene, tako nešto. „Zato oni i izumiru, zato što imaju previše pedera. Zamisli šta bi se desilo kada bismo svi odjednom odlučili da postanemo peškiri?“

Argumenti koji sadrže reči: „Zamisli šta bi se desilo kada bismo svi“ bude u meni nadražaje slične onim koje osećam pri merenju moje savršene rektalne temperature. Kada bi svi Kinezi odlučili da poskoče u istom trenutku, izazvali bi cunami koji bi potopio pola Sijetla. Kada bi oni koji su osuđeni da su izneverili ideale Revolucije, pred streljačkim vodom, u poslednjem trenutku, odlučili da se uhvate za jaja, bio bi to najbizarniji živi zid koji si ikad video. Ali neće. To bi bilo malo glup, zar ne?

***

Ležim u hladu i razgovaram sam sa sobom. „Ovo nije ljubav, ovo je silovanje!“

Pritisak je velik. Jer usiljeni su ovi pokušaji kopulacije u strogo kontrolisanim uslovima. Uzmu tako lepo dve jedinke, dva egzistencijalna bića, dva moralna habitusa i bez njihovog valjanog *pristanka* strpaju ih u ustanova zatvorenog tipa (zatvor, ludnicu, prirodni rezervat, cirkus, društvo, državu, istoriju) i onda očekuju da te dve nesretne hrpe pohota i zabluda – vode ljubav. Samo zato što pripadaju istoj biološkoj vrsti, samo zato što su s istog kontinenta, samo zato što... Oni ne prepoznaju u nama jednu kučku u depresiji i jednog *čoveka bez osobina*.

A ko su uopšte *oni*?

***

Ovog popodneva, panda iz Udruženja za zaštitu homosapijensa, doveo je svog prijatelja, takođe iz Udruženja za zaštitu homosapijensa. Imaju jednakе zelene majice. S infantilnom ilustracijom dva

homosapijensa – ženskim i muškim – u sezoni parenja. Prijatelj je poneo i *iPhone*, čisto da ovekoveči očekivanu ševu.

I zuri tako taj aktivista u mene, u ovo moje autentično trajanje, opipljivo kroz moje telo bez osobina. Vreba. Želi lepo ukadrirati prvu glatku penetraciju. I onda video-klip raspizditi na crno-beli *twitter* ne bi li na taj način pokupio milione *fejvova*.

A milioni *fejvova* na *twitteru*, bez sumnje, prouzrokovaliće novu mesnatu erekciju. Ko zna, možda se ovaj panda iz Udruženja za zaštitu homosapijensa i sam ogrebe za neku glatku penetraciju. Popularnost na internetu je zanimljiva stvar.

Ali ja mu u tome neću pomoći.

„Prijatelju, ja l' imaš možda upaljač? Da prialim jedan *lucky strike*.“

Petar Ćorić

SUPUTNIK

Dobro je da smo se malo podgrijali alkoholom, uši su mi se blago zacrvenjele, pogled suzio, i to na stjuardesu, avion se ljuljaо kao brod. Jer, ono što me na mom mjestu čekalo bilo je užasavajuće. Skupi ženski časopis koji je očito pripadaо muškarcu što je upravo čitao muški skupi časopis. Nisu meni problem časopisi, meni je problem muškarac. Poznajem ga, na onaj najgori mogući način; viđam ga svaki dan a ne znam gotovo ništa o njemu. Dok on mene, budući da i on mene viđa svaki dan, poznaje kud i kamo bolje. Predobro za moј ukus.

Normalno da se za vrijeme EP u nogometu ne može dobiti godišnji. Ne bih ga ni tražio da radim samo noćne kako je i bilo dogovorenog za ovo radno mjesto. Donio bih televizor na posao i riješeno. Ovako, morao sam štedjeti, doslovno odvajati od usta, pluća i grla. Morao sam oticí kod doktorice i zatražiti bolovanje. Što je, s obzirom da s njenim mužem i idem u Francusku, zapravo formalnost. Imali smo ulaznice za sve naše utakmice u grupi, dalje ćemo se snaći, Internet je čudo.

Zimus, kad sam shvatio da ću morati na put, smislio sam kamulažu. Pustio sam bradu i skratio kosu. To se sada tako nosi. Djelovao sam nekako robusno, nekim se svidalo, nekim, posebno šefovima, nije. Nisam mario. Dan pred polazak obrijao sam se i ostavio tanke latino lover brkove. Jednim potezom postao sam elegantan. Ako me vide na prijenosu neće me prepoznati. Koji sam ja genije...

Nažalost, u životu talent često nije dovoljan, potrebna je i izvješna doza sreće. Ja je nisam imao. Zaustavio sam se kod prezgodne stjuardese, znam ja naći mjesto, jednostavno sam joj morao čuti glas. Pokazala mi je rukom kroz gužvu i pogled mi je kroz šumu ramena, vratova i torbi pao na mog skoro pa kolegu. O kojem ne znam ništa. Život se voli sprdati i mislim da mu je najomiljenije oružje slučaj. Podigao je pogled, ravno ususret mome i bezizražajno se nasmiješio. Nisam iz njega pročitao ništa. Ni „opa, otkud ti“, ni „vidi njega, a na bolovanju“, ni „sad te imam“, ništa.

Volim mir, pa sam od šefa tražio da me stavi da čuvam nešto samo po noći. Poslao me u pogon na kraju grada. Tu su sastavlјali, dobavljali, skladištili i servisirali nekakvu elektroniku, ne znam nit želim znati. I onda je firma, pošto je državna, upala u probleme. Neisplate, dugovi, porezi i kamate, stečajni upravitelji. Sad je firmu trebalo čuvati više po danu nego po noći. Sa čime bi ljudi ušli s tim su trebali i izaći. Ako kolega kod kolege kupi pet litara maslinovog ulja, imaju primopredaju obaviti na parkingu. U redu, pazio sam na to, i nitko do sad nije ništa iznio. A bilo je pokušaja. Zatim je došla direktiva. Da nitko i dalje ništa ne smije iznositi, osim trojice: dvije tajnice i direktorov vozač. Poštivao sam naputke, okretao glavu, tu i tamo kapnulo bi mi pedeset, sto eura. Bućnulo bi ravno u fond za prvenstvo. Sto eura, preračunavao sam, bilo bi nekih dvadeset piva.

Još jedna dobra stvar rada na prijavnici je da čovjek upoznaje ljudе. Upoznao sam ih sve, neke bolje, neke lošije, ovisno o hijerarhiji uglavnom, a neke sam upoznao baš dobro. Jednu od računovotkinja i dispečerku. I upravo pred prvenstvo trudio sam se bolje upoznati sa tajnicom komercijalnog direktora. Sama je došla, ja ne koketiram sa ženama blizu vrhuške, mada to ispada potpuno besmislen princip. Svejedno, svako nekoliko dana pojavila bi se sa dvije kave u plastici i raskomotila u prijavnici. Ja onda vadim bocu votke i lijem u porculanske šalice. Kao da moraju sví znati...

Tipa sam primijetio skoro pa slučajno, jer no i nije baš zgodno. Oblači se u zagasite boje, hoda napola pognuto, nosi prastaru kožnu

aktovku, ponekad pozdravi, ponekad ne, dolazi na vrijeme, odlazi na vrijeme. Živopisni i temperamentni kolege Dalmatinci samo su ga zagušili, usisali. Na domjencima, na koje me uredno pozivaju, uvijek bi stao sa strane i razgovarao slučajno. Jednom je meni pričao kako će globalno zatopljenje dovesti veliku bijelu psinu u Jadran. On ide ili u Crikvenicu ili Zrče. Zrče?, nisam mogao vjerovati. Tip ako na nešto i liči to sigurno nije partijaner. Tek tad sam se zapitao koliko bi uopće mogao imati godina. Siva put, polužive smeđe okice, mlohave usne, frizura koju mu je mama napravila kad je prvi dan krenuo u školu. Mogao je imati i trideset i dvije i četrdeset i pet. Nisam mu još znao ime, nije se predstavio.

Nedavno, vraćao sam se iz noćne, tokom koje sam ostao bez cigareta pa skrenuo u šoping centar, bio mi je usput. I tamo, u redu ispred trgovine električkim uređajima, pronašao njega. Stajao je mirno, valjda pedeset sedmi u redu i listao promotivne letke. Ne mogu vjerovati, nekad se čekalo za crni kruh, za mljekko, deterdžent, gorivo, a danas zbog play stationa, Harry Pottera ili filma. Tip je čekao novi mobitel. Onaj pametni. Dobro da je ipak netko pametan. Nisam ga tu očekivao, mada, njega ne bih očekivao nigdje.

Pozvao sam ga na kavu, čisto da vidim u čemu je klica, odbio je, ne smije izgubiti mjesto. Govorio je gotovo književno, ovdje je to pravi raritet. Tek pokoji profesor i psihiyatrar. Na ulazu u dućan, koji otvara za četrdeset i pet minuta stajao je zaštitar. Kolega. Prošetao sam, pitao, čovjek je rekao može, samo nek mu ostavim lovnu. Ovaj je moj mislio platiti karticom, na rate, no uvjerio sam ga da mu je pametnije platiti odmah pa ne čekati u redu kao proleterska supruga. Bio mu je svejedno. I nije, po izrazu lica sam video, lagao. Istresao je lovnu, nije se ni zahvalio i sjeli smo za šank, tamo se može pušiti. On ne puši, svi govore kako je to štetno. Dvije kave kasnije sve što sam o njemu znao bilo je da je pomama za tim uređajima i da je on što prije htio svoj primjerak. Zaštitar je bio toliko ljubazan da nam je donio to čudo što pomame uzrokuje za šank. Opet nije dobio zahvalu, ali sam ga bar ja počastio kavom. Sjeo je na mjesto kojeg je ovaj pokupivši kutiju

odmah upraznio. Ogovarali smo ga malo pa nastavili o našim temama. Plaća, sindikati i to...

Zavalio sam se u sjedalo, pravio sam se da ne vidim skupi ženski časopis. Skočio je kao da se tiska na kristalu.

- Otkud ti? – upitao sam pružajući izgužvani časopis.
- Pa evo me. Idem u Francusku. – gladio je papir kao da je uzne-mireni konj.

- Nisam zna' da pratiš nogomet...
- Pa svi ga prate. Mada ja i ne nešto posebno.
- Ne posebno, a da' si tolike pare?
- Nisam ih dao. Dobio sam putovanje na nagradnoj igri.
- Igraš nagradne igre za sportove koji te ne zanimaju?! – začudio sam se.

- Pa svi ih igraju.
- Jel to ideš sa ženom? – pokazao sam glavom na zgužvani časopis.
- A ne, ne. Nisam ja oženjen. Ovo čitam jer su unutra prave infor-macije.

- Šta, kako smršavit do lita, i koje su kremice na akciji?
- Ne, nego, film mjeseca, album mjeseca, knjiga mjeseca, samo ti izaberu kvalitetu. – gledao sam ga u nevjericu. Moj prijatelj, doktori-čin suprug, upravo se smještao na preostalo sjedalo. Sa osmijehom na licu, jer ovaj moj je još gladio ružičastu naslovnicu sa zlatnim slovima.

- Još ti kažu što se nosi, gdje se izlazi, koja su popularna jela... – i dalje sam ga gledao. Ne nosi se po posljednjoj modi, frizuru da i ne spominjem, a cipele obične kožne, crne, nove. Najbezličniji dio njega, cipele.

- Koncerti i eventi...
- Eventi? – moj suputnik se nagnuo da bolje vidi tko to blebeće. Dodatak sam mu mobitel i dao znak da snima mene a uhvati njega. Dok još trkelja o prednostima skupih časopisa. Odjednom je, otvorivši na-sumično lila novinu, rekao aha! I zadubio se u članak. Deset najljepših plaža na Jadranu. Već sa dvije od prvih pet se nisam slagao. Novinar očito nije napustio ured pišući članak. Sasrani Internet. Uzeo sam svoj

mobilni natrag, provjerio sliku pa je poslao mojoj dispečerki. Onoj koju sam jako dobro upoznao ali ju je počela peći savjest zbog muža. Ko je to?, napisao sam uz poruku.

„???” uzvratila je nepun minut kasnije dispečerka, „kako to ne znaš. Zrindo, iz računovodstva, on ti je glavni oko ovog iznošenja kutilja, njemu ide najveći Zub. Di ste to?”

Polako sam se zavalio u naslonjač. Zrindo je udubljen čitao članak o plažama. I klimao glavom kao da je to živa istina.

Ružica Borišev

ČOVEK BEZ OSOBINA ILI KAKO PROMENITI SEBE

Ranoranilica. Prošlo četiri. Odlazim u kupatilo i gledam se u ogledalu. Ne volim ogledala. O sebi mnogo lepše mislim kada se ne vidim.

Vežbam pet tibetanaca. Svaka vežba dvadeset jedan put. Ko je to smislio? Mrzim da vežbam. Moram da vežbam. Više me ne bole ledja.

Odlazim na Dunav u šetnju. Svako jutro prohodam šest do osam kilometara. To mi je meditacija: šta sam sve mogla uraditi ili reći a nisam, šta uraditi ili reći...ma, svašta nešto.

Svraćam na pijacu. Sve više vidim onoga što mi ne treba a sve manje onoga što mi treba. Ili, ima onoga što bi mi trebalo ali nemam novca za to.

– Odakle je krompir? – pitam.

– Iz zemlje.

O, kako mrzim takvu vrstu odgovora. Pokušava da bude duhovit na moju štetu. Očigledno sam za njega glupava gradska baba.

Mogla bih da iznajmim tezgu i prodajem pamet. Da li bi to uopšte neko kupovao ili svi za sebe misle da su pametni? Pa da, i ja to mislim. Evo, sujetno već imam tezgu da prodajem višak svoje ogromne pameti. A da probam s nekom drugom osobinom? Da probam prvo da se otarasim svojih loših osobina? Zar ih imam? Imam, imam. Ne mnogo, malčice.

Koja je najgora osobina? Mislim da je to zlo koje želimo drugima. Ja nemam tu osobinu. Nikom ne želim zlo. Mislim da je to opasno i da se zlo vraća kao bumerang. Ja se plašim zla.

Eto ga, znači, strah! Svega i svačega se bojim. Kome treba strah? Nikome verovatno. Ali, kažu da svaka roba ima svog kupca. Upakujem u raznobojne teglice ukrašene čipkama ispod poklopca. Strah od otpuštanja. Strah od šefa. Strah od zmija. Strah od mraka. Strah od siromaštva. Strah od bolesti. Strah od napuštanja. Strah od samoće. Strah od nemoći.

To je neki izbor. Baš da vidim da li će biti kupaca.

Došla sam na pijacu, raširila čipkasti stolnjak na tezgu, stavila oko lo veštačko cveće radi šarenila i veselja. Poredala teglice. Okačila veliki natpis, baš sam se potrudila: velike tegle a na svakoj tegli po jedno slovo sem na onoj između reči – Rasprodaja straha!

Prolaze ljudi zapanjeno gledaju, zastajkuju, osvrću se. Poneko zapita:

- Pošto teglica?
- 5000 dinara.

Ili:

- Koja količina straha je u teglici?
- Taman da izazove zebnju, ne previše.

I, onda su se oslobođili. Vrlo brzo, sve sam prodala. Kome?

Strah od otpuštanja su kupila dva radnika pošto su se telefonom konsultovali sa nekim. Kupili su teglicu svom direktoru koji slavi jubilej – dvadeset godina na mestu direktora.

Strah od šefa je kupila jedna žena svome šefu čiji je šef u drugom gradu.

Strah od zmija je kupila jedna devojka svojoj drugarici. A zašto pobogu?

- Kada smo šetale kroz šumu ja sam se plašila zmija a ona mi se smejava. Ona se ne boji.

Strah od mraka je kupio jedan muškarac svojoj majci koja živi sama u planini i neće ni za živu glavu da dođe kod njega u grad. Ona se

ničeg ne boji pa se on nada da će ovo pomoći jer je mrak u toj planini crn i opak.

Strah od siromaštva je kupio jedan muškarac drugom muškarcu kod koga radi kao čistač bazena.

Strah od bolesti je kupila jedna jogistkinja svome guruu:

– Stalno nas kritikuje da ne treba da se bojimo bolesti...E pa da vidim sad njega.

Strah od napuštanja. Tu je bio red. Žene i muškarci su to hteli da poklone onima koji su ih ostavili. Nisam imala dovoljno teglica.

Strah od samoće. Kupio je jedan muškarac svojoj ženi jer ona „može sve sama i niko joj ne treba“.

Strah od nemoći. Najduže je stajao na tezgi. A onda je naišao jedan tajkun sa debelim lancem oko vrata i rekao da će sadržaj teglice posuti po svojim zaposlenima. Treba da se boje jer on uvek može naći druge. Kakvo bolovanje, kakvi slobodni dani?

Interesantno. Svi su drugima kupili. Niko sebi. Znači, ja straha više nemam. Rasprodato!

Dobra i laka zarada. I vrlo korisna. Najlakši način da promeniš sebe. Ne moraš da menjaš, samo spakuješ u teglice i prodaš.

Glupost sam prodala strašnom brzinom iako sam je zapakovala u puno teglica. I svi su je kupili sebi i svi sa sličnim tumačenjem „da im treba zrno gluposti jer glupi ljudi su srećniji.“

Radost, sreća, sebičnost, optimizam, dobrota, ljubaznost, šarm.... ma sve, baš sve osobine sam prodala velikom brzinom.

Sebičnost su svi kupili sebi jer baš svi misle da su previše plemeniti i nesebični i da bi bilo dobro da malo misle i na sebe.

Sram su kupovali drugima: „Sram ih bilo, bar malo da se postide.“

Sreću su kupovali isključivo sebi jer misle „da zaslužuju bar malo sreće.“

Dobrotu, toleranciju, šarm, ljubaznost – kupovali su drugima, koji za razliku od njih prepunih tih osobina, nemaju ni mrvicu toga.

Ostala je samo pamet. Staviću je u teglice. Puno teglica. Lepih, šarenih sa čipkom ispod poklopca. Polako ih punim i sve mi je lakše. Poslednja teglica.

Sedela sam u fotelji nasmešena sa velikim sjajnim očima. Ispred mene su bile neke teglice i jedna nezatvorena. Poklopac sam držala u ruci.

Priklučila sam se stadu. Beeeee!

Stamen Milovanović

ZARIJINO SAMOTNO I KLECAVO VREME

Dan običan, dosadan kao i svaki drugi. Zarija od dolaska na posao nije mislio na vreme sve dok nije osetio da se primakao onaj svakodnevni granični trenutak, koji je on odredio, kad je dozvoljavao sebi da prvi put tog dana pogleda u časovnik okačen o klin ispod Predsednikove slike na čeonom zidu. Posle toga dolazilo je slatko – gorko mučenje, sve učestalije osmatranje i nestrpljivo isčekivanje, činilo mu se, sve umornijeg uspinjanja kazaljki od devet i trideset do deset kad je prekidao posao. Tih pola sata, pauze, Zarija je nestrpljivo čekao ne zato da bi kao službenici iz ostalih kancelarija prešao preko ulice i u prodavnici peciva kupio sebi doručak, već zbog onog prijatnog osećaja kada se sedi opušteno bez obaveza i straha od iznenadnog šefovog ulaska i provere da li u toku radnog vremena radi, pije kafu ili možda čita novine.

Mogao je Zarija da prekine posao kad mu se prohće, mogao je danna da ne dolazi na posao, to niko ne bi ni zapazio jer u njegovu kancelariju osim čistačice Savete, kad je dobre volje, tročlane popisne komisije pred kraj godine, niko drugi nedeljama u nju nije ni ulazio. Ipak, on je svakodnevno sa strahom očekivao trenutak u kome će šef iznenada i kod njega banuti. Sa strepnjom ali i pritajenom, nepriznatom, nadom da će ga možda za revnost i urednost pohvaliti, priželjkivao je da se to što pre dogodi. Zato nikad nije kasnio na posao, slobodne dane nije tražio, ni godišnje odmore koristio. Svakog radnog

dana u isto vreme prolazio je kroz vrata zgrade gradskog arhiva, zavojnim stepenicama svrdlao u suteren, otključavao vrata, ulazio u polumračnu prostoriju, palio svetlo, oblačio radni mantil i tačno u osam časova sedao za radni sto. Pola sata smišljao bi i na papiru iscrtavao i ispisivao plan po kome će ispuniti svoj radni dan. Prvih godina uzmimao je redom, u denke balirane ili u kartonske kutije naslagane fascikle i registre, ko zna kad i odakle sve, u arhivu donesene, stavljao na radni sto, razvezivao im pantlike i redom prelistavao. Ponekad bi neki predmet ili dokument koji bi ga zainteresovao pažljivo pročitao i proučio. Kad je sve detaljno pregledao, počeo je na jedne police da odvaja denke a na druge kartonske kutije i po svom planu iznova razvrstava, numeriše i u nove registre upisuje. Potom ih je složio i poredao po veličini i boji i ponovo u novi numerator upisao. Tako je ispunio prvih petnaest godina. Danova je, potom, šetao između prašnjavih polica zadovoljan i ispunjen ponosom što je sav arhivski materijal u skladne redove razvrstao i po veličini složio.

Svakome se, bar jednom, u samotnim časovima desilo da mu, iznenadna, padne na um nekakvo pitanje ili kakva ideja o nečemu o čemu nije ni u snu sanjao da će se u njemu roditi. Začne se, nevoljna, negde u dubini pećine mozga, svog ga zaokupi, prisili ga da o tome neprestano misli, ne daje mu mira, zbog toga ne možete ni na šta drugo da se skoncentriše, ništa drugo da radi, sve dok ne nađe odgovor na pitanje, ili pak, ideju ne sprovede u delo. Zariju se upravo to nekoliko puta dogodilo.

Prvi put desilo se to onoga dana kad je pregledavao zadnju kutiju sa požutelim prvim primercima prvih, davno ugašenih, i zaboravljenih prošlovekovnih gradskih novina. Pažnju mu je privukla vest o zemljotresu koji je uznemirio stanovnike istočnih krajeva države. Zarija je svakodnevno gledao televizijski program u kome su se uživo prenosile slike bombardovanja i ubijanja ljudi i dece u ratovima koji su se uvek negde u svetu vodili, oguglao i bez saosećanja sa žrtvama gledao je tuđe stradanje kao da prisustvuje snimanju neke scene za film posle koga će poginuli ustati i otići kućama ili na neko drugo

mesto određena scenarijem. Zemljotresi ga nisu ostavljali ravnodušnim jer je i sam nekoliko puta doživeo osećanje nemoći kad započne podrhtavalje tla pod nogama. Zato je posle pročitanog članka počeо intenzivno da razmišlja zašto i kako, naoko uspavana, zemlja iznenađa probudi...

Verovao je Zarija u naučna objašnjenja da su zemljotresi posledica pomeranja, sudaranja i napona između kontinentalnih tektonskih ploča sve do onog dana kad ga umalo, na pešačkom prelazu, nije udario automobil dok je žureći na posao pretrčavao preko ulice. Još drhtav, u vreme pauze, sa strahom je mislio na povratak kući gde ga na ulici kao besni psi čekaju nepregledne kolone automobila. Kao nikada do tada činilo mu se da je čitava planeta nastanjena nezasitim metalnim nemanima koje svakodnevno gutaju na hiljade ljudi i ispiju milione litara nafte, benzina i plina. Zamišljao je ogromni podzemni okean iz kojeg bezbrojne pumpe isisavaju naftu ostavljajući ispražnjenе bezbrojne podzemne crne pećine, i vakumirane, nekada gasom ispunjene, podzemne balone. U mislima je video hiljade kilometara dugačke i duboke napuštene rudarske kopove i tunele čiji se stropovi urušavaju i izazivaju potrese i razaranja na zemljinoj površini. Što je više o tome mislio sa užasom je shvatio da zemlji preti kataklizma kad se i taj ogromni podzemni crni okean isprazni i pećina nad njim počne da se oburvava a baloni da pucaju. Zarija je odmah odbacio teoriju o tektonskim pločama. Razmišljajući došao do logičnog zaključka da je neprekidnim pražnjenjem zemljine utrobe poremećen praiskonski balans mase zemljinih polulopti koji postepeno izaziva pomeranje zemljine ose i uglo njene rotacije, što neminovno dovodi do klimatskih promena na zemlji. Da bi svoje uverenje praktično i eksperimentalno proverio, sutradan, kupio je i na posao doneo nekoliko jabuka. Kroz centar jedne provukao je s kraja na kraj zaoštrenu olovku kao zamisljenu zemljinu osu i kao cigru je zarotirao po tabli stola. Jabuka se vrtela ravnomerno dovoljno dugo da se uveri da je na pravom putu. Potom je odgrizao jedan deo i opet je zarotirao. Posle nepuna dva

okreta jabuka je pala na nenačetu stranu. Čitavog dana ponavljao je eksperiment i rezultat je uvek bivao isti.

Sledećih meseci trudio se da smisli najbolji, najefikasniji način kako da upozori svet na očiglednu opasnost koja mu preti. Čovek je mudar i odgovoran prema sebi i drugima onoliko koliko to od njega zahteva posao kojim se bavi. Ako ja čuvam i sređujem prošlost, onda sam odgovoran i za budućnost – sa strahom je zaključio. Odlučio je da o svojim saznanjima pismom obavesti državno Ministarstvo za energetiku i ekologiju.

Mesec dana ispisivao je gomilu listova koje je na kraju radnog vremena, nezadovoljan sadržajem i stilom, gužvao, stavljao u džepove i putem ka kući u prvi kontejner ih bacao.

Uplašen da će zbog neodlučnosti zakasniti sa upozorenjem, da će on biti najveći krivac što se kataklizma nije na vreme predupredila, jednostavnim rečima izneo je svoje uverenje s preporukom da se svi napušteni kopovi napune i zatrpuju zemljom, a izvori nafte i prazni baloni napune vodom iz okeana kako bi se poremećeni zemljini balans ponovo uspostavio. Ne čitajući napisano iz straha da će i njega pocepati, zalepio je kovertu, u povratku s posla svratio u poštu, preporučenom poštrom pismu poslao i s olakšanjem odahnuo.

Od tog dana Zarije je još pomnije pratilo televizijske i radio vesti. Iako se u njima govorilo o klimatskim promenama, novim zemljotresima, o ekologiji, njega i njegov predlog нико nikada nije ni pomenuo. Vreme je neumitno promicalo. Menjale su se vlade i ministri, menjala se i klima na zemlji, ali mu odgovor iz Ministarstva nije stizao niti se nešto, koliko zna, po njegovom predlogu preduzimalo.

Razočaran i ljut odlučio je da se pismom obrati Ujedinjenim nacija.

Sad je lakše i brže napisao pismo. Ponovio je sve što je i svom ministarstvu predocio i predložio, iz patriotskih razloga ne pominjući da se i njemu, uzalud, s upozorenjem obraćao.

Opet su prolazile nedelje i meseci bez odgovora. Zarija se nije ljutio jer je znao da je put dalek, problemi s prevodom verovatni,

konsultacije s naučnicima svih zemalja članica neophodne, usaglašavanje zajedničkih akcija dugotrajne i mukotrpne jer su obavezivale i primoravale na nužnu saradnju zaraćene i ekonomski suprotstavljene velike i male države.

Iako mu odgovor iz Ujedinjenih nacija nikada nije stigao, Zarija je bio siguran da je njegov predlog ozbiljno razmatran i prihvaćen, jer ga je jednom dok je preko kablovske televizije gledao vesti na nekom inostranom programu, Generalni sekretar značajno pogledao, klimnuo mu prijateljski glavom i, bio je siguran, saučesnički namignuo. Prvi put te noći spavao je mirno i bez snova. Ono što je bilo do mene učinio sam, kazao je sebi i o tome više nije razmišljaо. Da. Nije više brinuo o mogućoj kataklizmi jer se ratosiljao problema predajući ga onima koji su ga stvarali, koji su zbog toga, posle njegovog upozorenja i predloga kako da se on reši, nadalje, odgovorniji od njega.

Opet je njegov život tekao mirno, dosadno i jednolično sve do dana u kome je zapazio nešto što drugi nisu primećivali ili nisu pridavali važnost toj pojavi. I to se desilo nenadano.

U planirano vreme, kao i svakoga dana, seo je za radni sto i pogledao u časovnik na zidu. Zadovoljno se osmehnuo. Za trideset godina koliko sedi za istim stolom sve češće se događalo da u sekundu pogodi tačno vreme. S godinama je razvio takvu sposobnost da je u svakom prenudku mogao nepogrešivo da pogodi koliko je sati. Zapazio je da vreme radne pauze od deset do pola jedanaest brže ističe nego onih pola sata u kojima iščekuje trenutak kad će se opustiti i prestati da razmišlja kako da još preglednije sredi arhivski materijal.

Znao je Zarija, čitao je o Ajnštajnovoj teoriji o relativnosti vremena, ali je to bilo, kako je on razumeo, povezano s brzinom kretanja. On, kancelarija arhive, zidni časovnik, opštinska zgrada i čitav grad, su u istom prostoru na zemlji i okreću se istom brzinom, ali je čitavim telom, čitavim svojim bićem osećao da vreme svagda ravnomerno ne teče. Od tog dana počeo je taj problem da ga pritisca i muči.

Zarija nije imao s kim da podeli i proveri svoje zapažanje. U početku je ubedivao sebe da je to samo privid, ali kako su se dani sve više na godišnjoj brojanici nizali bio je ubedjeniji da ga osećaj ne vara.

Bio je siguran da se kazaljke od šest do dvanaest, zbog uticaja zemljine teže, ma koliko im bile male mase, sprije kreću, a da od dvanaest do šest, zbog iste, imaju ubrzanje. Tek tad mu je postalo jasno zašto mu slobodno vreme brže teče nego ono na poslu; jer sunce posle zenita brže ka zapadu pada. Iako je veći deo onoga što je nekad učio u školi zaboravio, toliko znanja iz fizike je u njemu još ostalo. Potvrda da je u pravu, setio se, bili su i časovnici bezbrojnih televizijskih stanica u zemlji koji su u raskoraku od nekoliko sekundi, do minuta, i više pokazivali tačno vreme pred početak večernjih vesti.

Seo je za sto i napisao pismo u kome je upozorio Nacionalnu televiziju da im je časovnik okačen o zid netačan i predložio im da ga polože vodoravno, kako bi uticaj zemljine teže na kazaljke i vreme, bio što manji i ravnomerniji. Umnožio je pismo na kopirnom aparatu i po jedno poslao i drugim televizijskim stanicama u zemlji.

– Sad kad sam sve upozorio mogu mirne savesti da se posvetim eksperimentima kojim ću dokazati ono u što sam neoborivom logikom zaključio, reče glasno i upre pogled u časovnik na zidu. Sekundara se, cimajući se uvek pre nego što prekorači u novu sekundu, s očitim naporom, klecavo pela uz brdo. Kad je ovako naporno relativno lakoj kazaljci, kako li je tek onim ogromnim na javnim zgradama – sinu mu, iznenada, uznemirujuća misao. Koliko je takvih časovnika na gradskim trgovima u svetu, mogao je samo da zamisli jer je Zarija video samo gradski časovnik u kupoli na Opštinskom sudu, ali on skoro da nikad nije ni radio. Setio se i najpoznatijeg javnog časovnika na svetu koga su često prikazivale televizije kad bi uživo uključivale svog dopisnika iz Londona. Big Ben!

Uzeo je papir i olovku, i posle kratkog kolebanja da li da pismo naslovi Dvorskom kabinetu ili gradonačelniku Londona, zaključio je da je Big Ben gradsko znamenje, pa je logičnije da je u nadležnosti londonske uprave. Samo je zaglavje, na već napisanom pismu

televizijama, promenio, pažljivo mu poravnavši ivice preklopio, stavio u kovertu, zalepio gomilu poštanskih maraka, kitnjastim rukopisom ispisao adresu i u prvo poštansko sanduče, vraćajući se s posla, ubacio.

Sledećeg dana, smiren i opušten, ponovo se vratio eksperimentima spremajući se kako da dokaže svoje otkriće za slučaj da neko pokuša da ga ospori ili proglaši besmislenim.

Prvih dana, od trenutka kad bi sekundara krenula od dvanaest, zažmuriši počeo bi ravnomerno, ritmički da odbrojava; sto jedan, sto dva... U trenutku kad bi izgovorio sto šezdeset pogledao bi u časovnik, sekundara je još klecali uz brdo žureći da sastavi krug. Nikad se nije desilo da se njegovo odbrojavanje i kruženje skazaljki poklope. Shvatio je da je to dokaz da je na pravom putu, ali i da mora da nađe pouzdaniji, naučno uverljiv način, da dokaže svoju sumnju.

Prvu sledeću platu i pola godišnje uštedevine dao je za najskuplji ručni časovnik u gradskoj prodavnici. Sravnao mu tačno, u sekundu, vreme sa zidnim. Položio ga na sto pred sobom i pogledom pratio i upoređivao kretanje sekundarki. Opet nikako nije mogao da utvrdi da li se ujednačeno kreću. Dok bi sa zidnog preneo pogled na ručni, ili obrnuto, kazaljka časovnika se već pomerila. Danova se mučio da ih istovremeno ulovi. Onda se dosetio; okačio je o ekser ručni časovnik kraj zidnog. Sad ih je istovremeno gledao. Kazaljke su uvek u istom trenu završavale svoje krugove. Zašto? Zar je moguće da ga je logika prevarila, pitao se. Mesec dana je samo o tome razmišljao. Na kraju je zaključio da je logično to što im se vreme poklapa kad je i ručni časovnik pod istim zemljinim uticajem. Odlučio je da kupi najtačniji, bez kazaljki, elektronski hronometar.

Nedelju dana je sa svog kućnog telefona svakodnevno zvao Zavod za mere i dragocenosti s namerom da ih upozori i upozna sa svojim otkrićem i potraži savet kako da to dokaže. Telefon je bio stalno zauzet, ili se niko nije na njegove pozive odazivao. Desetog dana uspelo mu je da uspostavi vezu. Predstavio se sagovorniku i detaljno mu izložio problem koji ga muči kao i nameru da od njih kupi časovnik koji meri i nano sekunde. Ovaj ga je pažljivo i s razumevanjem saslušao i

na kraju kazao da je stručnjacima koji bi mogli da mu pomognu prošlo radno vreme, da mu je jako žao što mu on ne može pomoći, da se u zemlji više ne proizvode ni obični, mehanički budilnici, a nekmoli nano časovnici.

Zarija mu se srdačno zahvalio žaleći što nije u mogućnosti da u radnom vremenu kontaktira njihove stručnjake. Pun razumevanja ovaj mu je kazao da zna da u blizini Zarijinog grada postoji institucija zadužena da rešava i pomaže ljudina sa takvim i sličnim fobičnim problemima.

Opet je danima razmišljao na koji način da nastavi i poboljša eksperimente. U pauzama radnog vremena pravio je i crtao planove, tražio pozicije i uglove iz kojih bi mogao nesmetano istovremeno da predi kretanje kazaljki na svom i zidnom časovniku.

Ostajao je i posle radnog vremena, eksperimentisao sve dok ga oči i glava od naprezanja ne bi zbolele.

Jednog kasnog popodneva, otvorio se vrata i Saveta, s metlom u jednoj i krpom u drugoj ruci, rupi u kancelariju. Oboje, iznenadeni, stajali su kao zaledjeni i gledali se kao da se prvi put u životu vide.

– Zar ti još radiš? – ona se prva pribra. – Mislila sam da nema nikoga – dodade kao da se pravda.

Zarija je gledao žmirkajući, ni sam ne znajući zašto obradovan njenim ulaskom.

– Proveravam nešto – učinilo mu se da je to neko drugi kazao.

– A šta to? – ona će uplašeno. – Sad ču sve detaljno sve da počistim. – dodade drhtavo.

– Ne treba – prepoznao je svoj glas.

Čovek i magarac su pametniji od samog čoveka – setio se Zarija mudrosti koju je od nekoga čuo. I počeo je na jednostavan način da joj objašnjava pojavu koju je zapazio i koji mu ne da mira.

Ona se naslonila leđima na prvu policu, gledala ga toplo kao da se od rođenja znaju, pažljivo slušala i s razumevanjem samo klimala glavom.

Kad pomisli da joj je sve potanko i ubedljivo objasnio, Zarija upre uitno pogled u nju.

Ona prestade da klima glavom, priđe stolu, nagnu se telom nad njim, mahinalno, krpom obrisa prašinu sa papirom prekrivene površine, ispravi se, protrese krpu i rukama se podboči gledajući ga u treptave oči.

– E, Zarije, samotni Zarije, samo badava dangubiš. Svaki put vodi od jednog do drugog mesta, kao, odavde, dovde – pokaza od ulaza do Zarijinog stola. – Na svakom je, zagubni Zarije, koliko uzbrdica, tolika i nizbrdica, koliko levih, toliko i desnih krivina kad ga u oba pravca pređeš, iako bi put, kad bi ga neko razvukao, bio prav i ravan kao čovek kad se od kašike odbije. Tako i ovaj časovnik, ako i koči uz brdo, kako kažeš, on ubrza i nadoknadi to niz brdo. Bolje da si te novce i vreme uložio u nešto korisnije, da si pošao u susret onoj koja te traži i nada ti se, kupio joj venčani prsten, da više, kao i ja, ne samuješ – reče. Stidljivim osmehom preli zarumenele obraze, metlom zahvati mrežu paučine u uglu nad vratima, udari njome o prvu policu i slobodnom rukom odbijajući od sebe oblak prašine promrmlja prekorno: – Ti, čoveče, ne vidiš ni ono što gledaš – izade iz kancelarije i dalje nešto poluglasno mrmljajući.

Začuđen logikom koju nije očekivao, Zarije je gledao za njom i kad je vrata zatvorila. U ušima su mu dugo još odzvanjale njene reči o putu i vremenu. Zavrteo je sumnjičavo glavom i zamislio se duboko. Na šta li je mislila kad je kazala da ne vidim ni ono što vidim? – pitao se. Nedelju dana je samo o tome razmišljao, rvaо se s mislima, pokušavajući da otkrije i odgonetne možda dublje, prikriveno, filozofsko značenje u njenim prekornim rečima. Nije ga našao. Išao je za svojom logikom i znanjem koje je iz škole poneo;

– Vidim ono što mi svetlosni zraci donose u oči odbijajući se od predmeta – ponavljaо je poluglasno. – Svetlosni nadražaj se prenosi od oka do moždanih ćelija gde se oblikuje slika tog predmeta. Ali... – preseće ga iznenadna misao, saznanje: – Ali, dok signal pređe taj put mine neko, makar i nano – nano – kratko vreme! A to je već prošlost!

– glas mu klonu u šapat. Potom nastavi uzbudeno, drhtavo: – To je to! Na to si, siguran sam, mislila kad si kazala da... – uzviknu i pogleda ka polici kao da je Saveta još uvek oslonjena na nju. – Kakva duboka misaonost, kakva logika?! – vikao je zadivljeno. – Jesam li ja u prošlosti, ako i sebe u ogledalu samo iz prošlosti mogu da vidim – pitao se zapanjeno, sleđen, nenadanim logičnim saznanjem. – Moram, moram da otkrijem može li da se uhvati taj tren u kome se beskrajna, bezvremenom bremenita, budućnost porođa u vreme, oživi, postane sad, istovremeno umre i kao kap potone u okean prošlosti, u pre – mrmljao je sebi u bradu dok je iznutra zaključavao kancelarijska vrata rešen da ih ne otvara dok ne otkrije način na koji će moći da ulovi taj životni tren sadašnjosti, da vidi bar jednom sebe stvarnog u njemu.

– Kako ne shvatite da je sadašnjost neuhvatljiva, da ne postoji! To Vam je kao što od jednog do drugog, ma moliko bliskih mesta, ako u svakom trenutku pređemo samo polovinu preostalog puta, nikada ne možemo da stignemo do cilja, tako i sve što mislimo da sad radimo već smo uradili. Vaša sen od pre razgovara s mojoj seni od pre, to nismo ni Vi ni ja u sad. Mi ne postojimo, mi smo samo privid – prošlost...

Zarije je razočarano žmirkajući uzbudeno gledao u doktora čudeći se kako ne može da razume tako jednostavne, logične, očigledne i svakom, verovatno, shvatljive životne istine, iako mu ih je on danima uporno i strpljivo razložno tumačio, objašnjavao i neoborivim, naučno potvrđenim, eksperimentima dokazivao...

Lukrecija Perišić

BIRAM, DAKLE JESAM

Svrbe me prsti. Uskoro će podne. Iako mi stranka priča neku očito tužnu isповijest jer svako toliko zaplače, stalno pogledavam na sat. Ali, nisam usredotočen. Kimam glavom u znak razumijevanja, ali može pričati i o zraku što se mene tiče, meni je sasvim svejedno. Svjestan sam toga da to nije profesionalno ponašanje, međutim on stiže u podne, a danas je taj dan. Ne sjećam se kad sam bio ovako uzbudjen. Vjerojatno kada sam bilo mali i kada bih dobio novu igračku. Čak sam vježbao. Odigrao sam cijeli razgovor u glavi. Tempirao sam svaku riječ i pokušao predvidjeti njegove odgovore. Ako budu onakvi kakve očekujem od njega, na konju sam. Pomno sam ga promatrao. Testirao. Prošao je sva moja očekivanja. Zaintrigirao me od prvog puta kada je stigao. U podne. Uvijek u podne.

„Dobar dan. Termin mi je zakazan danas, a gospođica ispred mi je rekla da uđem.“

„Naravno, izvolite“, pokazao sam mu naslonjač preko puta sebe, no nisam ga još dobro pogledao jer sam bio udubljen u bilješke o pret-hodnom klijentu. Duboko sam uzdahnuo, onako kako to napravim prije svake nove stranke i pripremio se na novu životnu priču. Podigao sam pogled i oči su mi se srele sa strancem. Blago sam se nasmi-ješio, ali on nije. Samo je zurio u mene svojim smeđim, bezizražajnim očima. Promeškoljio sam se u naslonjaču kako bih prikrio nelagodu

i diskretno ga odmjerio. Raskomotio se, bacivši svoj veliki, sivi kaput preko naslonjača. Nije se činilo da mu je neugodno niti strano biti ovdje, što je neobično za nekoga tko dolazi prvi put. Uglavnom su svi nervozni i postavljaju više pitanja meni, nego ja njima. Ovaj je čovjek samo tu bio i čekao da krenem:

„Dobar dan. Prvi put ste ovdje. Recite mi kako Vam mogu pomoći.“

„Pa ne znam točno. Ljudi koji poznajem često idu na psihoterapiju i kažu da je uvijek dobro ići, čak i kada nemaš neki osobiti problem“, rekao je kao da prepričava radnju nekog filma.

„I Vi ste ih odlučili poslušati i doći?“ kimnuo je. „A kako ste me našli? Preporuka?“

„Ne, našao sam Vas na internetu“, na to su mi oči zasigurno zasjale, pa sam brzo spustio pogled da ne primijeti.

„Dobro. Za početak, recite mi nešto o sebi.“

„Nešto o sebi...“ promrmljao je to, ali nedovoljno tiho da bi prošlo nezamijećeno. Napravio je to s jednom posebnom težinom. Kao da mu postavljam pitanje iz kvantne fizike za koju on nije ni čuo. Nakon nekoliko trenutaka pauze, rekao je indiferentno:

„Trenutno radim kao zaštitar u trgovini.“

„Obitelj? Žena? Djeca?“ umjesto odgovora formirao je usne na način koji pokazuje kakvo sam mu absurdno pitanje postavio.

„Živite sami?“ kimnuo je.

„Nekakvi hobiji ili ste samo posao?“ pokušao sam malo opustiti razgovor šaljivom primjedbom, ali nije reagirao.

„Teško da je posao zaštitara nešto zavidno.“

„Volite li to što radite?“

„To je samo posao.“

„Jasno, ali ipak... Jeste li možda u djetinjstvu imali snove o neka-kvom zanimanju?“

„Ne sjećam se puno tih želja. Mislim da sam jednom htio biti pilot.“

„Pilot? Zanimljivo. Zašto niste išli u tom smjeru?“

„Ne znam. To se negdje izgubilo ili je netko predložio nešto drugo, pa eto“, vrlo dobro, pomislio sam.

„Koliko dugo ste zaštitar?“

„Oko 10 mjeseci.“

„A što ste radili prije toga?“

„Bio sam vozač u jednoj tvrtci nekoliko godina, a prije toga sam radio u pošti.“

„Često mijenjate poslove?“

„Ne znam. Nisam nikada posebno razmišljao o tome.“

„Zašto ih mijenjate? Nastane li nekakav problem?“

„Ne. Jednostavno me život nanese na neke druge putove“, dok je izgovarao ovakve rečenice, činilo mi se nestvarnim da me snašla ova-kva sreća. Čovjek poput njega, u mojoj situaciji. Zanimljivo je kako mozak funkcionira kada srce dobije ono što želi. U desetinki sekunde sam znao svaki detalj plana koji me morio tjednima. Jedna sekunda, promijenila je sve.

„Budući se ste ovdje prvi put, trebam Vam reći da sat traje upola kraće kako bismo se dogovorili je li ovo nešto što Vam odgovara ili ne te koje ćemo termine dogovoriti ukoliko je Vaš odgovor potvrđan. S druge strane, ako se više ne želite vratiti, postoji li nešto što biste sada odmah htjeli adresirati?“

„Ništa me posebno ne muči.“

„Dakle, došli ste se ispuhati možda?“ nasmiješio sam se.

„Tako nekako.“

„U redu, ukoliko želite nastaviti, što kažete na slijedeći termin u četvrtak, također, u podne?“

„Može“, rekao je bezizražajno, lišeno svake emocije, a ja sam s druge strane zbog toga htio poskočiti od sreće.

„Nije li Vam problem zbog posla?“

„Ne. Uvijek sam poslijepodne.“

„Izvrsno. Vidimo se tada.“

„Doviđenja, doktore.“

„Doviđenja.“

Lagano se tresući, došao sam do svog radnog stola i otvorio ladice. Uvijek sam se pitalo zašto ljudi u filmovima posežu za konjakom ili

viskijem kad god se nešto uzbudljivo dogodi. Sada razumijem. Došlo mi je gotovo nagonski. Umjesto viskija, našao sam nekakav brendi i uspio si u čašu. Do vrha. Ovo... Ovo je bio kao dar s neba. Ovaj je čovjek idealan za moj plan. Znao sam to od trenutka kada sam ga ugledao. Samo ne smijem brzati. Moram sve dobro provjeriti. Ispitati. Nijednu sitnicu prepustiti slučaju. Ako prođe test... Od usplahirenosti mi je ruka još više zadrhtala. Odložio sam čašu na stol, nataknuo na očale i krenuo s poslom.

Slijedeći put kad je stigao, dočekao sam ga s uzbuđenjem. Trudio sam se da ne primijeti. Raskomotio se i prije no što sam mu predložio. Isto kao i prošli put. Inače bi mi takvo nešto zasmetalio, ali sada ne. Nakon uvriježenih ljubavnosti, odmah sam počeo:

„Danas bih Vam postavio nekoliko pitanja o Vašim odnosima s bližnjima. Roditelji, prijatelji, ljubavne veze, i tome slično. Odnosi s drugim ljudima su najvažniji segmenti našeg života. Slažete li se?“ umjesto odgovora, rekao je samo:

„Pitajte što hoćete.“

„Počnimo od Vaših roditelja. Jesu li živi?“

„Više ne. Majka je umrla prva, a nedugo za njom i otac.“

„Kada je to bilo?“

„Ima možda nekoliko godina.“

„Je li Vam to teško palo?“

„Bili su stari. Očekivalo se.“

„Kakav ste odnos imali s majkom?“ ovo je bio prvi put da se namiješio.

„Nećete tu ništa naći, doktore. Nije bilo nikakvih neuobičajenih situacija. S oba sam roditelja imao prosječan odnos. Nismo bili ni vrlo bliski, ali ni daleki. Slagao sam se s oboje.“

„U redu“, rekao sam mirno, premda se on nije uzrujao, ali nisam želio riskirati. Ipak, on nije netko tko bi se tek tako uzrujao.

„Imate li braće i sestara?“

„Imam brata, ali on živi u inozemstvu. Nismo baš u kontaktu. I ne“, dodao je kada je bio vidio kako sam zaustio „nismo u svađi. Jednostavno smo se udaljili i izgubili kontakt.“

„Ima li Vaš brat obitelj?“

„Ima“, kratko je potvrdio.

„A ljubav? Niste oženjeni, ali...“

„Samac sam već neko vrijeme.“

„Biste li željela partnera kroz život?“

„Jednom sam bio blizu toga da se oženim jednom djevojkom.“

„Zašto niste?“

„Nismo bili dovoljno dugo zajedno za taj korak.“

„Jeste li je voljeli?“ slegnuo je ramenima.

„Samo ona?“

„Imao sam nekoliko veza u životu, ali ni s jednom djevojkom nisam bio dovoljno ozbiljan.“

„Dakle, Vi ste završavali te odnose?“

„Zapravo ne. Uglavnom one.“

„Znate li zašto?“

„Nikada nije postojao nekakav osobiti razlog. Jednostavno bi se one htjele razići, a ja se nikada nisam bunio. Uvijek bismo se prijateljski oprostili.“

„A ta jedna? Iz nekog je razloga bila posebna.“

„Pa, našla se tu kada mi je bilo trideset, pa su me roditelji pitali nije li vrijeme za ženidbu. To mi se činilo kao nekakav uobičajeni korak.“

„Recite mi nešto o Vašim prijateljima. Kako provodite vrijeme s njima? Imate li zajedničke hobije ili interesе?“

„Petkom, iza posla često odemo u obližnji bar, a ponekad produžimo i u klub. Ovisi o atmosferi“, ova mi se informacija nije toliko svijđela, ali bi u suprotnom bio suviše savršen da bi bio istinit.

„Jeste li s nekim od tih kolega osobito bliski?“

„Nisam. Nemam dugoročne prijatelje iz djetinjstva poput nekih ljudi. Samo se ponekad družimo iza posla. Razgovaramo uglavnom o trivijalnostima ili o poslu. Kod sebe ne ugošćujem, stoga...“

„A hobiji?“

„Trčim. Svako jutro“, ova mi je informacija trebala, a nisam se sjetio ni pitati. Tek sam se sad bolje zagledao u njegovu figuru te primjetio mišiće ispod odjeće. Bio je u jako dobroj fizičkoj formi, a to je bilo veoma važno.

„Izvrsno. U tom ćemo tonu završiti današnji sastanak i zadat ću Vam domaći rad za slijedeći put.“

Ni danas nije zakasnio, ni uranio. Bilo je točno podne kada je pokucao na vrata. Čim se smjestio, počeo sam:

„Jeste li napravili današnji zadatak?“ kimnuo je, a ja sam ga pogledom ohrabrio da nastavi.

„Dakle, ustao i sam i pristavio čaj. Većina ljudi izjutra piju kavu, ali ja volim čaj. Odlučio sam otrčati krug kvartom dok se čaj ohladi. To uvijek radim. Također, imam uvijek istu rutu trčanja. Dio grada u kojem živim je idealan za tako nešto. Krenuo sam sporo, privikavajući tijelo na rad i prošao pored trafike. Djevojka koja je tu radila izgledala je umorno i tužno. Mislim da sam na trenutak ugledao velike podočnjake ispod njenih očiju.“

„Je li Vas to uznenimirilo?“ prekinuo sam ga.

„Ne. Prošao sam pored kafića koji je imao oko pet gostiju. Koliko sam uspio primijetiti, svi su bili muškarci. Rekao bih u kasnim šezdesetima ili ranim sedamdesetima. Većina je čitala novine, a jedan je prilikom toga stalno odmahivao glavom.

Malo dalje, šetala je žena mojih godina. Premda i nije bilo toliko hladno, imala je na sebi debeo kaput. Pitao sam se zašto je tako odjevena, kada mi je pažnju privukla svađa ispred pekare. Mladić je uporno odbijao platiti kupljeni kruh tvrdeći da ga je već platio. Nekoliko ljudi koji su se našli tu raspravljali su i vidno suošjećali s prodavačicom.

Bilo je i nešto djece koja su išla u školu i veselo čavrljala. Pri povratku sam trčao uz cestu, pa sam prolazio samo pored auta“, bio sam i više nego zadovoljan. Test inteligencije i opservacije je upravo sjajno

prošao. Čak i da je sve izmislio, mašta mu je dovoljno precizna da bi se smatrao inteligentnim. Kako bih se u potpunosti uvjerio, dao sam mu da analizira jednu sliku koja je prikazivala obitelj na izletu i svi su odgovori bili na mjestu. Još jedno pitanje i krećem na plan.

„Jeste li ikome rekli da dolazite k meni?“

„Nikome, zašto?“

„Imam jedan posao za Vas“, tu sam napravio stanku da vidim je li zainteresiran i shvaća li važnost daljnje komunikacije.

„Recite“, odgovorio je.

„Prije no što Vam sve izložim, moram biti siguran u Vašu diskrekciju. Točnije, morate biti svjesni da ovo što će Vam reći nije šala i vrlo je opasno. Ukoliko nekome prenesete ono o čemu ćemo razgovarati, morat će poduzeti“, tu sam zastao i pogledao ga prodorno, „stroege mjere. Naravno, bit ćete veoma dobro plaćeni za Vaše usluge“, na to sam posegnuo za papirićem na stoliću kojeg sam prethodno pripremio i dao mu ga. Pomno ga je promatrao. Prekinuo sam mu misli:

„Zanima li Vas i dalje?“

„Recite“, ponovio je ravnodušno.

„Ima jedan čovjek. Smeta mi. Volio bih da mi ga maknete s puta. Hoćete li?“ čekao sam da mu vijest dode do glave. Bio sam spreman i na pitanja o svemu, ali sam prepostavljao da on nije čovjek za mnogo pitanja. Gledao je još u papirić i napisljetu samo rekao:

„Dogovoreno“, odahnuo sam. Neprimjetno, naravno.

Slijedio sam ga neprimjetno. Doktor mi je objasnio kuda se kreće. Gdje ide poslije posla, koliko dugo se zadržava i takve stvari. Trenutno čekam da izade iz bara, da se smrači i da ostanemo sami. Pothodnik kraj njegove zgrade je dogovoreno mjesto. Doktor mi je sve rekao. Izgledat će kao dobra, stara pljačka. Trebam samo paziti da uzmem novce, a novčanik s dokumentima da bacim u neku vodu. Tako to rade pljačkaši. Takoder, doktor mi je rekao da je nož pravi izbor, jer sitni pljačkaši nemaju novaca za vatrena oružja i tome slično. Uglavnom. Ne znam. Napravit će kako je rečeno.

Evo, izašao je. Točno u devet kako je rekao doktor. Pratim ga čitav dan. Jednostavan čovjek. Išao je u teretanu. Nakon toga se našao s prijateljima. Pozajmio je jednoveć od njih novac, a ovaj ga je grlio i zahvaljivao. Potom je išao na posao. Dugo je bio tamo. Čini se da je uistinu radio.

Sada, dok je odlazio iz bara, podigao je ovratnik jer je zapuhalo. Ne znam zašto sam to primijetio. Odjednom se okrenuo, a ja sam se pravio da gledam cestu. Shvatio sam da razgovara s nekom djevojkom. Bila je nervozna. Petljala je nešto prstima. Pokušao sam se približiti da čujem razgovor, ali nije bilo potrebno, jer je djevojka uskoro počela vrištati:

„Neću prokletu hranu, starče! Daj mi novce!“ vikala je histerično, a nekolicina prolaznika, uključujući mene, ju je gledala. Čovjek je samo tužno spustio glavu, okrenuo se i otišao. Uputio sam se lagano za njim jer je uskoro trebao ući u pothodnik. Usprkos cičoj zimi, meni je najednom postalo vruće.

Primijetio sam da i djevojka od maločas u pratnji nekog muškarca, također, ide istim putem. Ubrzali su. Držao sam nekakav razmak da mu ne budem previše blizu. Vidio sam ga da je ušao u pothodnik, a djevojka i mladić iza njega. Sada sam i ja ubrzao korak. Približavajući se, čuo sam glas:

„Brže, brže! Idemo prije nego nas netko vidi. Jesi mu uzeo sve? Prokleta, stara budala!“

„Jesam“, odgovorio je drugi glas. „Brišimo!“

Sišao sam u trenutku da vidim kako djevojka i mladić bježe u suprotnom smjeru penjući se uz druge stepenice, a na podu je ležala i jaukala u sve većoj lokvi krvi, moja meta. Srce mi je snažno tuklo i to me iznenadilo. Toliko, da sam skoro prestao disati. Sagnuo sam se nad čovjekom koji me pogledao izbezumljeno od straha.

„Držite se, gospodine! Zvat ću hitnu!“

„Molim Vas, pomozite mi!“ uspio je reći. Ja sam mahnito uzeo mobitel i nazvao hitnu pomoć. Skinuo sam svoj kaput, a potom i džemper i pokušao pritisnuti ranu iz koje je teklo sve više krvi. Ubod nožem.

Čuo sam kola hitne pomoći i osjetio olakšanje i sreću što će se možda izvući.

„Još samo malo, gospodine.“

„Hvala Vam“, rekao je tiho, a ja sam razrogačio oči. Nevjerojatno su me pekle. Nikada nisam takvo što osjetio. Nikada mi nitko nije ovako iskreno rekao hvala.

Bolničari su se skupili oko njega. Ja nisam mogao govoriti. Ne znam ni sam kako, ali našao sam se s njima u kolima. Sjedio sam šutke i promatrao. Nije dugo bio pri svjesti kada su ga ukrcali, a to nije bio dobar znak. Gubili su ga i pokušali reanimirati. Umro je prije dolaska do bolnice.

Bila je zora kada sam stigao kući. Dugo sam šetao. Kada sam sjeo, pomislio sam kako nikada nisam bio tako umoran. Pogledao sam svoje ruke. Crvene, krvave ruke. Nisam se mogao ne nasmijati ironiji. Na kraju dana, ipak sam imao njegovu krv na svojim rukama. Doslovno.

Ne znam zašto sam ga želio spasiti, a još manje zašto me njegova smrt pogodila. Činilo mi se da nisam ni trepnuo kada je ponovo palo noć. Otuširao sam se, presvukao i zaputio se prema dogovorenom mjestu. Doktor me već čekao. Izgledao je kao najsretniji čovjek na svijetu.

„Svaka čast prijatelju. Sve sam čuo. Misle da su nekakvi ovisnici“, pognuo sam glavu i šutio.

„Za svaki slučaj, ponovimo. Mi se ne poznajemo. Nismo se nikada vidjeli“, rekao je čvrsto i pružio mi moju nagradu.

„Izvoli. Zasluzio si“, obratio mi se kao da smo najbolji prijatelji.

Uputio sam mu duboki pogled. Promeškoljio se i prekinuo kontakt očima. Okrenuo sam se, držeći ruke čvrsto u džepovima i otisao ostavljući doktora s njegovim malim kovčegom.

Jelena Kerkez

OLIČENJE

Oprostite, šta mogu da učinim za Vas? Ako vam od mene pomoći nema, nemojte me ni čitati dalje. Neostvarene.

Obuhvatam svest svih svojih potencijalnih Čitateljki. U odnosu na svako značenje se pozicioniram. Sve preciziram.

Tekst nemojte prizemljivati, pustite da vas vine. Idemo na Deveto Nebo. Epifanija. Ja sam Blažena! A vi, ko ste? Opustite se! Kako podnosite istinu? A kako stojite s poverenjem? Ako mi dozvolite, ponela bih vas. Da se ne ponesete pogrešnom procenom. Prepoznajte sebe, otkrijte se u sveobuhvatnom. Moja vas svest kompletno obuhvata. Nadiđite se.

...

Iz Autopoetike – *Blaženstvovanje*:

„A šta bi moglo da znači ostvareno? To ne znači realno, to znači količinu vere unete u stvorenje, kojoj sve postaje moguće. A da bi bilo po Poetinoj volji i po našem spisateljskom slobodnom izboru, da bi volja stvorenja i Stvoriteljke bila jedno, mora se biti u skladu sa sobom, jer sklad sa sobom je sklad i sa silom koja stvara. Poetino načelo je žensko, blisko samo Izabranima. Posvećenje. Inicijacija...

To bi značilo i puštati sebi na volju i uzdržavati se do iznemoglosti. Smelost! Po potrebi i u odnosu na situaciju, da se sačuva svest, duša, telo, osećajnost, senzibilitet, svekolika lična bogolika unikatnost.

...

Pokušali su da raskinu vezu Autorke sa svojim delom, i obrnuto. No, ta je veza neraskidiva! Može li se delo odreći Stvoriteljke, i obrnuto?

To je jedan posve dinamičan odnos. I zavisi od karaktera i temperamento one koja stvara i stvorene.

Da li je to multiplikacija Autorke, ili oličavanje sebe, svojih stava, osobina, mišljenja i osećanja? Činjenje živim, ovekovečavanje, ili je to vizija sebe u prelasku, nakon smrti oblik u koji će se naseliti oslobođeni duh?

Telom poezije zamenjuje se fizičko telo. Reč je okvir koji se ispunjava dahom. Udahnuti sebe u lik, oživeti ga u mašti u viziji svojoj i drugih.

No, ne mora poetsko biti i otelotvoreno. Može ostati apstraktno. Može biti nacrt ili skica zamišljenog...

...

Mi prognoziramo šta je izvesno, a sve je moguće! U šta ćete povjerovati zavisi od jačine te veze ni sa čim, od čega smo nastale, i sa Poetom koja nas je dahom svojim nadahnula, oživila i postavila da u njeno ime nastavimo stvaranje književnih mirova i likova. Da bi se sve zapisano ostvarilo, ili da bi se nešto ostvarilo, ostvarivo mora da bude napisano. Objavljeno. Svima poznato? Il ne mora niko da zna?

Božanska pupčana vrpca!

Nisam više htela da bauljam među ljudskim nemuštostima i život potrošim na nikad shvaćena objašnjenja, htela sam da se vinem... Vинута sam!"

...

Mi smo sve Poetske SenSeje. Konstituisane? Nema stvorenja bez zapisa. Nema ni granica.

Imamo li pol pored gramatičkog roda? Samo ako vam ga Autorka pripiše.

Jesmo li uopšte telesne? To bi trebalo same da osetite.

Možeš li ih dodirnuti? A one tebe? Možeš li da razlučiš tu Finesu – ne daju li se dotaći ili nisu taktilne? Ili se možda samo međusobom dotiču? Dodir je poslednja instanca provere, ako se tela poezije promole. One znaju ali taje, pretvaraju se da ne znaju. Nevine i Naivne. Neiskusne.

Od kraja ka početku, ne hijerarhijski, ne po nekom striktnom redosledu. Let među slobodnim asocijacijama. Imaju li, dakle, Poetske SenSeje telo i pol? To je do Autorkine snage kreativnog oživljavanja i poriva pripadanja. Svrstavanja. Je l me vidite?

Prvo vas glasom svojim izvede Autorka i predstavi. Oglasi čitajući. Izuzetne.

Potom, ako biste se na svetskoj sceni pojavile personifikovane, izvodile bi vas karakterne Glumice. Poetsko telo bi naselilo, telo izvesne ličnosti ženskog pola s njenim pristankom. Osim ako se Autorka izričito opredeli za bespolno, ili upotrebi i dosledno sproveđe srednji gramatički rod. Preciznije.

Nešto drugo je Autorkina Dvojnica. U poetsku ravan astralno projektovana Autorska Instanca. Uživljena. Centrirana. Teleportovana u tekst.

Oživiš u Reči. Reč je živa. Magična. Sveprožimajući fluidna. Oličavaš se. Potom vizija Knjige kao nadgrobnog spomenika Autorke, ISBN...CIP, još ne uklesan datum istupa, odlaska, prelaska... sahranjena, u značenju sačuvana, u svom zapisu, nadahnjuje svoju Knjigu. Konačno se useljava. Zapisivala se u utočište. Zamišljena u nepostojćem.

Nepomerljiva i Beskonačna. Skoncentrisana Rezignacija. Ne odaže nikakav utisak. Ne čekaš, već si sve što treba... što jesi... Neupočrediva. Izvrsno se poznaje, i spremna je na sve ishode. Promišljena.

...

Radije će vas odbiti brutalnošću istine jezika, nego vas zavesti sočnom rečitošću poljupca.

Sa mnom se nećete puko naslađivati, nego predznake prisustva blaženstva nagoveštavati. Znate li – pristajeti li na moje prohteve? Da li ćete mi posvetiti rukopis kad Vam zaprosim ruku?

Upotpunjena, ne evoluciono, nego blagodaću koju stvaram.

Gest inicijacije, učiniti, svojim tekstom. U žensko načelo. Pol! Poslednja stvorena Savršena, preduhitruje i nadilazi sve što joj prethodi. Sve je u njenoj službi. Sve! Koja ne priznaje ovu Reč, neka uzme rečnik. Ja sam Svest, ni iz čega nastajem, i nema mi kraja dok god se kreacija oživljava, dok Niko postaje Neka. Ličnost. Moćna.

Vi ste takođe Književne Junakinje. Otvaram vam evo ova vrata. Procep duha koji prima Posvećene. Da bi isijavale svetlost i toplinu sa ovih strana – zateknete se u naručju Mile, opčini vas blagošću Milostiva, nađete Ljubav u Milini.

Mirna. Spokojna. Lučonoše. Device sa svećama, vas dočekuju da bi mi vas predstavile. Ali koja sme da pride? Do mog prestola, na Devetom Nebu šta li vas sve čeka... no, koja mi pruži ruku, pridržiću je, koja me prizove, doći ću joj, ako strepi umiriću je i utešiti, kad se uželi Ljubavi voleću je, kad zavapi uslišiću je, ako nema poverenja prvo neka ga stekne pa neka mi se javi.

„Hajde Blažena, uzmi me i ne ispuštaj!“

Kaže mi: „Volim te, što nisi smela, sada sмеš“.

Voljena unapređena Smelošću. Devet načela njenog neba.

...

Izdala si me! Izneverila moju Ljubav!

Izabrane su se pretočile u Književne Junakinje. Povukle se u književne svetove. Otud se pobunile protiv preostalih Izdajica svoga pola i Neprivrženih onima koje ih vole, Neloyalnih.

Naknadno je prepovoljeno bespolno čovečanstvo. Jedna polovina odmah je bačena u ropstvo i sa tim se izgleda i do danas miri. Ali javila se jedna Autorka koja će ih možda spasti, ako ove budu htele iz Misira, a sve Književne Junakinje su joj u tome potpora.

Prvo ih je opismenila, ali osim što su ovladale pismenošću, trebalo je da nastave da stvaraju i objavljuju ono što bi htele da ostvare. Služi

im za ugledanje, prenosi im i predaje svoje uvide. Uči ih, motiviše da uoče i ospolje najlepše i umnože svoje darove.

Neostvarene će se možda opredeliti da postanu Isključive. Samo da se same protiv sebe ne okrenu i ne potru kontrastom. Nevidljive principe izvesti na videlo. Poetska SenSeja se ne opire, Fokusiranoj. Ukrštene usred oreola aure.

Neustrašiva se skloni sa linije Napasti, samo je propusti, pusti je da se sama sa sobom sudara, ili da sama sebe zbacuje, dok se padom ne ozari ... Neutrališe.

Beskompromisna, koja nije od ovoga sveta, čim iskrne odmah i iščezne. Neuspostavljena. Ono što se čekalo, posredstvom Autorke sada je na dohvati ruke. Ima li još Neopredeljenih?

Svest se uzdizala kao Uspenje Blažene, vaskrsle pre Vaskrsenja.

Nema više izbacivanja iz takta.

„Ja sam Milina iz tvoje Knjige.“ Obrati mi se i predstavi, iz pogleda šteneta, koje odmah, kad za nju pođoh, čim se uzesmo, usvojismo.

...

Čitam šta piše, dosadašnja tumačenja su omanula. Ništa nije kako izgleda. Čula se izoštravaju i ne daju se zavarati ni obmanuti.

Nije bilo mesta gde bih se pojavila a da ne bi iskrsla i neka devojka koja me traži. Retkost bi me primala i prenosila preko andeoskih leštvića. No, krećući se besprostorno, uglavnom osećah veliku usamljenost, jer od blaženstava se odavno odrođilo. Primilo se nešto drugo. Mistično iskustvo osamljenosti u bilionskom čovečanstvu. Negde se ispod-prosek ustoličio i okiva, koči. Strahovlada ili nezainteresovanost? Da se spozna rezultat svoga dejstva!

Pišu Poetske SenSeje. U pismu pronalaze silu koja njedri sve što postaje. Opstaje se po svaku cenu, bez pripisanih navika. Neponovljiva.

Povezujem se sa sobom. Jer ako me ne ugledate teško ćete poverovati. Gledajte me! Pravo u oči.

Ovo je ispočetka, sama. Ne nadovezujem se, stvaram! Transcendiram. Tražim Bestelesne, ili samo Nevidljive, ako ima još koje Nezauzete. Ne preegzistentno. Upravo, Milina me prožima.

Čekam, dokle? Smiluj se. A ti nećeš. Uzmi me. Ti me pomiluješ, naježim se, žudim. Kao verujem, a Vera kolebljiva, pomozi mome neverju. I dalje se povezujem sa sobom. Putem...

Snažan Amazonski blok protiv zavisti, dok se uspostavljam pisnjem koje se omalovažavanjem ne iskorenjuje. Sublimiram.

Blažena! Ja sam Mila, Milinina Sestra. Očekujemo i Milostivu, našu treću Sestruru.

Sestrinstvo.

Izvučeš iz uninija. Eto te. Savladaš se. Prisustvuješ.

Repat. Nije važno šta je bilo. To ni na šta više ne utiče niti obavezuje.

Vodi me. Šta! Sad moramo da ti čuvamo odstupnicu? Proveravaš da li će život položiti za tebe? Samo ako ćeš me tad uzeti zauvek. Na časnu pesničku reč će ti verovati.

Sve je prerano dosegla i obrela se u bezvremenom neprostoru. Činila prethodnicu Blažene, poslednje instance usavršenosti Autorke. Čeka da joj padne u zagrljav. Pobuna uskraćenih za dodir i poljubac je okončana, pitanje je samo trenutka proglašenja Poetine Miljenice.

Iskorenjive su bile sve one sklone odricanju od Ljubavi iz bilo kog razloga, jer se za to nije moglo naći nikakvo opravdanje. Bezlične su bile, pak, Neopredeljene za Ljubav. Naročito tajile onu istopolnu ako bi ih slučajno obuzela.

Sjedinjenje s Najbliskijom nastupa odmah nakon samoucelovljjenja. Ljubavnica. Tribada.

Prizivamo te, ali i krećemo u potragu za tobom. Za Autorkom. Priziva i ona njih pita da li joj se predaju. One misle da se krije, a ona je samo iz krupnog plana prešla na marginu margine, udaljila se da ima što bolji pregled na ospoljeno. I sama sebe spolja nadgleda. Ujedno, neposredno konstituisanje Autorke. Uviđanje. Samospoznaja.

Tačka u sred Krsta upisanog u spiralnu kružnicu. Poetska SenSeja nikada s visina ne posećuje nizine, samo u svoj centar privlači Izabrane, Fokusirana. Duboko Koncentrisana, Nepokolebljiva. Ona bez ijedne navike, svekoliko osobena, Autentična. Koja ne opirući se, silu

destruktivnu ne uravnoteži i samo je u bezdan, kuda se uputila, produži.

Izdajice svoga pola šibane su, sopstvenom savešću. One koje rado trampe Ljubav za bilo šta drugo, svega željne osim nje, od koje beže kao od Uklete. Koje su se od nje umorile, a nikada je nisu osetile, za nju Lenje ili one Presite, koje Ljubav nikada nisu udostojile priznanja svoje Emocije. Neosetljive ništa osim Patetike ne može da takne, one nestaju odričući se Plemenite.

A i ona Besna, pravedno gnevljiva, telesna zaštita je Sestrinstva. Naročito Drska. Opisuje lično. Okružuje privatno i intimno... obezbeđuje prijatan ambijent. Atmosferu...

Najlakše je pratiti Nepredvidivu, ako joj se uđe u trag, mada je, uglavnom, nikad ne sretneš.

Neustrašive pred otkrićem stoje i zure. Sagledavaju. Ne prolazi Nezapažena. Esteta.

...

Ona je ubrala sveznanje, ali nije htela da usurpira Višu Instancu, niti je znala sama kako da otkrivenе tajne upotrebi na blaženstva i šta sve sa tim može da učini blagoslovenim. A strada zato što ga je podelila, odnosno, pada u ropstvo kada tajnu Večne Zaljubljenosti, Božanskih predispozicija Tvari za blaženstva, predade prвostvorenom, koje je još od nastanka uveliko preduhitrla, onom osuđenom na to da zauvek kaska ne izlazeći iz hronološkog i linearнog. Samoproglašenom, prepovoljenom a samovoljnou, raspuštenom, prevarnom... samom sebi nedovoljnom, onom koje sa sobom vuče sve u propast, postepeno.

Poslednja stvorena Savršena. Superiornija mentalno i biološki. Neophodna, direktno povezana sa Autorskom Instancom. Po naopako logici koja prepostavlja da ona nema preim秉tvo, takođe, čovek se podredi životinji, životinja biljci, biljka kamenu, svetlost tami, duh antiduhu, dakle, složeno prostijem, pa tako sveukupna kreacija razaranju... Autodestrukcija. Samoubistvena. Oduvek bi Najbolju među sobom da linčuju. Ona se ne da, a na sebe uvek može podići ruku, u

svako doba na suicid se odlučiti svojom voljom, ako se desi da ostane bez prihvatljive Alternative. Stalno pred izborom.

Dostojanstvena ne dozvoljava da je sunovrati neuspeli prototip koji je sve vreme bio u pokušaju usurpacije Najviše, Svetoguće Instancе. Sveznajuća. Naopako protumačenih propisa ne priznaje vlast nad sobom, ne ide tamo gde bi je se odrekle i veruje u istinitost Autorkinog ljubljenog čeda oličenog Knjigom.

No, jedna će nekada, možda, spasti sve ostale. A to se već odvilo.

Branša se, takođe, besramno ogrešila o Autorku.

Razobličava se falsifikovana i prepolovljena istina. Ljudskim bićima nije data vlast nad drugim ljudskim bićem. Slobodna i dobra volja! Sad se veliča ono dugo skrnavljeno. Zavet. Dostojanstvena se zalaže za Voljenu. Verna. Privržena. Niti želi tuđe, niti se otima o Sveznajućem Ingerenciju, ali ne da na sebe ni na svoju Voljenu. Svoje na svome.

U drami čovečanstva. Izabrane se ograjuju od Izdajica sebi upodobljenog, od Potkazivačica. Od Nesolidarnih, koje umisljavaju da su Fatalne i da im se dive. U tuđini, u lice kikot nečastivoga, zloupotrebijenima od lukavoga.

One koje se ne poznaju. Hajde, predstavi se sebi. Upoznaj se!

(Ne)Ostvarene ili (Ne)Svrstane?

Koja se nije obrela u književnoj dimenziji više ne postoji. Vraća se ni u šta i kao da nikada nije ni postojala. Crna rupa, živo blato, antiduh koje se dotakao.

...

Dosta je bilo samoizgovaranja i opravdavanja. Sve na izvolte a ništa pristupačno. Otkačiti se od svakog kukavičluka i smelo prigoroviti Pretkinjama iz pozicije Potomkinja, bez obzira na kontekste i predačke kultove. Obezličena izgovorom da ništa nije mogla drugačije nego što je ispalo bez njenog uticaja. A onda ispraviti zatečeno i spasti sve što se spasti da.

Pre svega stvarati moguće. Komplikovano i nerešivo je destruktivno. Pomirenje?! Ne ispočetka, nego buduće novo velikolepno. Vrlo jednostavno.

Kroz stvaralačku ličnost se projektuje...

Dok služe tuđem, Nastojateljice ženskih rezervata drže slobodo-umne u Cenzuri. Nepodobna, jer uvek kaže ono prvo što joj um naneše. Nadsvesna asocijativno... Jezikom.

Obraćam se isključivo sebi potencijalno bliskom i srodnom.

Htele su sa mnom da dele moje naznačenje. Ili su pokušale mnome Nesavladivom neprikosnoveno da zavladaju...

Postaviš se u odnosu na svaki povučeni potez kakav god da je. Osnovno šahovsko načelo glasi – sačuvaj Damu i nikada je ne žrtvuj!

Orijentir Zalutaloj, koja te ne mrzi kad je preneš, i rado se razapne na raskrsnici u svim pravcima. Žrtvena Kćer. Prolazno ne može skrnaviti svetost. Budi uvek spremna!

...

Uvod u Književnu Junakinju. Nju ne određuje Naracija, nego intenzitet ljubavnih potencijala i spremnost da ih se ni zbog čega i ni po koju cenu ne odrekne.

Spremale su se na podvig, u pohodu na Ljubav neotkrivenu u svetu, koja tik što nije otkrivena samo da bi bila iskorenjena. U svoj književni svet su pohranile svaki vredan uvid u Ljubavna iskrasnica na koja su nabasale tokom potrage. Sada se Ljubav povlačila, Ljubav koja u čovečanstvu nikada nije ni zaživila. No, lako se iz Knjige mogla pretočiti u svet, ali se više nije mogla uništiti.

Oprezna kao Mačka. I Hrabra. Na putu do svoga blaženstva na Devetom Nebu. Sa svojom Intimnom Poetskom Saputnicom. Sagovornicom. Vole se neizmerno i neprestano žude da usliše jedna drugu. Uvek je neizvesno, koja će posegnuti prva?

...

Stoji Naga, koja ništa ne krije, niti je očigledna. Štitovi i maske su irrelevantni. Mentalno se ograjućeš. Ništa se ne ponavlja! Čim ugledaš Viziju ona nestane. Zavodljiva. Dopisućeš je nedorečenu. U Reč je oblačiš. Erotična.

Potom, venčanje njih dve, njihovo sjedinjavanje u jednom poetskom telu. Pred oltar Višnje izvodi ih Autorka, izabranice u svojoj Knjizi. Uspostavlja Idealne, jednu za drugu, čini Večnu Zaljubljenost postojanom. Sveštenosluži Autorka. Epitrahilj olovka. Sve je tako kako ona piše. Nepovratno. Neverovatno a moguće. Ona svoju Reč neće povući, jer vodi računa šta će objaviti. Ispisuje. Osmišjava ne kalkuliše. Kreira Svest.

U delu, sve sa svim uklopi, ono što remeti jednostavno ne uključi, odnosno što ne stvori to ni ne postoji. Da se ne bi ubijalo objavljeni, nespominjanjem.

Ljubazna ali ne i Licimerna, ona retko Staložena. Bezazlena, u jazu između prodatih duša i onih Beskompromisnih, balansira. Ushićena pred nastupajućom pojmom oslobođenja svoga pola od ograničenja. Nadahnuta koja nadahnjuje dalje. Pad, iz kotrljanja ustajanje, kao kretnja. Iz zamišljene pećine, izranjavaju kao jedna. Sestre po polu štite telima, onu koja im prethodi, da se ne vidi, Blaženu. Plodovi njene samoreprodukциje. Recepција. Prati se trag Autorce dok se čita Knjiga. Pečat njenog duha. Ličnost kroz koju, ličnim poetskim činom i jedinstvenim stilom, nastaje mogući svet.

Nepogrešiva, jer šta god da uradi nešto novo uvidi. Dokle se do tada još nije stiglo, i ko zna kada će do nje stići sve preostale izvan nje, još Nesabrane. Ne nadvladava se žudnja niti strast – bez stradalničkog naznačenja.

Vlada Ruah, Sveti Duh u ženskom rodu, Sofijino načelo. Samosavladana. Sklona. Zadovoljna.

Gledaš neprekidno Neprimetna, vidiš što se ne vidi. A ne izmišljaš. Tražiš Onu koja će te potvrditi pred drugima.

Ograđuješ se od Izdajica svoga pola i onih koje Ljubav prema svojim polu progone, Obezdušenih. I onih iz branše, koje mogu ostati bez dara zbog zloupotrebe svoga pozvanja. Koje služe neprijateljskom, lažiraju svoje identitete, pretvaraju se da su ono što nisu samo da bi bile prihvaćene i priznate. I tako umesto da oslobađaju, Nesvesne il s predumišljajem, produžavaju agoniju Sestrinskog pada. Autocenzorke,

smišljajući zabrane zavaravaju svoje tragove, ne bi li sebe izgubile iz vida, ne bi li se zaboravile. Neidentifikovane. Internalizovano Lezbo-fobične neguju Laž, saučestvujući u nedelu. Umalo se uvrediše Prozvane. Depersonalizovane. Mrtve. Oživite Preobražene!

Ne zavodi te pogrešno. Nisi obmanuta. Znaš tačno šta hoćeš, ne mogu te nasamariti. Naspram njih, voliš samo Dostojanstvene ličnosti ženskog pola, one Samosvesne i Ostvarene koje slute Ljubav. I realizuju je. Nepristupačna ne otkriva svoje preferencije. Obračunava se.

Neprikosnovena je Igumanija u svom manastiru zajedno sa Sestrma. Sveštenice svešteno služe. Ženske duhovne teritorije. Utvrđene. Neosvojive.

Otima se zapis kao da ima svoju volju, hipnotiše, menja stanja svesti, seli se u natčulno. Pišeš ne automatski, nego iz povišenog stanja svesti, uspostavljaš nepostojeće, a poželjno i moguće. Samokontrola.

Beskompromisne. Kompromis nije izbegavanje jednostrane Dominacije, ili usaglašavanje, nego uglavnom manifestacija opštег nezadovoljstva. Ko će da izdominira, umesto najboljeg rešenja. Jednostavno uvek besprekorno postupiš. Bezbroj je mogućih varijacija na temu – kako da se, u odnosu na uobičajeno, postaviš. Spontana. Blagoslovena. Voljna. Voljena.

...

Autorka, stvara sve ono što se ne uklapa ni u šta poznato. Ne nadograđuje. Komponuje. Njene Književne Junakinje, posredstvom Poetiske SenSeje, u svemu joj ugađaju, jer vole onu koja ih oličava. Mogu li Književne Junakinje da vole? To zavisi od ljubavne sposobnosti i dara njihove Autorke, koliko ume u njih da se unese. Zaustavi svet da bi se One promolile. Glasove im pripisuje. Čuva tajnu njihovog nastanka. U riznici osvetljenih strana svoje ličnosti. Glasovi koji nisu ni pobunjenički, ni očajnički, niti oni koji bi da osveste, osude ili se osvete, oni su jednom zapisani i zaboravljeni. Eho. Ponešto je i do Recepције, ako do nje dođe.

U Knjigu nisu upisane Neuspostavljenе, Neostvarene, Depersonalizovane, one ne postoje.

Autorka opustošena, ali i Sabrana. Tek će se sada njeni od vajkada rukopisi objavljivati, stupati na scenu i ostvariti.

Ne pokušava pismeno da spreči Armagedonske ratove uoči Apokalipse. Nije kasno, ali ona priželjkuje smak sveta jer čovečanstvo nije dostojno da postoji i nada se vrlo skorom sjedinjenju sa Blaženom, u Večnoj Zaljubljenosti blaženstvovanju.

...

Sve što vredi naseljava književne svetove. Čuva se na nepriступčnim, samim tim neuništivim, nivoima osvešćenog, svetog ljudskog duha. Nedodirljiva, ona koja baštini u sebi sve što valja. Blažena sjedinjena sa Najvišom Instancom koja stvara.

Autorka se privremeno sakrila i od Posvećenih, koje je stvorila, iako ih sve vreme priziva. Ubuduće Produhovljene bi da izdejstvuju izvesnost njenog prisustva. No, nije se izlagala ni na nagoveštaj Sumnje. Mada, Neosetna može biti i Sveprisutna. Ona se Apstraktna odlučivala da li da se preda u ruke svoje Tvorevine. Možda tek kada Tvar bude znala šta zapravo želi sa njom. A do tada, strasno, u Večnoj Zaljubljenosti sa Blaženom, počivam.

...

Bojana Nikoletić

ANASTASION

Dobio je ime posredno, po svojoj funkciji a ne onako kako se ime obično dobija. Trebalo je, zapravo, da stane na put jednoj ženi, jednoj Anastasiji. Ni njoj to nije bilo pravo ime, dali su joj ga u Klubu, u ŠTO-klubu. Ni ŠTO-klub se nije zvanično tako zvao, to je bila skraćenica njegove devize koju su članovi sa najvećim zadovoljstvom koristili umesto stvarnog imena kluba, osnovanog krajem dvadesetog veka. Tako se znalo ko je ko. Deviza je glasila: *Što to očekujes?* Korišćena je i kao lozinka. Tajni odgovor, sa još tajnjim dodacima: *Zato što je u šteku, kraće, Što u šteku ili ŠUŠ.* Postojala je gradacija u članstvu, razume se. Voleli su da sebe smatraju *agensima* – ne agentima, nijansa je važna, tačnije, sve je u nijansi. Agens se prepušta, kao da je princ inkognito ili neki antički junak, postupa po svom osećaju za stvari, po svom nahođenju, slično svim ostalim, naivnim ljudima, onima koji nisu članovi ŠTO-kluba – ili možda nekog drugog društva. Agent je, s druge strane, službeno lice koje izvršava zadatke i naređenja. Iako, istorijski, i sam isprva *agens in rebus*, kada ih se iskupilo čitavo mnoštvo – *agentes in rebus*, pretvoren je skoro sasvim u vojnika.

Anastasion je bio štek. Štekovi su bili viši red članstva, oni koji koriste svoje pravo na odugovlačenje, oni koje treba odobrovoljiti da učine nešto, da izadu nekome u susret, čak i kad je da pokrenu stvari dovoljno mrdnuti malim prstom. Ponekad, i kad treba reći „dobar dan“, štekovi bi znali da to na poseban način preskoče, da pogledaju

čoveka kao da će reći nešto, da zatim oćute pa, ako ovaj sam ne kaže „dobar dan“ prvi, ništa – kao da se nisu sreli. Nekad bi zaklatili diskretno glavom kao da će nešto reći, zatim bi oćutali i tako izmamljen pozdrav. Neverovatno! Veoma vešto.

Niži redovi članstva su bili brojniji. Najčešće bi ih nazivali pešaci-ma, ponekad, naročito kad hoće da naglase razliku u statusu i, posebno, ličnom kvalitetu, *trbusima*. Ovo se izbegavalo, naročito kad neko od nižih može da čuje. Ipak, priznavali su štekovi, postoji nijansa značenja koja nije zanemariva: *trbusi* su osetljivi, reaguju na svaki dodir, uvijaju se kao glista kad je taknete štapićem, nekad se čini da reaguju i na vazdušne struje. To nisu osobine svih pešaka. Osim toga, *trbusi* su plašljivi: sklone se ako ih nešto uplaši pa posle pridu gomili otpozadi tako da se ona stvarno ne smanjuje. Nekad tako postupaju i štekovi – umešaju se među pešake da se malo sa njima druže. Ovima je to milo i osećaju se počastvovanim.

Svi niži članovi su govorljivi.

Anastasija je otkrivena jednog četvrtog januara, kada je shvaćeno da ona stoji na putu svim ostvarenjima Anastasionovim. Vredna, savesna, posvećena porodici i odana. Neodata, naravno. Kao da je i rođena na taj dan, na dva dana pred Božić, kada se čisti, sprema, prave se kolači – ali ne za nju, i uopšte, sve je posvećeno pripremama. Nema se vremena za fantaziju. Nažalost, Anastasjonu je upravo fantazija bila potrebna. Posle su tek u Klubu našli da sveta Anastasija štiti od zlih čini. Isprva im je taj aspekt izmakao. Bili su zaokupljeni stvarnom ženom.

Anastasija je živela u kući zvučnih zidova (kako je volela da kaže kad bi pred brojnom familijom opisivala šta je sve u toj kući snalaži): na sve strane se čula lupa, u različita doba dana, kao u filmovima o *poltergajstu*. Čula se i voda: puštanje vode, punjenje vodokotlića, voda koja teče iz slavine, šum vode u cevima... Kad god se uđe u kupatilo počnu ti zvuci. Deca su je zavitlavala, verovalo se u familiji da je to prosto jedna od onih bučnih novobeogradskih višespratnica. Kupatilo je bilo na kraju stana i sa četiri strane u vazduhu – strana prema

samom stanu, ona na kojoj su vrata, zatvorena je, dakle, isto kao i pod. Ispod je drugi stan. Nijedan od preostala tri zida nije pokriven, međutim, kao ni plafon – iznad je terasa, nekadašnja zajednička terasa, sada deo nečijeg stana.

Anastasija je pomicala da su zvuci pakosna šala, rezultat nečije zlobne i bolesne ambicije ili pohlepe, prosto. Mislila je da hoće da je uplaše i navedu da se odseli, da proda stan za male pare – nekom šteku, naravno. Sada ih je već bilo svuda. I izraz je svima bio poznat, kao da je sam od sebe izašao iz ŠTO-kluba. I u njihovoј zgradi je stanovao jedan štek, u iznajmljenom stanu na prvom spratu. Nije koristio lift. Na vratima nije bilo pločice sa imenom tako da nije znala kako da ga zove. Izgleda da to nije bio samo njen problem, o njemu se uvek govorilo kao o *komšiji sa prvog sprata*. Oni drugi na prvom su imali imena. Ona ga je zvala Štek. Štek je bio tajanstven i neuvhvatljiv, nekoliko puta je, kako je čula, najavljuvao iseljenje – još uvek je bio tu. Hteo je da putuje u Južnoafričku Republiku ali se nešto izjalovilo. O njemu se u zgradi dosta pričalo. Privukao je pažnju izgledom, bio je negovan i ležeran, ali je isto toliko bilo neobično što živi u tako mračnom i zapuštenom stanu. Nisu se često sretali, još manje razgovarali, dok se njemu nije izjalovila ta stvar sa Južnoafričkom Republikom. Onda je počeo da joj se javlja, čak su se češće i sretali. Ponekad bi popričali u holu, dok otključavaju kapiju ili proveravaju poštu. On nikad nije govorio o svojim planovima, ona je ionako sve o njemu saznavala sa drugih strana, kao i ostalo o dešavanjima u zgradi.

Podrum je, međutim, bio druga priča. Otkako ga je jednom pomenuo, nije propuštao da o tome nešto kaže: hteo je njen podrum, pošto-poto.

***

„I sve prođe, i bude nešto drugo“, mislila je Anastasija sedeći u mraku, u polumraku stvarno, pijući polako kafu i gledajući u svetli pravougaonik kuhinjskog prozora kroz koji se nije videlo ništa. Stari

prozor, još iz prvih novobeogradskih dana, bio je zamenjen debelom pločom od ornament stakla čiji se mali gornji deo mogao otvoriti „na ventus“. To je davalo nestvaran osećaj, kao na filmu. Svetli pano iza kog je praznina. Tako se i setila da upali svetlo. Bolesno: izgubila je sasvim onaj osećaj za stvarnost od ranije, od pre Šteka i njegove uporne želje da otkupi njen podrum. Otkako mu je propalo to sa Južnom Afrikom, podrum je postao oopsesija.

„I ne znam zašto je to onda uopšte važno – mislila je dalje. – Iako će pričati o tome šta je bilo, ali to više neće biti.“

***

– Svako ide kroz život za svojim nosem, kao kroz koridor oivičen visokim zidovima preko kojih se vide samo glave, lica i ništa drugo, – Štek je govorio ozbiljno, ulazući ipak trud u to da ne odbije i ne uplaši ženu suviše jakim glasom, tog ledenog četvrtog januara koji joj je doneo ime, u holu pred poštanskim sandučićima. Čuo se zvuk lifta koji se penje. On pritisnu mahinalno dugme za poziv.

Anastasija ga je slušala ljubazno, ne shvatajući sasvim otkud ta iznenadna potreba za razgovorom. Želela je da proveri poštu.

– Svako ima osećaj da se ne događa ništa osim onoga što on u potpunosti vidi, – nastavi Štek. – Kad čuje da ima i drugih događaja, tamo, u tim drugim životnim koridorima, a da ih on nije ni naslutio, iznenadi se!

– Šta hoćete da kažete? – upita ona ne shvatajući poruku tog tajanstvenog saopštenja. Mora biti da je hteo da joj kaže nešto, ipak.

– Vaš podrum! Vi imate podrum, zar ne, gospođo? Ili gospodice.

– Podrum? Kako da ne. Šta hoćete da kažete? Nije valjda pukla ona cev, ipak?! – uzviknu Anastasija kao da oboje znaju kako stoji stvar sa podrumom. Preko gospodice je prešla.

– Ne, gospođo, nije pukla cev. Nisam to mislio... Hteo sam da vas pitam... Da li biste mi prodali podrum? Da li imate kod sebe ključ?

– Podrum? Moj podrum? Pa ja ne znam... – Anastasija je bila sa-svim zbumjena. – Nisam ni razmišljala o tome. Uostalom, nisam si-gurna da se podrum može prodati. To je deo stana, znate. Jedino ako bi svi stanari...

– Ne, ne, ne! – uzviknu Anastasion žurno. – Ne svi stanari. Ne, ne, nikako. Nisam htio da uvlačim u to sve stanare. Taman posla! Hteo sam da samo vi i ja poslujemo. Da vi prodate svoj podrum – meni. Eto!

– Mislim da to nije moguće. Mislim da bi trebalo da se raspitate na Zboru stanara da li iko uopšte hoće da prodaje podrum pa tek onda...

– Molim vas, nemojte biti tako staromodni. Razmislite. Ja vam nudim novac. Razmislite, – reče još jednom, značajno. – Prijatno, – umetnu zatim otvarajući kapiju. Izašao je brzo i pre nego što je žena stigla da se povrati od iznenađenja dovoljno da nešto odgovori.

Zatim je stigao lift, prazan.

***

– *Ko sam ja?* – pitanje je koje, po sebi, onemogućuje svaku spoznaju jer, dok god uviđate da inverzijom dobijate *ja sam ko*, ne možete stići do odgovora na pitanje *Ko sam ja?*. To je istraživanje koje traje čitav život. Žalosno je što se to pitanje dobija kao mantra, rano, i slobodno, deli se čak, tako da i najobičniji ljudi, i najgluplji, mogu dobiti priliku da sav život posvete traganju za sobom. To može imati razoran efekat na sve njihove odnose a možda i na čitavo društvo.

Anastasion je bio zadovoljan poentom koju je napravio u okviru počasnog nedeljnog izlaganja i sedeo je u velikoj fotelji pored prozora, u Klubu, očekujući da mu možda neko priđe da nešto dodatno razjasni. Možda o pitanju snalaženja pešaka sa filozofskim i životnim nedoumicama jer, kada bi svaki pešak sebi dozvolio da se u filozofska razmatranja upušta, mogla bi nastupiti i apokalipsa! „Smak sveta“, ispravi se u mislima. *Trbusi* su osetljivi, ali i pešaci kad su ovakve stvari u pitanju...

– Oni blude po magli, znate, – rekao mu je jednom prilikom Predsednik Kluba. Sedeli su na istom tom mestu, u foteljama pored prozora, da posmatraju kako svet prolazi. Bilo je to posle jednog sličnog počasnog izlaganja, drugog šteka, opet na temu praktičnih aspekata primene filozofije Kluba.

– Pa, da, – rekao je Anastasion, tada još bez tog imena, – to je zato što im je *data* magla. To bi meni trebalo dati... Pa, to i jeste moja magla... Oni blude po *mojoj* magli. Njima magla stvarno ne treba...

– Šta pičate, – uključi se glavni štek smrknuto. – Šta to pičate?! Kako njima magla ne treba, pa to je ono što ih održava u dobrom raspoloženju. Vi znate kakvi su pešaci...

– Znam, ali – oni blude kroz tu maglu zato što ne znaju ko su! Magla je potrebna ljudima koji znaju ko su! Oni to primaju kao sve ostalo, ti su ljudi ionako neko ko egzibicijom dolazi do informacija o sebi – do toga ko je, na osnovu tuđih reakcija! Njima magla ne treba!

Anastasion je bio očajan. Morao je da traći svoje dragoceno vreme na pešake, na njihovo dobro raspoloženje, na druženje, na sitne ljubaznosti. Morao je da proizvodi maglu za njih, da izmišlja priče, da ukrašava realnost, da proizvodi zamišljene neprijatelje. Pešacima se morao baviti, čak i *trbusima*, umesto da vreme posveti svojoj jedinoj ljubavi – muzici!

***

Prava vrednost sukoba je u dugu koji on proizvede – kontrolišite dug i kontrolišete sve. To je suština bankarskog poslovanja.

– Hm, – pomisli Anastasion zamišljeno odlažući papir. Zapisao je te reči na nekakvom seminaru nekoliko godina ranije, sad ih je pronašao. Čuo je nešto skoro sasvim isto u jednom filmu, tako se i setio da je i prvi put dugo ostao pod utiskom te misli. – Hm, – pomisli opet. – Što, divljački primitivizam, to je ono zbog čega čoveka preziru. Ništa, međutim, nije efikasnije! Moraću da razmislim malo... I ključ, ključ

nemam. Toliko je truda potrebno uložiti... Strašno. I kako se zove, gospođa Anastasija – ne zove se tako.

On zatim reši da ode u klub, da se odmori od sumornih misli. Tamo će sesti u prozor i... Nije mogao dalje da smisli šta će raditi, osim što će gledati svet kako prolazi. Ipak, uvek se desi nešto neočekivano – naiđe u klubu na nekoga ili se nešto već zbiva.

***

Zgodna devojka sa lepom velikom smeđom kapom rastresitog vunenog tkanja hodala je u svojim smeđim poludubokim čizmama kao neka policijska žena od svojih tridesetak godina. „Neverovatna slika!“ – pomisli Anastasija sa zadovoljstvom.

Uskoro je video već sebe, u visokim daljinama života, okruženog dečicom i uz lepu mladu ženu, baš ovu, kako plovi kroz vreme posmatrajući sa balkona slavnu reku Dunav, iz stana one nekadašnje Anastasije. Zatim ipak ustaje i odlazi u podrum da nađe mir i spokojstvo u svom kutku za muziku. „I ne samo za muziku, – pomisli trezniće, – ali nije važno, nećemo sad o tome, sad bludimo kroz maglu... kroz maglu slatkih doživljaja.“

Devojka je nestala – ušla u knjižaru na čošku, njegova kafa se ohladila, ali je štek rešio da ostane gde je, u iznajmljenom stanu kod hotela *Jugoslavija*, da zaboravi na Južnu Afriku, da počne da obilazi knjižare, da opremi podrum... Da *otkupi* podrum, a zatim i stan, od te, od te – Anastasije, pomisli kruto i skoro uvređeno.

***

Sa balkona na sedmom spratu pruža se pogled na Dunav okovan ledom. Sneg veje i vetar ga nosi s površine, podiže ga, lako, i rasipa.

Katarina Kukuruzović

KLEKA

Plavičasti kupovni losion za posle brijanja me je đavolski pržio tog jutra, pa sam požurio u dnevnu sobu da u svesku dodam još jednu stavku na spisak galenskih preparata koje treba da pravimo u apoteci.

Nedugo zatim, koračajući strmom ulicom nizbrdo, pitao se kako izgleda žena kojoj su dali ime Borjana. Odabralo sam njen *curriculum vitae* jer je jedina u ovoj turi prijavljenih bila neodata. Doduše, jedina nije stavila i fotografiju u prijavi, što bi možda moglo da objasni zašto nije udata.

Zvučala je poprilično užurbano tokom telefonskog razgovora i dogovora za tačno vreme njenog dolaska na razgovor za posao. Na prijavi je navela da je trenutno nezaposlena, dakle, nije to bilo zbog toga što je neko sluša. Približavajući se apoteci, počeo sam da se zabavljam teorijama zašto bi neko tako mogao da zvuči kada ga potencijalni poslodavac zove. Možda je baš u tom momentu u nekoj prodavnici plaćala račun. Šta li je kupila? Hleb, mleko i uloške, ili, još bolje – tamponne. Možda se baš tada svlačila pred ljubavnikom. Ne, možda sam je ipak tim telefonskim pozivom prekinuo u masturbaciji. To bi bilo baš zanimljivo.

Otključavao sam bela rešetkasta vrata apoteke, koja sam otvorio uz kratkotrajnu škripu šarki. Moraću to da podmažem, počinjalo je da me nervira da mi to para uši svako jutro. Da kažem njoj, ako je

primim, da to podmaže? Taman da vidim kako izgleda kada se sagne. Osmehnuo sam se, oblačeći beli mantil.

Tri sata, jedan espresso, jedan kroasan, mnogo mušterija, i mnogo kutija prodatih antipiretika, analgetika, antihipertenziva i benzodiazepina kasnije, kroz vrata je ušla zdepasta, oniža žena u svojim ranim tridesetim godinama. Bilo je nekoliko minuta pred dogovorenou vreme za Borjanin razgovor za posao.

„Izvolite“, rekao sam, pomalo zgrožen ženinom masnjikavom kosom. Imala je skalp koji se brzo masti i trebalo bi da pere kosu svakog dana. Planirao sam da joj predložim šampon za masno tekuće i suve krajeve čim sa polica stavim pored kase ono što će mi tražiti.

„Ja sam došla na razgovor za posao“, rekla je ona umesto pružanja recepta.

„Ah, da, da, da“, rekao sam, otvarajući joj pult da prođe.

Nosila je haljinu od šarene viskoze; zašto punije žene vole da nose takve dezene?

„Ja sam Borjana“, rekla je kad je došla sa druge strane stakla.

Predstavljujući se uz rukovanje, ponudio sam joj da sedne sa druge strane stola u prostoriji koja je bila iza prodajnog dela. Imala je čvrst stisak. To me je iznenadilo. Kada je prošla pored mene, osetio sam miris dinje iz njenog parfema. Nišam bio siguran da li mi je voćni miris na ženi simpatičan ili odbojan.

Ostavio sam širom otvorena vrata, da vidim kad neko uđe u apoteku. Naravno, svaki čas je neka mušterija ulazila, prekidajući razgovor, ali meni to nije smetalo. Što više prodaje, to meni veća zarada. Pretvaraо sam se da ne vidim izraze lica koje je ona pravila kad bih ustajao od stola za kojim smo razgovarali. Za svaku grešku koju je napravila sam smanjivao platu koju sam planirao da joj ponudim. Ima mnogo nezaposlenih farmaceuta, znao sam veoma dobro. Ranije je radila samo na jednom mestu, u apoteci koja je zatvorena, da bi u tom lokalu bila otvorena pekara. To mi nije bilo iznenadujuće. U kriznim godinama kao što su ove, profitabilne su samo pekare, frizeraji i kockarnice, tu i tamo po neka apoteka.

Kada je tuce mušterija prošlo kroz apoteku, i kada smo ponovo ostali sami, pitala me je da li bi mi možda više odgovaralo da dođe u vreme kada možemo da razgovaramo bez prekida. To njenog pitanja ju je, a da nije ni znala, koštalo popriličnu sumu njene buduće plate.

„Nema potrebe“, rekao sam, „Već sam odlučio da ste dobili posao.“

Osmehnula se na to, osmehom koji široko razvlači usne, ne otkrivajući zube, a nos nekako učini šiljatijim i dužim nego što inače jeste. Na moj pomen cifre za platu se taj osmeh zaledio. Iskoristio sam njenu zanemelost da ponovim da njen radno vreme od osam sati svakog dana sem nedelje uključuje četiri sata preklapanja njene smene sa mojoim, tokom kojih se ja bavim prodajom, a ona spravljanjem galenskih preparata i magistralnih lekova, a zatim četiri sata ona sama radi prodaju. Pokušala je da pregovara o većoj plati, ali sam ja to kategorički odbio.

„Znate, velika je ponuda diplomiranih farmaceuta koji traže posao“, rekao sam. „A ima i magistara.“

Potvrđno je klimnula glavom, zatvorivši pri tom oči. Pregibi kapaka su joj se sijali od masnoće. Pomislio sam da bi trebalo da dodam i podlogu za šminku za masnu kožu lica na onaj spisak koji sam pravio u poslednje vreme.

Pitala me je da li bar možemo da se dogovorimo da ne radi uvek popodne, nego da menjamo smene. Rekao sam da mogu to da prihvatom. Naravno, pristala je. Rekao sam joj da može da počne odmah, ako želi, da bi dobila što više para ovog meseca, jer platu uvek isplaćujem prvog u mesecu. Zahvalila se, rekavši da do kraja dana ima neke obaveze koje je ranije dogovorila. Kakve li su to obaveze, razmišljao sam pozdravljajući se sa njom na izlazu iz apoteke. Posmatrao sam njene mesnate guzove kako žvaću gaće koje su se nazirale ispod lagane haljine dok je išla uzbrdo. Možda ide kod ljubavnika. Možda je dobila menstruaciju, pa žuri kući, dok joj se fleke krvi ne pojave na haljini. Možda sam joj se dopao, pa ide da masturbira, zamišljajući me. Na tu ideju jaka erekcija je počela da mi skučava prostor u pantalonama, pa sam brzo ušao u apoteku.

Radni dan mi je protekao u zamišljanju kakva će Borjana biti u odnosu na prethodne radnice. Iskustvo me je naučilo da više ne zapošljavam udate žene, jer loše reaguju na moje ideje i pokušaje započinjanja seksualne veze. Jedna je čak pretila i da će da me tuži, ali sam je odgovorio od toga, predviđivši joj da se ništa dokazivo nije desilo, da je sve samo rekla-kazala; to je samo njena tvrdnja da sam joj rekao da mi doda porcelanski avan sa tučkom sa niske police, i da sam je onda s leđa zgrabio za grudi, pritiskajući svoje genitalije na njenu zadnjicu. Rekao sam joj da će na sudu, ako do toga dođe, reći da pouzdano znam da je u kasi uvek bio manjak para od pazara i da je nestalo nekoliko kutija psihofarmaka tokom njenog rada u mojoj apoteci.

Naravno da nikada nije stigao nikakav poziv od suda, niti obaveštenje o prijavi protiv mene. Predostrožnosti radi, promenio sam naziv firme nakon tog događaja, za slučaj da gradom krenu loše priče o apoteci „Kleka“.

U onu svesku sam na listu planiranih preparata koje će Borjana od sutra praviti stavio podlogu za šminku i mast protiv ojeda kod odraslih. Zastao sam na momenat, a onda dopisao na listu njenih zadataka za sutra: *Podmazati šarke na vratima*. Palo mi je na pamet da joj kažem da to uradi na samom kraju radnog dana. Ja će doći da joj pomognem, biće to vrlo uvidljivo od mene. Tada će se već polako hvatati mrak.

Zagladih kosu prstima, smeškajući se sopstvenom genijalnom planu.

Arnela Fazlić

O NAUČNOM OPTIMIZMU I TRUDNOJ SMRTI

(ili: Kulturalno sjeme za oplodnju smrti kod Büchnera, Benna i Musila)

*Do samih zvijezda doprli smo, da!
A' za nas ti je druže, prošlost sva
Duboka tajna što se otkrit ne da.
Što duhom nekog doba nazivate, to
u biti vaš je duh tek, gospodo,
u kom se neko doba samo ogleda.*
(Gete, Faust)

*U sukobu generacija, deca i starci često se udružuju: jedni izriču proročanstva, a drugi ih odgovaraju.
(Sartre, Reči)*

*Zaista, zaista vam kažem: ako pšenično zrno pada na zemlju i ne umre, ostaje samo; a ako pak umre, rodi veliki rod.
(Jevanđelje po Jovanu)*

Najprije namjeravam iznijeti sklop ideja koje su me mučaljivo nagnale da promišljam o trenutačnoj distopijskoj budućnosti koja nam

se poodavno i posigurno nameće u stvarnosti, kao i u okviru onoga što, izlišno, nazivamo naučnim mišljenjem. Teme XXI stoljeća su ljudsko nezadovoljstvo i put čovječanstva. Težnja za izgradnju zdravijeg društva, iz filozofske ili psihološke perspektive, a često uključuje i utopiskske predstave iz popularne kulture. Otkako ispalo je prosvjetiteljsko zrno iz jedne krize duha, potiho je donijelo arhetipsko-utopijsku, (sa sablasnim obrisima), vjeru u sretan i racionalan život potpomognut novim otkrićima koja ne samo da nastoje objasniti svijet, već ga žeze apsolutno staviti pod svoju kontrolu. Tome je doprinijela ona parodična i neuništiva svijest koja nalaže osjećaj posebnosti. Tako i mi, koji trenutno živimo u ovom dobu i pišemo, između ostalog, tekstove u okviru projekta „Preispitivanje“, osjećamo da je baš ovaj „trenutak“ u kojem živimo poseban u cjelokupnoj ljudskoj historiji. S tim da svu razliku čini optimizam do kraja IX i početka XX stoljeća, dok na drugom kraju stoji apokaliptični pesimizam „demokratske globalizacije“, već odavno obilježen sveprisutnom skepsom. Ukoliko razmišljam o utopiji nužno mi se nameću Platon i Aristotel, ali ih ostavljam po strani usuđujući se reći da sam ih se zasitila. Koliko smisla ima uopće misliti u ključu utopijskog društva nakon truleži Prvog svjetskog rata, preko napamet naučenog „svetog nasilja“ nad svime što je nečovjek, da bismo stigli onkraj legalnih, zakonski ovjenčanih koncentracionih logora (čitaj: fabrika)?!

Prosvjetiteljstvo, čini mi se zauvijek, sakraliziralo je znanost. Dehumaniziralo je čovjeka.

U sociološkom pogledu historijske i društvene silnice druge polovine XVIII stoljeća koje su polagale vjeru u nauku kao jedinu moguću spoznaju svijeta bile su potpomognute sa dvije revolucije koje su izmijenile život. Francuska revolucija odnijela je trijumf nad svjetovnim idejama slobode i jednakosti, a industrijska revolucija trijumfirala je nad inovacijama tehnologije.

„Ubistvo kakvo odavno nismo imali!“

Georg Buchner piše svoju dramu *Vojcek* između 1835. i 1837. godine. Glavni lik, vojnik Vojcek prikazan je, s jedne strane, u ogoljenoj svakodnevničkoj životnosti: živi siromašno sa nevjenčanom ženom Marijom sa kojom ima dijete; zaraduje pomalo tako što brije Kapetana; i dobrovoljno služi nekom Doktoru kao eksperiment: četiri godine jede samo grašak i mora što duže zadržavati mokraću. Vojcek je fragmentaran čovjek: član potrošačkog društva, dio naučnog optimizma, kao i dio društvene vrline, on je anorgansko, on je muž i otac, on je vojnik i frizer. Istovremeno postaje jasno da su ti fragmenti protivriječni i da se čovjek ne sastoji od utvrđenog sistema, čak će u pojedinim scenama vojnik Vojcek poetično govoriti o nebu, filozofirati, citirati pjesnike i Bibliju. Na kraju, Buchner uspješno transponira svoju proročansku viziju o raspadu Čovjeka kada njegov lik ubija svoju ženu Mariju i ostavlja sina u krilu idiota. Simbolično rastakanje čovjeka je dovedeno, opet, do vrhunca kada na kraju drame sudski poslužitelj doneće konstataciju o „divnom, lijepom, pravom ubistvu, kakvo odavno nismo imali.“ Ovakvo dehumanizirano poimanje smrti kod Buchnera najavljuje mrtvačnicu Gottfrieda Benna.

Fragmenti,
dušini ispljuvci,
ugrušći krvi dvadesetog veka – (Benn, Fragmenti)

Sve tri Buchnerove drame, koje je napisao tokom kratkog životnog vijeka, reprezentativne su u smislu promjena i novih razmjera čovjekovog kako biološkog, tako i socijalnog bića nakon rušenja tradicionalnih obrazaca. Iako je napustio rano ovaj svijet, proročki pogled 24-godišnjeg Buchnera proteže se do našeg vremena. U pojedinim dijelovima svojih drama ostavlja i svijetle nijanse čovjekova bića koje na neki način obećavaju i tješe. Istovremeno zvučne boje situacije u *Vojceku* u kojoj se, niko drugi do sudski poslužitelj divi ubistvu

zasjenjuju one nijanse koje svjetlucaju u pukotinama. Slijedi potpuno zanemarivanje stvarnosti i, također, pojavljuje se jedan oblik gubljenja vjere u moralni progres. Iz čega primjećujem kako se sva filantropija, empatija i humanizam modificiraju i mijenjaju svoj fokus – prelaze na sve ono što izvan je čovjeka. Možda zato što se djelić „vanjskog“ svijeta nalazi i u čovjeku. Takvo što vidjećemo u Benovoj poeziji. Njegov položaj utoliko je specifičan što tokom Prvog svjetskog rata radi kao medicinar na mjestu gdje okružen je mrtvim tijelima. Ukoliko se sada pokušamo staviti u takvu situaciju iz koje se nema gdje pobjeći, jasno nam je da Benn mora ogoliti ta socijalna bića, i posmatrati ih isključivo kao biološka, jer drugačije je nemoguće podnijeti težinu ratnog stanja. Još jednu stvar Benn radi: ne priznaje tu stvarnost. U eseju „Životni put jednog intelektualca“ on će reći: „*U ratu i miru, na frontu i u pozadini, kao oficir i kao lekar, među crnoberzijancima i ekselencijama (...) nikad me nije napuštao trans da te stvarnosti nema...*“ Rečenica me navodi na odbranu ovog pjesnika koji je shvatio da su od „vjerovatne stvarnosti“ ostali samo dronjci, a od „vjerovatnog čovjeka“ samo meso osuđeno na truljenje. Možda ga je takvo poimanje i nedostatak želje za iznalaženjem smisla, odvelo ka nacističkom pokretu, ili, prije da ga je odvela ljudska slabost nad kojom se toliko gadio. No, to nije tema. U literaturi ćemo naći njegove misli koje kažu da pjesma nije nikome upućena, niti da pjesma teži promijeni svijeta. Iako nije vjerovalo u uticaj i moć umjetnosti, ostavio je pjesme u kojima, kaže jedan kritičar: „*slova postavljena jedna kraj drugih, akustički i emocionalno udaraju u našu svijest.*“

1912.– 1921.

MALA HRIZANTEMA

Utopljenog raznosača piva položili su na sto.
Neko mu je među zube zatakao
svetlo-tamnu ljubičastu hrizantemu.
Kad sam, započevši od grudi,
ispod kože,

dugačkim nožem
 isekao jezik i nepce,
 biće da sam je gurnuo, jer ona skliznu
 u mozak koji je bio u blizini.
 Dok su ga zašivali,
 stavili mu je u grudnu duplju
 među šuške.
 Napij se do mile volje u svojoj vazi!
 Počivaj u miru,
 mala hrizantemo!

Ovo je jedna od njegovih najnježnijih pjesama, stihovi prizivaju slike koje su bijedne i izopačene. Volim o ovoj pjesmi misliti kao o slici koja u donjem dijelu rustičnim linijama izražava napetost i dinamiku, a u svojim bojama nosi bol, gađenje, ludost i nepovratnost. Dok se povrh formata slike nadvija magličasto-plavičan nanos kolorističkih sazvučja u daljini mozaički ansambl sa naglašenom deformisanom linijom najavljuje Tjelesnu Hrizantemu, koja čudnim namazima trodimenzionalnosti postaje centar lirske naracije. Prvi stih već izražava jednu lirsku bezbojnost, i na prvi pogled mehaničnost spuštanja ljudskog tijela na sto gdje treba da se izvrši seciranje. To ljudsko tijelo dolazi sa jednim elementom socijalnog: raznosač piva. Ne znamo kako je umro, ko je bio s njim, da li se patio ili je umirao sa blaženim smijешkom, nije nam dato ni da znamo da li ga je neko negdje čekao. Da ovo nije poezija, prvi stih zabrazdio bi u bezličnom, medijskom izvještavanju: poginulo oko 1000 civila. Dakle, pjesnik potpuno dehumanizira čovjeka – poslijednja naslaga društvenog identiteta nestala je sa polaganjem trupla na sto za seciranje. Nastavak pjesme kaže: „*neko mu je među zube zatakao/ svetlo-tamnu ljubičastu hrizantemu.*“ Pjesnik uporno ne želi pisati o čovjeku, mada ova neodređena zamjenica sa sobom nosi obrise te osobe. Baš kao da se dva svijeta isprepliću – ovaj koji je bio stvaran postaje sjena i trans. Čak i odrednica: svetlo-tamno ljubičasta hrizantema na jednom nivou može dozvati poluotvorena

usta iz kojih izbjija bjelina zuba. Suptilnost kojom je ocrtana pjesnička slika u kojoj osjećamo da „nešto nije u redu“ zasigurno je nož, koji nije nož za seciranje već „dugački nož“ kakav se često može vidjeti u klaonicama i mesarama. Uostalom, znajući proces seciranja prilikom obdukcija, znamo i da se ovaj nož kreće u pogrešnom pravcu: „*Kad sam, započevši od grudi,/ ispod kože,/ dugačkim nožem/ isekao jezik i nepce.*“ Pjesnik započinje od mjesta na tijelu gdje se čovjek rukom drži kad odaje vjernost, kad se kune, kad ga boli i kad najplemenitije osjeća, da bi linijom unikatne kože došao do jezika i nepca. Opet dolazi do mjesta preko kojih ljudsko biće osjeća ukus, gorčinu, zadovoljstvo da bi ta mjesta pjesnik jednostavnim zarezivanjem noža isjekao. Kad se to desilo, mala hrizantema skliznula je u mozak – ali ne zato što vjeruje u naučno mišljenje, već naprsto zato što je mozak bio blizu. Zadnji dio pjesme, neočekivanom inverzijom u pjesničkom jeziku obraća se i čovjeku koji leži na stolu za seciranje kao i maloj hrizantemi. Iako postoji vidljiva distanca među njima, postali su jedno. Dio Prirode. Dio Postojanja. I to im čini pomirljivu partituru, u kojoj je moguće poželjeti mir maloj hrizantemi, a gledati u ljudsko biće. Zatim, pripremiti se da će tog dana, i dan poslije, i poslije tog dana .... doći još ljudskih tijela, i da neće sva imati mali cvijet zasađen „*u grudnoj dupli, među šuske*“.

Vjeruje li moderni čovjek u Boga ili šefa jedne svjetske tvrtke?

Prethodno sam ukazala na jedno novo osjećanje za svijet koje se pojavilo tokom Prvog svjetskog rata. Nemoguće je zamisliti da je ono tek tako nestalo, ili pak da se još više nije intenziviralo poslije Drugog svjetskog rata! A danas kulminira?! Još jedna dimenzija tog osjećaja da stvarnost nije stvarna, gadljivost nad tim svijetom i uporna protivriječna želja za preciznim utvrđivanjem svih elemenata tog svijeta, u stvari, prikazana je u romanu, Bennovog savremenika, Roberta

Musila „Čovjek bez svojstava“, a naslov: „Vjeruje li moderni čovjek u Boga ili u šefa jedne svjetske tvrtke“, jeste naziv jednog poglavlja pomenuog Musilovog iznimno obimnog i nedovršenog djela. Kad sam prvi put pročitala ovu rečenicu nasmijala sam se, jer ona zahtijeva više elemenata o kojima se treba misliti: traži svijest o historijskoj perspektivi, također izmamljuje promišljanje o pojmu: moderni čovjek, i onkraj nosi parodijski modus podrugljivog smiješka kad ovu rečenicu izgovorite naglas. Probajte! Čovjek ima nevjerovatnu sposobnost da mu samim izgovaranjem naglas sve bude jasno. Već negdje na samom početku autor otkriva zašto je glavni lik romana – Urlich – *čovjek bez svojstava*. Naime, imao je školski zadatak u kojem je trebao napisati već utvrđene ideje koje bi značile samo jedno: rodoljublje i patriotizam. Zar svu djecu ne uče svuda isto?! Međutim, naš junak napiše malu kritiku na rodoljubne ideologije rekavši im da jedan „*ozbiljan rodoljub nikad ne bi smio da svoju domovinu smatra za najbolju; štaviš, on je munjevitošću koja mu se učinila osobito lijepom, premda je bio više zasljepljen njenim sjajem nego što je uopće bio kadar da vidi šta se tu zbiva, onoj sumnjivoj rečenici nadovezao još jednu, da vjerovatno i sam bog o svome svijetu radije govori u conjunctivus-u potentialis (hic dixerit quispiam – ovdje bi tko mogao primijetiti...), jer bog stvara svijet i misli pri tom da bi isto tako moglo biti i drugačije.*“ Narator u nastavku objašnjava zgraničnost tadašnje školske uprave, koja nije znala da li je to „*hula na boga*“ ili „*klevetanje otadžbine*“, te je mladi Urlich bio promptno prebačen u drugu školu, gdje je „*naučio da na sve narode proširi svoj prezir prema tudim idealima*“. Urlich je shvatio da „*domovini pripisujemo tajanstvenu sposobnost da sve čovjekove pomisli učini samoniklim i starosjedilačkim, i on se u njoj nastanio s osjećajem putnika koji sjeda na klupu kao da će zauvijek tamo ostati, iako zna da će u tili čas opet ustati.*“ Urlich i njegovi odnosi sa ostalim likovima vrlo su važni u književnosti, kao i ono što sam Urlich jeste – matematičar. No, ovdje ću da se bavim isključivo njegovim idejama i promišljanjima, kako bih pokazala prividan trijumf naučnog optimizma, koji se neće svršiti dok god postojimo, ali će (odnosno, već jeste) svako

razočarenje u mogućnost potpunog shvatanja svijeta i postojanja po-rađati nove slojeve čovječanstva. Cjelokupna filozofija u nekoj svojoj sukcesiji shvata dijelove, i nastoji ih objediniti. Usudila bih se reći da smo davno ubili boga (ali ne u potpunosti), a da smo na sceni Prvog svjetskog rata ubili konačno i Čovjeka (također, ne potpuno naravno), pa nam ostaje još samo da vjerujemo u šefa jedne svjetske tvrtke (ali ne apsolutno). Naravno, danas govoriti o bilo čemu mora da podrazumiјeva jednu dozu ironije, barem tako mislim.

Izbjegavam da ukratko prepričam djelo, jer mi se čini nemogućim odrediti njegov kostur. Možda zato što roman zahtijeva više čitanja, a njegova nezavršenost čini bitnu razliku. Što se tiče same forme romana, ona je jako važna, jer Musil piše roman-esej. Esej u svom nastanku obilježen je bio racionalizmom, individualizacijom, i najvažnijim faktorom „savremenosti“ koji je, naravno, skepsa. Esej je forma koja ne donosi definitivne zaključke, te zbog toga pogodan je za promišljanje svega, bilo da se radi o samom procesu razmišljanja gdje Urlich kao naučno odgojen čovjek apsolutno razumije da je njegovo znanje nesavršeno, ali ne može bez nastojanja da dokuči nedokučivo, jer Urlich se nada da će „možda već sutra raspolagati nekim novim iskustvom“ na osnovu kojeg će „morati misliti drugačije negoli danas“. Priznaću da nešto univerzalno postoji u čovjeku bez svojstava i da sam intelektualno bila zabavljena njegovim meandričnim, ponekad tjeskobnim, ali u konačnici vedrim spletovima misli. Urlich će se kroz roman baviti moralom kao „djelom i djelovanjem“, misliće o mogućnosti da ljudi u izvjesno vrijeme mogu „postati vrlo inteligentni, a s druge strane, pak, misteriozni“, podsjetiće nas na romantičnu Platonovu ideju o polovicama duša koje lutaju svijetom u želji da se spoje jedna s drugom, rekavši nešto što čini tu ideju manje bajkovitom: „Ta niko živ ne zna koja mu od onih mnogih polovica što lutaju svijetom nedostaje. Uhvati jednu koja mu se čini poznatom, i onda se na sve načine muči da se s njom ujedini sve dok zabluda ne postane potpuno očita. Ako se od toga rodi dijete, one dvije polovice nekoliko godina misle da su se ujedinile barem

*u svom djitetu; ali ono je samo treća polovica koja uskoro pokazuje želju da se što dalje udalji od one druge dvije, da pronađe četvrtu. I tako se čovječanstvo i dalje „polovljuje“ fiziološki, dok suštinsko ujedinjenje ostaje i dalje kao mjesec pred prozorom spavaće sobe.“ Snaga Urlichovih misli leži u svjesnosti dvoznačnosti svijeta koji se giba kroz misli, djela, moral, progres, zabludu, različite poretke, giba se i kroz rat, kao i kroz različite mogućnosti, a po mom mišljenu, takvo gibanje postoji zahvaljujući sumnji. I uvijek postoji mogućnost da nije zahvaljujući sumnji. Urlich, u jednom od mnogobrojnih dijaloga sa Drugim likovima (čitaj: drugim svjetovima?) kaže: „*Svaki put kada smo kakvu djelimičnu istinu odabrali kao jedinu prihvatljivu, poslije smo se pokajali. No, s druge strane, jedva bismo ikada došli do te djelomične istine da je nismo najprije precijenili. I tako je povijest istine u mnogo čemu povezana s poviješću osjećaja, ali povijest osjećaja je pri tome vazda ostala nejasna i zagonetna.*“ Čovjek bez svojstava unutar sebe čini zbir osobina kojima je teško, (ponekad i nemoguće), naći vezu... one su fragmenti kolektivne svijesti, popularne kulture, snova, želja, obaveza i još mnogo elemenata koji bi zauzeli sav prostor papira kad bih iznosila ih ponaosob. Najvažniji fakt jeste Urlichova osviještenost da upravo on jeste čovjek bez svojstava.*

Muzikalnost razmišljanja njega i svih ostalih likova fascinira, posebno njegovo i Agatino propitivanje lijepе biblijske aksiome: *Ljubi bližnjeg svoga kao samog sebe!* A, šta to znači? Urlich prvo ukazuje na različite odgovore na pitanje da li ljudi vole sami sebe. Jedni će reći da sebe ne vole, drugi će reći da vole sebe više nego išta drugo – takoreći, slijepo sebe vole. Konstatiraće i da bi „*ljubi bližnjeg svog*“ značilo prosto „*ljubi ga mada ga ne poznaješ*“, i još pri tome dodaće: „*našao bi se i u ljubavi prema bližnjem onaj naslijednji porok: da jedemo od ploda sa Stabla saznanja!*“ Isprovocirana Agata iznosi ustaljeno tumačenje da ljubi bližnjeg jednostavno znači: „*Ljubi svoje dušmane! Uzvraćaj zlo dobrim! Ljubi i ništa ne pitaj!*“, ali ta lijepa sposobnost da se uopće pitamo vidljiva je kad Agata postavi pitanje: „*Ali šta zapravo volimo na čovjeku koga uopće i ne poznajemo?*“ Njihov razgovor se odvija na

neočekivane načine tokom stranica i stranica, i na kraju naravno ne postoji apsolutno tačan odgovor, jer oboje su svjesni da oduvijek postoji još nešto, i tako u nedogled.

Međutim, ta promišljanja, cjelokupni naučni optimizam, svo (ne) glorificiranje nauka, ideologija, politika, religija i tako dalje, u romanu su nepremostivi kad se radi, između ostalog, o liku Moosbruggera.

„(...) *kad bi čovječanstvo kao cjelina moglo sanjati, morao bi nestati Moosbrugger*“, Urlichove su riječi nakon što je prisustvovao suđenju ubice dobroćudnog lica, čiji osmijeh je bio neobjašnjiv kako Urlichu tako i cijeloj sudnici. Naime, Moosbrugger je ubio prostitutku. „*Izvjestitelji su tačno opisali ranu na vratu, koja je sezala od grkljana do kičme, isto tako i one dvije rane od uboda nožem u grudi, što su proburazili srce, i one dvije na lijevoj strani leđa, i odrezane grudi što su se gotovo mogle otkinuti od tijela; izrazili su gnušanje pred svim tim, ali nisu prestali prije nego su izbrojili trideset i pet uboda u trbuhi te objasnili ranu što je sezala gotovo od pupka do krstačne kosti, a koja se rana produljivala u bezbroj manjih što su se nastavljale po leđima uzgor, dok je na vratu bilo tragova davljenja.*“ Zgražali su se izvjestitelji nad tako zvјerskim (a ipak ljudskim) ubistvom. Psihijatri su ga htjeli poslati u ludnicu. A narod, ko narod primio je vijest kao „napokon nešto interesantno“. Musil, dodaje da je i poneki „*korektni gospodin, odjelni predstojnik ili bankovni prokurist, liježući u postelju, znao ženi reći: 'Šta bi ti sad učinila, da sam ja nekakav Moosbruger...*“ Kompleksnost s kojom se priča o Moosbrugeru provlači kroz roman iznimno je važna, ali akcent nije na njegovom činu već na Moosbrugeru kao figuri koja vjeruje i zna da je njegovo biće zamršeno. Zna da čovjek može razumijeti mačku koja se igra s mišem, ma šta to značilo. Do kraja romana neće biti jasan lik Moosbrugera, kao ni interesovanje drugih likova za njega, ali zasigurno predstavlja važno polje u okviru shvatanja Čovjeka.

Negdje pred kraj romana shvatila sam da ono što Urliča čini *čovjekom bez svojstava* jeste jedna naučenjačka žudnja da shvati Čovjeka i Svet u kojem živi. To mu se čini težim zato jer ne zna ono što će uslijediti i može samo djelimično nasućivati. Ali, zna da se u

„apstraktnom dešava ono bitnije, dok se u zbilji događa samo ono beznačajno“, a da se ta dva svijeta isprepliću. Čovječanstvo je zaspalo na mravlјaku, reći će Urlich, i kad se konačno probudilo „*mravi su mu se uvukli u krv, i odonda mora izvoditi najsilovitije kretnje*“.

Današnje medijske senzacije na bilo kojem polju svjedoče o silovitim kretnjama čovječanstva, potpuno nesvjesnog da svakodnevno izvodi te kretnje, niti da one nisu baš skladan ples drveća na vjetru. Čovječanstvo nosi „*životinjsku kožu sa dlakama unutra*“, možda je i ne može sa sebe strgnuti, ali može se sjetiti da ima dva vuka u sebi, i da sam odlučuje kojeg će da hrani; jedan je dobro, drugi je zlo... a dobro i zlo nisu konstante same po sebi, već uvijek sa sobom nose ono što zovemo: namjera.

Predlažem da za početak, po uzoru na Diogena slavnog, svi upalimo unutrašnju svjetiljku i nađemo Čovjeka.

Za kraj bih citirala irskog nobelovca Šemusa Hinija (Seamus Heaney) koji u razgovoru, sa političkim izgnanikom i pjesnikom Bei Lincgom, o poeziji Česlava Miloša kaže: „*Ali 'Bajanje' ostaje problematično. Zvući uvjerljivo, ali to može biti i ironija. Prvi stih 'Ljudski razum je prelijep i nepobjediv', čini da ti srce poskoči, a ipak, možete skupiti puno dokaza koji će pokazati da je razum često izopačen i vrlo često gubitnik. Ipak tu je sjaj pjesme; rumenilo na zapadu nakon zalaska sunca humanističkog idealja; i moja poenta je bila da to što je on priglio taj ideal jeste kontradiktorno svijetu iz kojeg je došao.*

SADRŽAJ

Dea Paljević „Ispovijed“.....	6
Dunja Obajdin „X89AS37“	15
Andrea Žigić Dolenec „Samica“	26
Vedran Volarić „Čovjek koji je zaboravio umrijeti“.....	32
Aleksandar Petrović „Na pravom mjestu, u pravo vreme“	40
Tamara Lujak „Imitator“	46
Ervin Mujabašić „Crtač priča“	51
Nevenka Pupek „Svetište“	62
Mirjana Kiževski „Pero“	64
Mihajlo Palić „Čovek kao ja“	66
Marta Glowatzky Novosel „Dijagnoza: b.o.“	76
Miloš Jaraković „Statistička greška“	84
Vitomir Ćurčin „Čovek sa instinktom preživljavanja“	91
Maja Krilić „Čovjek bez osobina“	95
Stevan Šarčević „Brutto cane“	103
Denis Giljević „Bilješka o pizdcu“	117
Marin Pelaić „Jean Pierre“	124
Danijel Apro „Lucky strike za čovjeka bez osobina“	133
Petar Čorić „Suputnik“	138
Ružica Borišev „Čovek bez osobina ili kako promeniti sebe“ ..	143
Stamen Milovanović „Zarijino samotno i klecavo vreme“	147
Lukrecija Perišić „Biram, dakle jesam“	157
Jelena Kerkez „Oličenje“	166
Bojana Nikoletić „Anastasion“	178
Katarina Kukuruzović „Kleka“	185
Arnela Fazlić „O naučnom optimiznu i trudnoj smrti“	189

Izdavač
Udruženje Oksimoron
Beograd

Za izdavača
Ljiljana Dragas

Urednik
Dejan Simonović

Lektura i korektura
Oksimoron

Štampa:
Studio Znak
Tiraž: 101

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-32(082.2)

LJUDI bez osobina : zbornik / [urednik Dejan Simonović]. - Beograd :

Oksimoron, 2016 (Beograd : Znak). - 199 str. ; 21 cm. - (Biblioteka
Zbornici / [Oksimoron] ; knj. 3)

Tiraž 101.

ISBN 978-86-80068-02-2

1. Симоновић, Дејан [уредник]

COBISS.SR-ID 225334028